

MLADIKA

LETNIK ENAJSTI-LETO 1930

4

Kamnarjev Jurij.

Spisal France Seljak.

9. Srečanje.

Zima. Burja. Jurij je bil naslonjen s čelom na okno bežečega vlaka, zaviti v staro suknjo, stisnjen v dve gubi, stresal ga je mraz. Bil je nejevoljen, zamišljen, ni se zmenil za pogovore tovarišev, kolesa vlaka so tolmačila njegove misli: »Čemu, čemu?« Zunaj je ležala noč, poln mesec, na nebu ni bilo oblaka. Zdaj zdaj je švignila mimo vlaka luč, postaja. »Čemu, čemu?« Ni si vedel odgovora. Posluhnil je. Priroda je zavijala s strahotim glasom, kot bi tulili volkovi; hiše, drevesa, skale, železniški mostovi in nasipi so plakali, le zdaj zdaj so potihnili kot da zajemajo nove sape. Ob slednjem sunku vetra je umrlo sopihanje vlaka, kakor da ga burja poganja dalje. Jurija je objel vrtoglav občutek, da se je z vlakom dvignil od tal in plava skozi neznano temo. Vsi vrhovi, veje, še posušena trava so se trgali iz svojih korenin proti Trziču. Brzjavne žice so brnele; nevidna sila jih je ubirala v čudne, pretresljive melodije. Morje je bilo ob obrežju mirno, a tam zunaj, daleč od brega, se je razbičano pršilo v meglice...

S postaje je krenil Jurij po bližnjici, noga mu je zadevala zdaj ob kamenje zdaj ob suho travo. Tesno zaviti je naporno strmeli v tla, z roko je pobožal goli grm ob potu. Stopil je na breg, pod katerim se je raztezala široka, črna črta železniške proge na dve strani. Stopil je na tračnice, kjer je bilo zavetje, oddehnil se je in se razgledal. To prepovedano pot je hodil večkrat in se ni niti ozrl. Zdaj je videl prihajati od ovinka človeka, ki je bil prav tako zaviti kot on, a se je nenadoma ustavil, mu zaklical in zamahnil z roko.

»Ali ne veste, da je prepovedano?« — Beseda je zastala, Jurij se je ozrl. Bil je oče Marice, Peter Legiša. Odkar ga ni videl, so se mu začrtale ostre poteze od oči preko lic čez brado. Vselej, kadar je pomislil na Marico in videl v duhu njeno trepetajoče telo pred seboj, je bil srdit na tega moža. Poskusil ga je razumeti, ni bilo mogoče. Legiša je

sklonil pogled pred njim, kakor da nosi težo v očeh.

»Če naju kdo vidi, te moram naznaniti.«

»Ali ste čakali prav name?«

Legiša ni mogel prenesti Jurijevega pogleda ne njegove besede. Kakor da ga pomirjuje in opominja k pameti, je znižal glas: »Pojdi, pojdi, pojdi!« Burja je zavila in odnesla nadaljnje besede. Stopila sta s proge, preskočila jarek in se vzpela po drugi strani na pobočje, na katerem se je belila peščena pot. »Če bi bil vedel, da si ti, še ustavljal bi te ne bil.«

Kakor da mu daje miloščino in vendar mu je zlezla glava skoraj med pleča. Kam je izginil ponos tega človeka, ki je nekdanj sanjal, da se mora svet obrniti po njem? Jurij je hotel reči trdo besedo, a se mu je mož zasmilil. Vendar je ob njem še enkrat oživiljal vročične trenutke ljubezni in razočaranja. Spomnil se je, da si je nekdanj želel, da ga sreča. Od tedaj je bil že skoraj pozabil na to, prva mržnja je bila že prebolena. Zdaj je mislil, da mora nekaj reči, a je z muko iskal primernih besed.

»Zakaj bi me ne bil ustavil?« se je ozrl po njem. Laskalo mu je, da se mož vendar čuti krivega pred njim. Stopala sta po poti čez pobočje proti vasi, burja jima je zdaj zdaj zapirala sapo. »Zanemarili ste svoje dolžnosti,« je pristavil. »Vi, ki zmeraj gledate na svoj dobiček...«

»Na dobiček nikoli,« se je starec zavedel, kam Jurij meri, in mu presekal govor. »Vselej mi je bilo le za dobro svojih otrok.«

»Zato so tako srečni.« Juriju je trepetalo v drobavju; kakor da sluti globoko bolečino moža in se raduje nad njo.

»To pa pusti!« je vzgorel Legiša, se za hip ustavil in dvignil roko, kakor da ga svari. »Tega se ne dotikaj!« Kakor da brani, da mu ne oblati nekaj svetega. Prišla sta na križpotje. »Ali greš v vas? Pojdem s teboj... Še laže greš ti z menoj.«

Jurij se je obrnil po njegovi poti. Videti je bilo, da bi starec rad govoril, se opravičil, če nima kaj drugega na srcu. Venomer je gledal v cesto, ki se je vila v mesečini. Jurij je stopal na glavo

svoje sence, ki se je korak za korakom odmikala pred njim.

»Ti tega ne moreš vedeti, mladenič. Mnogo ste doživeli med vojno, več nego mi, a vsega vendar niste poskusili. Če je tako, ali je po moji krivdi?« Pomolčal je, kakor da čaka odgovora, nato je nadaljeval: »Vse sem hotel napraviti srečne in poštene ljudi. Starejši je umrl v Rusiji.« Znova je utihnil; kakor da govori s seboj, je stisnil skozi zobe: »Trdijo, da so ga ubili boljše-viki. — Drugega so poslali v južne kraje. Dobil je malarijo, a je ostal tam... Tretji ne mara k železnici. V soški dolini je dobil delo: čez mejo hoče.« Burja mu je zaprla besedo, nagnil je glavo v stran. Turobno mu je zvenel glas: »Prav, če noče k železnici. Tu za nas ne bo več kruha. Če bi mi kdo prodal zemljo, ki sem jo nekdam imel, preplačal bi jo.« Veter je zvijal drevo ob potu, ki je ječalo, šklepetal je les ob les; vanj se je vpičil njegov pogled. »Za koga bi kupoval?« se je vprašal. »Kmalu bom umrl, sinova sta z doma... Veš,« se je ozrl v Jurija, kakor da se je šele zdaj spomnil tega, »danes so mi povedali, da me bodo upokojili. Še bi lahko delal nekaj let, a oni imajo dovolj svojih ljudi, ki bi jih radi nastavili...«

Jurij je razumel. To je imel na srcu, enemu svojih je moral čimprej razodeti. Znova se mu je zasmilil, bolj ko prej. Vendar se ni mogel zdržati vprašaja, ki ga je ves čas, ko je starec govoril o sinovih, imel na jeziku.

»Pa Marica?«

Legiši so se zabliskale oči, v hipu je pozabil na svojo bridkost. »Marica je poročena,« je dejal skoraj zadirčno. Otepal se je nečesa, česar ni hotel priklicati v spomin. »Kaj ti je zdaj zanjo?«

»Ne more mu biti skrito, da hči trpi,« je pomislil Jurij. Ali ve, da je bil on pri nji? Morda nosi po njegovem prihodu svoje bolno srce na dlani.

»Marica je nesrečna.«

Legiša je postal, oči so zbadale ko dvoje sulic, z rokama je odganjal strahove. »Prazne marnje! Poročila je tistega, ki ga je sama hotela.« Umeknil je pogled, kakor da ga je sram pred lažjo. »Streho ima, hrano ima in delo; mož jo ima rad, drugega otroka mu je rodila.« Znova se je ozrl po Jurijevem resnem, od mesečine belem licu: »Kdo ne potoči včasih solze? To je vse! Vse drugo so cukrene besede na medenem piruhu.«

Jurij ni več občutil srda do moža. Govorila sta vsak po svoji razsodnosti in razumu. Klonila mu je glava, kakor da jo tlači teža Skrivnostnega, ki vlada po svojih zakonih Legišo in njega, vse stvari.

»Vi mislite po svoje, jaz mislim po svoje. Skupaj greva po cesti, a sva vendar daleč narazen.«

»Vojna je ljudi izpremenila,« se je Legiša pomiril. »Tudi ženske. Ali se ti ne boš oženil?«

»Ne vem,« je dejal Jurij iz nenadne žalosti. »Take ne vzamem, ki bi je rad ne imel. Tudi ne take, ki bi mene ne ljubila.«

Jurij se je ustavil, Legiša ga je zrl upognjen in obračal hrbet proti burji. »Po tvojem bi bilo malo zakonov. Solze? To žensko kmalu mine. Kdor hoče živeti, ne sme sanjati.« Čez čas molka: »Ali ne greš več z menoj? Stopiva k Čičigoju, skuhajo nama vina. Naučita se, da si bosta lahko gledala v oči! Saj smo si radi tega lahko prijatelji...«

»Drugič,« je dejal Jurij. Jok mu je trepetal v prsih. »Saj smo si prijatelji. Tako pride...« In ni mogel reči ničesar več.

10. Obračun.

Visoka, moderna stavba, pri katere zidavi je bil zaposlen tudi Jurij, je bila že skoraj dovršena. Srednji del poslopja, ki je bil za dve nadstropji višji od ostalih dveh, je imel ravno streho. Ograja je bila zidana, nizka, da ni segala niti do kolen. Majhna, črna vrata so bila v kotu strehe, dvigala so se kot zaklopec in se tesno zapirala, da ni zamakalo. Do njih bi morale voditi vijugaste, železne stopnice, ki pa še niso bile postavljene. Kdor je hotel na streho, je moral pristaviti lestvo.

Delavci so večkrat slišali podjetnika, ki je razlagal bodočemu gospodarju poslopja: »Na srednji strehi si lahko ustvarite pravi raj. Postavite si oleandre, nanosite cvetic... Lahko si napeljete tudi vodo in uredite majčken vodomet. Tako Vam tu nastane rajsko lep vrt. V poletnih večerih, ko bo vela hladna sapica in bodo gorele luči, me nikoli ne boste pozabili radi mojega izbornega načrta. Poleg tega — ta sijajen razgled. Saj človeku zatrepeče srce, če postoji in se razgleda...«

Te besede delavcev niso globoko dojmile. Tudi bodoči posestnik hiše jih je poslušal na videz brez zanimanja. Delavce je vse bolj zanimalo drugo. Že dlje časa se je širila vest, da je podjetnik tik pred polomom. Nenadoma je počilo: »V soboto ne bomo prejeli plače.« Delavci so se razburili. Krožil je nov glas: za dozidavo poslopja se poganja drug podjetnik; delavci ostanejo pri delu, mezde bodo izplačane. Nekateri tej vesti niso verjeli. Drugi so pravili, kako kažejo vsa znamenja, da je to resnica. Podjetnik je ukazal naglo odstraniti vse vidne pogoške, da bo videti stavba do podrobnosti izdelana. Izteknili so, da se vrata na ravni strehi ne zapirajo dosti trdno. Ob deževju zadnjih dni so

Wilhelm Leibl: V cerkvi. (Hamburg, Dom umetnosti.)

propuščala vodo. To je bilo treba popraviti, preden bo prišel novi podjetnik na ogled.

Delavci so se radi tega negotovega položaja leno vlačili po poslopju in ni se jim ljubilo delati. Tudi delavski nadzornik je postal brezbrizen; priganjal jih je le, če so postajali z rokami na hrbtu. Poklicali so Jurija. »Pojdi na streho, poglej, kaj je vzrok, da vrata propuščajo vodo. Če je mogoče, popravi...«

Jurij je pristavil lestvo in splezal na streho. Stal je kakor na visokem stolpu in se oziral okrog. Globoko pod njim so bili vidni še trami odra, ki so segali do prvega nadstropja in obdajali poslopje okrog in okrog. Okoli poslopja hiše, hiše, hiše. Nekatero nove, pol dozidane, a druge še v razvalinah, med katerimi so se skrivale nizke črne barake. Na razvalinah gradu, ki ga je Jurij videl pred seboj, je tri dni visela rdeča zastava, nato so jo sneli. Goli drog je še vedno štrlel v nebo. Morje je ležalo mirno do obzorja, iz katerega so gledala rjava jadra ribiških ladij ko mejniki večnosti. V daljavi meglena črta istrske obali; na enem mestu je rasel prst iz nje, stolp piranske katedrale. Kras... Uboga, od solnca požgana pobrežja. Sivo kamenje, bele skale. Zemlja je razgalila svoje prsi in jih kazala solncu. Suha trava in nizko grmovje nista mogla zakriti njene nagote. Le proti severu in vzhodu je stal na vrhovih temen gozd ko črn pečat starodavne pogodbe med nebom in zemljo. Nad vsem se je razlivalo solnce, zlatilo pobočja. Če bi solnca in morja ne bilo, bi bila ta zemlja najsiromašnejša na svetu. Tako pa je podobna plašču gledališke igralke, ki predstavlja kraljico iz bajke. Človeku se zdi, da je vse zlato in vse v biserih, kar vidi na njej; igra mu srce.

Jurij je bil razigrane volje. Ne toliko radi krasnega razgleda, radi lepote, ki se je razprostirala okrog njega. Bilo mu je kot človeku, ki se mu je kaj pripetilo, a hoče z grenkim veseljem prevarati samega sebe. Smejal bi se bil in jokal, se božal in se tepel. Včasih je občutil omotico, če je le stopil na rob strehe in gledal nizdol. Tega dne je stal dolgo ob robu in ni ga bilo groza ob misli: če bi skočil, bi se nasadil na enega izmed drogov ali bi se razbil na tleh.

Vrnil se je k vratom in počenil, da bi začel z delom. Nenadoma so njegove oči strmé obstale v temni globini. Na lestvi je zagledal Hvalico, ki se je je oprijemal z obema rokama in previdno plezal navzgor. Spodaj je stala senca, po obrisih podobna podjetniku; čakal je, da pride na vrsto.

Juriju je bilo v hipu jasno: Hvalica je skrivnostni človek, ki je imel prevzeti podjetje. O njem so govorili delavci. To nenadno srečanje je pre-

vzelo Jurija z neugodjem, a hkrati z radostjo. Čustva in misli so se užigala drugo za drugim ko bliski in znova ugašala. Trepetal je od razburjenja. Trenutek — že se je umeknil, da bi ga Hvalica ne videl, preden stopi na streho.

Prikazala se je glava, nato gorenji del telesa. Ko je Hvalica že stal z eno nogo na strehi, je pogledal Jurija v obraz. Bilo je videti, da je tudi on presenečen, za hip je postal, kakor da ne ve, kaj naj stori. »Pojdita,« so jima rekli spodaj, »saj je eden izmed delavcev na strehi...« Niso jima pa povedali, kako je delavcu na strehi ime.

»Samá na strehi,« je zatrepetalo v Juriju ob zadnji misli, ki se mu je bila rodila. Hvalica je omahoval še za hip, nato se je zavedel. Stresnil je z glavo, stopil na streho še z drugo nogo in se ozrl v globino: »Kar dalje, gospod Favetti!« Na te besede je del roke v žep, se naredil brezbriznega, da ne bi izdal neugodja, ki se ga ni mogel otresti. Šel je na drugo stran strehe; ni strpel v Jurijevo bližini.

»Samá na strehi,« je znova šlo skozi Jurija. Opazil je bil čuden blesk v njegovih očeh. Zdaj ni več stal tako pred njim kot tistega dne v vasi, ko mu je ponujal roko... Planil je k vratom in popadel za lestvo. Podjetnik je stal na prvem klinu in se oziral navzgor. »Proč,« je Jurij stresel lestvo, ki je bila v hipu prosta, nato jo je potegnil k sebi. Ko tehtnica se je zazibala na njegovih rokah. Tedaj se je ozrl Hvalica, ki je dotlej gledal proti morju in se zavzel, oči so se mu razširile.

»Pusti lestvo! Gospod Favetti je spodaj.«

»Lestvo potrebujem jaz!« Jurij se je zasmel s smehom, ki mu je prihajal globoko iz prsi. Zaprl je vrata, položil lestvo čez nje in stopil nanje.

Hvalica se je pomračil. Razumel je, vendar se mu je zdelo, da še ne more razumeti. Jurij se je zavedel svoje telesne premoči in ugodne prilike. Izpod strehe so prihajali klici, ki so kmalu nato utihnil. Drugega izhoda ni bilo. Vseokrog je zijala globina. Hvalico je popadel brezupen srd, glas mu je vreščal.

»Kakšne neumne šale uganjaš! Proč!«

Upognil se je, da bi zgrabil lestvo, Jurij ga je prehitel.

»Pusti!«

Že je imel lestvo v rokah in jo je dvigal visoko nad glavo. Hvalica je odskočil. Bal se je, da ga z njo vred ne vrže s strehe. Jurij je stopil na rob in se ozrl v globino. Nikjer ni videl človeka. Izpustil je lestvo, ki je padla globoko na prvi oder. Dvignila je prah, trami so trepetali.

Hvalica je bil skočil k vratom, da bi jih odprl, vpil na pomoč ali skočil v globino. Od strahu in od razburjenja ni vedel, kaj bi bil počel. Jurij

je usločil hrbet ko mačka in planil: »Proč!« Hvalica je postal za trenutek, stisnil pesti, kakor da hoče planiti nanj, globoko izpod čela so mu gorele oči. V hipu je presodil položaj. Jurij je bil močnejši, zagorel, mišičast; če bi se spoprijela, bi se v najboljšem primeru oba zvalila v prepad... Gledal je v Jurijeve usta, v njegove oči. »Proč!« je vpil Jurij. »Stopi tja!« Hvalica se je začel tresti. Molče je ubogal in stopil na drugi konec strehe, pri tem pa ni izpustil Jurija izpred oči. Ta je znova stal na železnih vratih.

»Pusti me! To je kaznivo... Povej, kaj sem ti storil, kaj mi hočeš?«

»Marsikaj je kaznivega, a vendar nikoli kaznovanega,« je dejal Jurij kolikor mogoče mirno, a si ni mogel ubraniti, da bi mu ne trepetale ustnice. Trepet je občutil tudi po telesu. »Ne gani se! Ne vpij! S silo ne boš opravil ničesar. Če hočeš, pa poskusi!«

»Tudi ti boš zletel v globino... tudi ti...«

»Tudi jaz? Morda. A tudi ti. Bomo videli, kdo se bolj boji smrti, ti ali jaz?«

Hvalica je imel krvave oči, pene na ustnicah; lica so mu bila upadla, mrtvaško bleda. Od Jurija ni pričakoval milosti, a radi strasti, s katero je visel na življenju, tudi ni mogel verjeti, da se bo zgodilo najhujše. Ta negotovost, mešanica čustev, strahu pred smrtjo in ljubeznijo do življenja, ki jo je šele zdaj prav občutil, ga je delala blaznega.

Tak je Juriju ugajal. Cepetajoča riba v smrtnem boju se mu je smilila, toda ob smrtnem strahu človeka, ki ni imel srca, mu je od maščevalne radosti trepetala duša. Zdaj je imel pred seboj sovražnika in ne mevže. Uprl je roke ob boke in ga gledal. Tistega večera, ko je uro za uro plesal z Danico, je bil prebudil v Hvalici moža, ki mu ni bil več pripravljen ponuditi roke in službe. V spominu je videl volčje oči, ki so ga gledale izza zelenja, prav tako živo kot onega večera. Preprečil je bil zaroko, Hvalica se je bil takrat odpeljal sam domov. Stopil je med njega in med Danico prav tako, kot je bil stopil on med njega in med Marico. Srce mu je igralo od radosti, ko je zvedel, da se Hvalica od tedaj izogiblje Danice in Mateja. Preprečil je bil kupčijo, kakršno je bil že Legiša naredil s svojo hčerjo, in nato zamahnil z roko: »To so prazne marnje!« Zmagal je bil povojni človek. To je bilo poravnano, le eno za Jurija ni bilo poravnano: noči, v katerih je mislil na ženo ob Dnjestru; ure, v katerih je bil stokrat sklenil z življenjem.

»Povej, kaj mi hočeš? Tudi ti boš zletel...« Krvave oči, pene na ustnicah. Trepetá ko list v vetru. Kaj naj mu reče? Kaj naj z njim stori? Bil

je majhen kot onega dne na vasi, le onemogel srd in brezumen strah sta ga držala pokonci. Kaj naj mu reče? Nova misel se mu je zasvetila v očeh, oponašal je njegov glas:

»Gospod nadporočnik! Tam je vohunka! — Seveda vohunka! — Ta pa se brani... Kaaaj?...«

Hvalica se je za hip nehal tresti. Spoznal je, kaj mu Jurij hoče. Torej še ni pozabil? In vendar se je njemu zdelo vse tako malenkostno, samo po sebi umljivo, že zdavnaj zagrnjeno s plaščem pozabnosti. Človeška duša lahko pozabi žalitve in krivice, groze smrti ne pozabi nikoli. Tega Hvalica ni vedel, ker te groze nikoli občutil ni. Nasmeh zaničevanja mu je spreletel obraz, a je kmalu izginil.

»Vojnemu sodišču te je bil izročil nadporočnik...«

»Nadporočnik? In če bi stal danes nadporočnik pred menoj, bi dejal: narednik Hvalica te je, ne jaz...« V Juriju je kipelo nekaj demonskega. Pred njim je stala žrtev, s katero se je s slastjo poigral. »Ozri se okrog! Poglej, če je zadosti globoko...«

»Govori naravnost: ti me hočeš ubiti,« je izbruhnil Hvalica s takim od groze prevzetim glasom, da je za hip pretresel tudi Jurija.

»Ne, ne mislim te ubiti. Nočem postati morilec. Ubil se boš sam.« In je znova zagorelo v njem. Občutil je smeh in solze, mršavico po životu, vse hkrati, kakor ob čitanju grozne, napeto pisane knjige: »Gospod Karel Hvalica, tam je prepad. Skočite vanj, sicer Vam pomorem jaz. Kaaaj? Tepec noče skočiti?«

Jurijeve oči so se bliskale, se spreminjale, poteze na njegovem obrazu so bile vsak hip trše. Zdelo se je, da je vse ugasnilo v njem, le najtežji spomin vojnih dni je gorel v najvišjem plamenu in požiral ljubezen in sočutje. Kako smešen je bil v svoji bojazni Hvalica, ki je stal bled ko stena pred njim; oči so se mu vrtele kot da ga kdo davi, ustnice so se mu premikale same od sebe.

»Radovič, povej mi, kaj hočeš od mene! Vse storim, kar mi rečeš... Radovič! Radovič!«

»Štiridesetkrat sem umrl radi tebe in znova oživel. Sto in sto noči sem videl tisto žensko...«

»Takrat je bila vojna. Ti tega ne razumeš...«

In zdelo se je: ta dva človeka sta prišla zato na streho, da se prvi trese in se opravičuje, a drugi je v hipu pozabil, kaj je nameraval in je v besedah razodeval vse tisto, kar ga je trapilo v možganih in v srcu vsa leta do tistega dne.

»Takrat je bila vojna? Pozabil si, da smo tudi v vojni ostali ljudje. Iz nas pa si hotel narediti zveri. Človek prokleti! Gnal si nas v smrt, da bi

Tone Kralj: Rojstvo Kristusovo. (Litografija.)

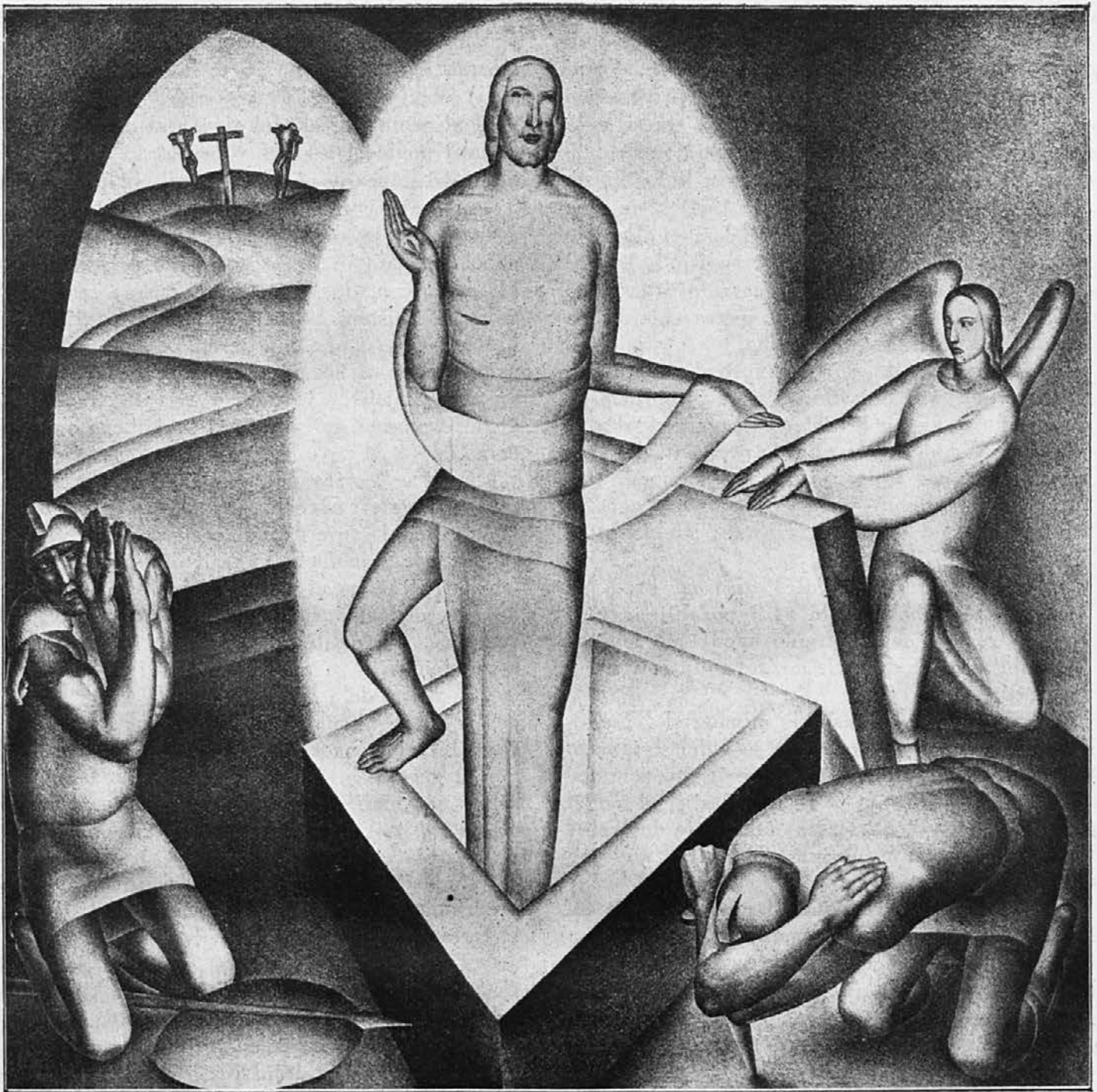
dobil zlato svetinjo. Tvoje zvezde na vratu so bile iz krvi nas vseh... Hijena! Če bi tebe ne bilo in tebi podobnih, bi ne bilo gorjá vojne, solzá sirot in nasilne smrti...«

Vrelo je iz njega še in še. Ves gnev, vse sovražstvo, tožbe in obsojanje, ne samo Hvalice, ampak vseh, ki so njemu enaki po vsem svetu, ne samo v svojem imenu, v imenu vseh, ki so trpeli in so istih misli kot on, je vrelo na dan. Zdaj zdaj je postajal njegov govor vzvišen, zaletel se je kakor bi hotel pod zvezde, a je nena-

doma padel, postal žolčljiv, psovke so se mu usipale iz ust. Bil je grozen. Hvalica je samo gledal, trepetal; ni se zgenil ves čas, ni dejal besede.

»Človeka ubiti je greh. Toda če pomislim, da bi spraval zlo s sveta, če bi ubil enega izmed vas, bi si ne pomišljal...«

Na te besede je utihnil. Gledal je v Hvalico, kakor da ga s pogledom prodira do mozga. Vse je bilo povedano in ni imel reči ničesar več. Izbruhal je bil vse, občutil je, da mu je duša olajšana, srce mu ni več igralo, ko je gledal Hvalico v

Tone Kralj: Vstajenje Kristusovo. (Litografija.)

smrtnem strahu pred seboj. Nenadoma ga ni videl več kot sovražnika, ampak kot človeka, zasmilil se mu je. Zdaj je videl, kaj se pravi samo enkrat skleniti z življenjem. Naj zopet zaživi...

Jurij se je prestopil, iztegnil roke in šel proti Hvalici. Morda je mislil Hvalica, da hoče Jurij izvršiti, kar je izrazil v zadnjih besedah; zakaj Hvalica je tako grozovito spačil obraz in razprl oči, da se je videla belina... Iz njegovih ust se je iztrgal obupen, pretresujoč krik, ki je rezal do mozga...

Juriju je omahnila roka, pljunil je čez rob strehe in se mu zasmejalo...

11. Ribičev vnuk.

»Fej, kako ostudni so ljudje!«

Pred Jurijevimi očmi je več dni lebdela slika: on gre proti Hvalici in mu izteza roko, a oni se pači v blaznem strahu in vpije. Sključil se je bil, skrčil prste, bil je pripravljen vreči se nanj in se prevaliti čez nizki zid strehe v prepad. Jurij mu je moral zaklicati, se zasmejati, dasi mu smeh

ni šel od srca, da ga je poklical k zavesti. Ta mu še vedno ni verjel, a prsti so se mu izravnali, tudi poteze obraza so se mu nenadoma omilile. To ni bil več človek brez srca; zakaj bil je pripravljen izjokati se, storiti vse... Nenadoma sta si stala drug proti drugemu kot dva duševno do smrti izmučena človeka. »Bodi pozabljeno.« Roki, ki sta segli druga v drugo, sta se tresli. Jurij se je sebe skoraj sramoval. Ali je ta prizor doživel ali ga je le igral? In če ga je tudi živel, četudi je hotel biti trd in krut, vsakomur ni mogoče zatajiti srca. Še je bila na dnu tiha mržnja, a jo je zagrebla moška beseda in krepek stresljaj roke.

Ta dogodek je globoko vplival na Jurija, mislil je nanj več dni. Skušal si ga je obrazložiti v svoji duši. Ni mu bilo do maščevanja, tako je utemeljeval, hotel je Hvalici le predočiti del svojega prestanega trpljenja in v odločilnem trenutku premoč srca. Morda se je vse to zgodilo nehote, samo od sebe, podzavestno; izteklo bi se bilo lahko tudi drugače.

Zdaj, ko je bil srečal Legišo na progi in Hvalico na strehi, je bila zanj pozabljena tudi Marica. Dasi je občutil hipno ugodje ob tem, se je kmalu zavedel, da je le dozdevno in je v njem vse prazno.

Na Danico je pomislil le mimogrede. Vselej, kadar se je spomnil nanjo, jo je videl s cigareto v ustih pred seboj, kako mu govori: »Jaz sem več doživela...« Vselej ga je zbadlo, dasi si ni mogel ali hotel razložiti, zakaj. Kaj takega je doživela? In si je z grenkim nasmehom odgovarjal: povojno dekle!

In je Jurij znova pomislil na Hvalico in na Legišo. Ali je živel samo tema dvema srečanjema in je zdaj vse končano? Komu naj živi zdaj? Materi?

Hvalica dozidave hiše, na katere strehi je bil doživel najgroznejše trenutke svojega življenja, ni sprejel. Jurij je ostal pri delu... Ko je bila hiša dozidana, je nesel na streho zastavo in jo izobesil. Tedaj je znova postal in se razgledal. Zaprl je rahlo oči in videl spačen obraz pred seboj; zdelo se mu je, da mu gre vreščeč glas skozi ušesa... Pogledal je v globino, zdaj ga je bilo groza... Drugam ni šel na delo, ostal je doma. Včasih se je peljal z Lovrencem na morje; ribji lov ga je čimdalje bolj veselil. Tiste dni je bil otroško vesel.

Mati ga je gledala z zaskrbljenim pogledom. Zdelo se mu je, da ima ona globokejšje gube okrog ust in oči in da so se zadnji čas pomnožili njeni sivi lasje. Vsak dan, ko je posedela še za trenutek pri mizi, se je bal, da bo spregovorila... Vsaki-krat se je nenadoma dvignil in odšel.

Nekega dne je sedela ob oknu in šivala. Imela je naočnike. Bila je tako nenavadna, lepa, zamišljena v svoje delo, da jo je bilo milina gledati. Jurij je bil sedel v kot naslonjača in lagodno položil noge na stolček, tako je bral. Nenadoma je dvignil pogled, se zazrl v mater, ki je bila vsa oblitera od solnca in ni več umeknil pogleda od nje.

Mati je čutila njegov pogled. Dvakrat je dvignila oči in ga pogledala z zanimanjem skozi naočnike, nato je šivala in mislila dalje. Jurij je bil prepričan, da bo mati čez nekaj časa spregovorila o tistem, česar se je ogibal. Zdaj se tega ni bal. Celò ljubo mu je bilo, kakor da tega pričakuje in si hoče razbremeniti dušo.

»Kaj misliš?« je mati v tretje dvignila pogled. »Doma si, ne poprimeš se kakega stalnega dela...«

Jurij se je vzravnaval, položil časopis na kolena in gledal materi naravnost v oči. V medlih obrisih ji je povedal svoje dvome, razodel nemirne misli in notranje boje. Delo, ki ga je opravljal že tretje leto po vojni, ga ni zadovoljilo. Po vojni poškodovane, nedozidane hiše so bile od dne do dne redkejše. Prebudili so se glasovi o prebuditvi kamnolomov, a so znova umolknili; ljudje so si morali iskati dela drugod.

»Zemlje nimamo, da bi živeli,« je končal. »Rad bi šel na morje.«

Ti vzroki, ki jih je navedel, niso bili edini, ki so ga gnali na vode; notranjih vzrokov ni mogel ne znal razodeti. Mati je šivala, molčala; ni dvignila glave.

»Saj so naši dedje živeli,« je pristavil, da bi predramil mater. Dostavil je, kar je bil slišal od Lovreta: »Morja še vojna ne vzame.«

»Govoriš ko dete,« je spregovorila mati. »Sanjaš, kot je sanjal tvoj ded Boštjan. Človek ne sme delati vsega, česar si poželi, ampak tisto, kar mu pamet nese. Marsičemu se je treba odreči...«

»Vsemu ne,« je dejal Jurij skoraj tiho, ko je pomislil na Marico.

Materine besede so bile tako stvarne, da jim ni mogel pristaviti ničesar drugega. Jurij se je znova naslonil s hrbtom in gledal s sklonjeno glavo na mater, ki je ubadala z iglo gosteje nego prej. Mislil je na deda. Nakratko, v odlomkih, je bil že slišal njegovo zgodbo. Praded Jurij je bil mornar, ki se je smejal ženskim solzam in se ni bal viharjev. Najstarejšega sina so mu bili požrli valovi, ostal je le Boštjan. Ta je moral zmladega na morje, a je jokal v mrazu in v nevihti. Dorastel je. Takrat je že mikalo nekatere mlade ljudi v tržaške tovarne. Tudi on je sanjal o mestu, o palačah, o pol gosposkem življenju brez bojev z viharji in brez smrtnih nevarnosti. Njegov oče

je besnel, hotel ga je ukloniti, mati je jokala. Sin se ni vdal, izbral si je bil tuje dekline in hotel z njim pobegniti. Kaj se je bilo potem zgodilo, ni bilo docela jasno; tega ded in babica nista rada pripovedovala. Bajé je bil rešil praded Jurij sinu in njegovim ljubi v viharju življenje in jima je dovolil, da sta se vzela... Vso to zgodbo si je zdaj Jurij živo obnovil v duhu. Pred seboj je videl starca Jurija in sina Boštjana, kako si stojita nasproti...

»In Boštjan je postal ribič?« je vprašal Jurij.

Mati je dvignila glavo. Ali je brala v sinovih očeh, kaj misli, ali je ona razmišljala isto, odgovorila je prav:

»Saj mu je bil lahko hvaležen, da ga je rešil. Dovolil mu je, da je vzela dekle, ki mu je bila po srcu.«

»Vsakdo tega ne more,« je dejal Jurij bolj zase. In je pomislil: Čigava kri teče v mojih žilah, katera nagnjenja sem podedoval? Očetova ali dedova? Pradedova? Ribičev vnuk, kamnarjev sin, brez glave se klatiš, ne veš, kaj bi začel. Končno je dejal: »Saj je bil ded nesrečen, če ga ni veselilo morje.«

»Takrat ljudje niso bili takšni kot so danes,« je odgovorila mati. »Saj zato je dejal mojemu očetu: pojdi in kreši iskre! Tvoj oče je ubogal...«

»Moj ded bi bil rad šel v tovarno, v mesto, moral je na morje. Moj oče bi bil morda rad ostal na morju, šel je v kamnolome. Jaz...« Misel se je pretrgala. Predočil si je očeta, ki ga je videl stoječega ob kamnu in nastavljačega dleto. Kako so peli njegovi udarci! Kako je takrat želel imeti njegovo moč! Nato je videl pred seboj deda Boštjana. Stal je ob jamboru in gledal proti Trstu, odkoder so zvečer gorele stotere luči. Pri tem ga je bolelo srce, a on tega nikomur ni razodel, še svoji ženi ne. Praded Jurij pa je stal na krovu s pipo v ustih in gledal po morju in v breg. To je bilo njegovo morje, to njegova zemlja...

Jurij se je bil zamislil v tisto davno preteklost, ko življenje ni drevelo s tako naglico, ko ni nič vznemirjalo ne vasi ne zaliva. Ribiške hiše, ribiške ladje, vinska trta. Počasno življenje od dne do dne, smeh v licih, leta na plečih, a še vedno mladeniški korak... V svojih mislih se niti za hip ni spomnil nevarnosti in težkih dni, vsa davčina mu je bila opletana z godbami in pesmijo.

»Takrat je moralo biti lepo,« je skoraj vzdihnil, njegove zaslanjane oči so gledale, kot da pro-

dirajo skozi zid in breg. »Ali se Vi tega še spominjate?«

»Malo,« je odgovorila mati. »Takrat sem bila še mlada.«

Šivala je počasneje, njene oči so mežikale. Na njenem obrazu se je poznalo, da se je zatopila v toplino spominov. Tudi v njej so ostali le vtiski, ki so bili neznano grozni ali neznano lepi, podobni pol pozabljeni pesmi.

»Spominjam se,« je spregovorila čez nekaj časa, »kako je šel moj oče na morje in ga ni bilo dolgo domov. Na morju pa je bil vihar, veter je zavijal okrog hiše. Nekdo je z vso silo udaril na okno in zavpil: ena ladja se je potopila... Tedaj sem se prebudila in videla, da je mati klečala pred Marijino podobo. Potegnila me je za roko iz postelje in mi rekla, naj molim tudi jaz. Molili in jokali sva obe. Nato je bilo slišati pred hišo korake, mati jih je spoznala: oče! Takrat sem ju videla prvič, da sta se objela. Govorila sta dolgo dolgo, jaz pa sem zaspala... Spominjam se tudi, da smo šli na Barbano na božjo pot. Z ladjo. Imela sem nove čevlje, a sem bila tako nerodna, da mi je eden padel v vodo. Jaz sem jokala, a oče se mi je smejal... Nato smo nosili mreže od morja in jih šivali. Takrat mi je mati pripovedovala o svoji materi, ki je bila zelo razumna in pogumna ženska. Ta je hodila baje s svojim možem na morje, česar nobena druga ni storila... Spominjam se tudi, kako so moški po vsakem dobrem lovu pili. Po ves teden ni bilo očeta domov, v soboto zvečer sva ga šli z materjo iskat. Objel naju je in pritiskal na poraslo brado. Mati je morala piti, a jaz sem zaspala v njegovem naročju... Včasih so prišli možje tudi k nam, takrat je bilo najlepše. Vso izbo so nam zakadili, vsa tla popljuvali, a pripovedovali so nam tako lepe, tako grozne reči, da bi vso noč od lepote in groze ne bila zaspala...«

Mati je utihnila. Bila se je skoraj zazibala ob pripovedovanju, očarala samo sebe. Videti je bilo, da so ji ti spomini neznano dobro deli. Jurij je bil ves obdan od čarovite preteklosti. Poslušal je brez sape in venomer upiral svoje oči v mater.

»Kaj so pripovedovali ob takih večerih, mati?«

Zaželel si je bajk ko dete. Mati je pomislila. Že je hotela odpreti usta in pripovedovati, ko se je zavedela. Res, da se je bila vsa zatopila v spomine in je njena duša uživala ob preteklosti. Ni si mogla zatajiti, da je bila ribičeva hči in je včasih sama zahrepenela nazaj v tiste čase. Toda ona ni sanjarila, okrog nje je šumelo trdo življenje. Pred njo je sedel sin, ki se je nagibal

k sanjavosti, želel na morje, kar je bilo blazno in neumno. In ona ga je še zamamljala s svojimi besedami, da se je zdelo, da plava z duhom v višinah in gledajo njegove oči, kot bi bile odprte v globokem spanju.

»Ali si otrok, da ti bom pripovedovala bajke? Že tako si ves zmešan...«

Jurij se je kakor prebudil. Materin obraz je bil znova tak kot poprej; gledala je ostro v belo platno in zabadala s šivanko. Solnčni žarki so sijali poševno skozi okno in se razlivali Juriju čez lice... Ta je dvignil časopis in si zakril obraz.

(Dalje prihodnjič.)

Večne reke.

Gozdnata pot.
Grem, grem kot otročaj.
Moje srcé
samo ne vé,
zakaj, zakaj.
Morda le nekaj našel bi rad,
morda le sebe bi znebil se rad.
Temna je pot.
Kam me popelje, Bog znaj!
Slepo srcé
eno le vé:
odtod, odtod!

Jože Pogačnik.

Pred pomladjo.

Bratec, še nisi slišal?
Naša polja so k maši prišla!
Davi —
stari možaki so zadaj za vrati stali
in Bogu o nesreči godrnjali.
Takrat so prišla,
še z mehkim snegom
kot z židano ruto zagrnjena,
in se postavila sredi med trhle klopi,
kjer še za druge prostora zadosti ni.

In prav takrat je solnce prisijalo
kakor že dolgo ni...
Za vrati so možaki poklekovali
in dvigali roke,
kot bi že v polja sejali.

Bog je razumel
prošnjo nesrečnih ljudi.

Vital Vodušek.

Zadnji križev pot.

J. Kalan.

Tam v Ovčji dolini, v koritastem slemenu dveh hribov, je samevala njegova bajta. Lesena je bila in starost se ji je poznala kot se je poznala njemu in njegovi sestri Marijani, ki mu je gospodinjala, odkar mu je umrla žena. Edini sin pa mu je ušel po svetu in nič dobrega ni bilo slišati o njem.

Kdo ga ni poznal, tega Grabnarjevega Jurija? Od hiše do hiše je hodil z vrečo na rami in pobiral kosti. To je bil njegov bogi delavnik. Njegov najsvetlejši praznik pa je bil, ko je veliki teden kot vájvoda vodil ljudi na Hribec in križev pot naprej pel.

Po svečnici tisto zimo pa, ko je Juriju manjkalo še enega do osemdesetih let, pa je obležal in ni več vstal. Na cvetno nedeljo ga je prijelo še huje, da je že zaželel gospoda.

Ko so ga prevedeli, je postal mirnejši; pokojno, skoraj s smehom na licih je nepremično ležal, sivi lasje so mu padali po posteljni stranici in se ostro odražali na njeni začrneli barvi.

Že je vzvalovilo zvonjenje v jutro velikega četrta mirno tišino od mesta na vse plati; in kot tožeč odmev se je oglasilo od vseh podružnic, s hribov in iz ozkih dolin, in pelo in jokalo v solnčno jutro velikega četrta.

Tiho je pridrsala v hišo Marijana, vendar jo je začutil takoj in vprašal s komaj slišnim glasom: »Marijana, čemu pa danes tako zvoni, tako žalostno, pa dolgo; ali je kdo umrl?«

»Čemu? Kako da ne veš? Veliki četrtek je danes, Jur; zvonove bodo zavezali.«

»Pa v Rim jih bodo poslali.« je Jurij blodil dalje, »da bodo do velike sobote tam in ne bo zvonjenja in ne petja in ne orgljanja, ampak sama žalost; jaz pa bom vsak večer na Hribec križev pot pel in vodil ljudi po dvakrat — še po trikrat, pozno v noč — — — Slišiš, Marijana, na Hribec bom šel; ali slišiš, ali ne zvoni prav zdajle gori na Hribcu? Kako toži in vabi in niso jih zavezali teh zvonov, da bodo zvonili, ko bom jaz križev pot pel.«

Čez hip se je zgenil v postelji: »Iti bom moral, da ne bodo ljudje čakali name.« Ni se genil na postelji; kot mrlič je ležal z zaprtimi očmi in dalje blodil: »Kakó lahko stopnjo imam, kot tistekrati, ko sem bil še fant in sem vriskal pod noč iz doline proti domu. Čudno, glej, sem že v mestu, kar sama me noga nosi; in koliko je danes ljudi po mestu in vsi čakajo name; glejte me, ljudje božji, sem že tukaj! Pojdite z menoj, veliki četrtek je nocoj in pozno je že. Pojdimo! Nocoj bom pel kot še nikoli, nocoj v ta lepi, sveti večer.«

Ob pomladni oratvi. (Fot. Fr. Krašovec.)

V prividu je gledal množico, ki se je zbirala od vseh koncev in šla za njim; nasmehnil se je in korakal kot vájvoda, kot kralj in vodil po Grabnu navzdol čez most proti Pungrškemu gradu. S hriba doli se je v mračnih črtah risala cerkev, pri enajsti postaji je brlela rdeča lučka. Ozrl se je pred gradom nazaj in se vzradoval: »Kako gredo! Cela procesija!«

Prišel je pod hrib do prve postaje in se ustavil; sopel je kot od težkega truda; na licih mu je ležal grenkomiren nasmeh. Ozrl se je in žalost mu je legla na udrta lica: »Kako da jih ni za menoj, in toliko jih je bilo? Kam so izginili, da jih sedaj, ko bi začel, ni od nikoder?«

Prav tedaj je zagledal pred seboj belo postavo, kot bi se iz mraka izvila predenj. Obraz se ji je svetil, bela halja ji je segala prav do z drobnim peskom posute poti. Jurij je zatrepetal: »Kdo si ti, ki si sam in takle prišel za mano od vse procesije, ki je šla za menoj; in pa, glej, v rdeče se ti je jela halja prelivati, pa trnje čez čelo prepletati; kdo si? Ali si sam prišel, Gospod, da boš še enkrat nosil križ, čemu, nikar; glej te ljudi, ki niso vredni, še za menoj niso hoteli več priti in kdo ve kod so se ustavili, nikar, Gospod!«

Takrat je zaslišal glas, tako neskončno mil in sladak, da se je stresel v sladki grozi: »Jurij, Grabnarjev Jurij, koliko let že vodiš ljudi na Hribec in poješ križev pot?«

»Jaz,« je jecjal Jurij, »od tedaj — dolgo je že — od takrat, ko je veliki teden Poljanščica zamrznila čez in čez, da še na most ni bilo treba. Od takrat vsak post.«

»Od takrat, Jurij,« je slišal isti drobni, mili glas, »od takrat, glej, in vendar še sedaj ne veš, čemu sem vseh teh štirinajst postaj trpljenja in muk in sramote prestal, trikrat padel, obleke bil v trpko sramoto oropan in med razbojnike na križ pribit — ne veš še sedaj, da tudi za te ljudi in zaradi teh ljudi, o Jurij, da bi ti ne bil nič kriv!«

Grenko se je storilo Juriju, da je zavekal: »Gospod, glej, toliko sem trpel in se kesal; odpusti mi!«

Gospodov pogled je postal mil in dober: »Jurij,« mu je govoril isti dobri glas, »Jurij, začni, glej, ljudstvo je zbrano!«

Jurij je zagledal za seboj silen val ljudstva. Stopil je k prvi postaji in zapel, otožno kot še nikoli ne.

In tedaj se mu je razodelo, česar še ni videl do sedaj. Nič več ni videl kapelice prve postaje, ampak videl je tja v sredo mesta, v visoko, prostorno hišo.

Zatrepetal je ob pogledu. Sredi hiše sta v dvorani na mizi goreli dve sveči in med njima je stal križ. Pred mizo je stal Zaplankarjev Miha in držal dvignjeno desnico — prisegal je —, ob strani na klopi pa je sedela Rogačevega Franceta vdova in jokala, da bi se kamnu smilila. »Ah ta,« se je izvilo Juriju bolestno in jezno; »je torej res, kar so govorili, da je po krivem prisegel in vdovo in nedolžne, uboge otroke z rodnega doma pognal?«

Jurij se je obrnil k ljudem in zdaj jecljal in zdaj grozil: »O, o — prva postaja! Postaja krivih tožbá, krivih priseg, krivih sodbá...« Sključen je šel dalje pred črno procesijo in pel prežalostno pesem druge postaje. Ustavil se je pri njej in videl: »To si ti, Micka Dešanska; iz vode so te potegnili, ko so plavje lovili, misleč, da voda bruno nese; sama si si naložila svoj križ pa si obupala nad njim. Kakšna je bila tvoja sodba? Križi, križi,« je vzdihnil Jurij in videl naprej. Kristus je upognjen in slab nosil spredaj križ in omahoval; za njim on in množica globoko do sive poti upognjena.

Takrat je Gospod omahnil. »Slab si, naj ti pomagam,« se je Juriju utrnila solza.

»Besede imaš, Jurij, besede; z dejanji pa si me tlačil na trdo zemljo, spomni se v mladost, Jurij, še tu na tej poti si grešil z njo — ali ne veš?«

Jurija je zadelo, da je grenko zavekal: »Kesal sem se in pokoril, Gospod, za moje mladosti težek in grd greh, ki je pokopal njo, ki sem jo prvo rad imel in jo tebi v lepoti in dobroti primerjal.« Zamislil se je trpko hrepneče nazaj v mladost, nanjo, na svojo prvo ljubezen, na Fanco.

In že je zaslišal tožeč glas: »Jurij, Jurij, kam so se ti misli izgubile, odpuščenja prosiš, pa si nazaj želiš, v greh, glej, tvoj križ nosim.«

Tiho se je sklonil Jurij in šel dalje, otožno in bridko pojoč, da je vekala množica: »Oj ti nesrečni Judež, zakaj s' Marij' tak antverh dal?« Tedaj je videl Jurij v skrivnost trpljenja četrte postaje.

Pred seboj je videl Ovčjo dolino in Prugarjevo hišo v njej in je tožil: »Kakšni so mladi danes, kakšni so, da se Bogu smili. Glejte, vse sta mu dala stara dva, temu mlademu Prugarju, kar sta imela, in zdaj ju iz hiše poganja; o nehvaležnost grda, v nebo vpijoča, glej svoj sad v tem bridkem trpljenju matere in sina.«

Val z Jurijem se je dvignil naprej; kar je opazil Jurij nekaj čudovitega, da se je čudil in

ni doumel. Kot iz grmovja ob peti postaji se je takrat iz teme nenadno izvila postava, ki je bila vsa majhna in slabotna, in prijela za križ ter ga dvignila na svoje rame, da se je Kristus vzravnil in se oddehnil.

Jurij je prepoznal belo postavo in pomislil: »Kako, da si to ti, ti Kriščkov Andrejček, nebogljenec brez nog, ki si se po rokah in kolenih okrog plazil in beračil; kako da Mu pomagaš ti? Najslabši in od vseh pomilovan, od otrok zasmehovan, Ti v bridkosti in trpljenju pomaga!«

Šli so dalje; postava Andrejčkova je izginila. Gospod je hodil spredaj spet globoko sklonjen pod križem; čez neskončno utrujeni obraz so mu tekle potne srage s krvjo in prahom pomešane. Tisti hip je Jurij ugledal ženo, ki je stopila nenadno, kot bi jo mrak iz sebe dal, s snežnobelim prtom h Kristusu in mu obrisala sveti njegov obraz. Jurij jo je pogledal in se začudil vnovič: »Ti, Tona, ti ki imaš otroka, pa nikdar omožena nisi bila, ti...?«

Pa se je obrnil proti njemu Kristus in mu očital: »Jurij, Grabnarjev Jurij; Magdalena spokornica je, tvoje misli pa so misli levega razbojnika, ki se ni spokoril; ne sodi ne z besedo ne z mislijo, ker src in duš ne poznaš!«

Tistikrat je padel Gospod tretjič in se spet dvignil brez besede; na licu in v očeh mu je ležala presilna žalost.

Jurij je vodil dalje; bližali so se slemenu na Hribcu. Gospod je trpel nag, z rdečico na obrazu, v tesnobnem sramu pred pogledi hlapcev in hotnic... In je videl križ v tla usajen in na njem Gospoda umirajočega in je grozil in zavpil: »Glejte vsi sem na ta les! Naj kdo reče: nedolžen sem nad Njim in vsemi postajami Njegovega trpljenja, pa mu v obraz povem, da je lažnik!«

Takrat je zamrmralo med ljudstvom in slišala se je molitev in kletev. Ljudstvo se je razdelilo in se razšlo. Jurij je obstal kot otrpel, iz oči so mu privrele solze; gledal je na križ in prosil in tožil in z njim peščica, ki mu je ostala zvesta od vse procesije.

Šel je naprej, da bi videl in umel do konca. Vrh stopnic je obstal in ostrmel; zakaj, glej, skozi nastežaj odprta vrata je videl čudo: cerkev vsa je bila v silni svetlobi in polna ljudstva, vsega v bleščeči obleki. In kot iz enega grla je zapela množica čudapolno prelepo pesem: »Surrexit Dominus vere, alleluja — Gospod je res vstal.« Jurij je vstopil in razširil roke v neskončni sreči, kajti sredi množice je stal Poveličani in ga vabil.

Tisti čas se je Grabnarjev Jurij v svoji bajti v Ovčji dolini zadnjič dvignil na postelji in z razprostrtimi rokami omahnil na tla.

Pri dvanajsti postaji križevega pota na hribškem slemenu je cerkovnik v mraku prižgal luč; dolg rdeč plamen se je visoko dvignil in ugasnil; prižgal je drugič in gorelo je s svetlim sojem mirno, negibno...

Takrat je Marijana bratu Juriju prižgala mrtvaško luč.

Vzdih.

Kakor srebró
se breza v nočno temó blesti...
Kakor zvonjenje srebrno
vejevje šušti...
Bela, prebela se dviga breza v višavo,
vsa svetla skrivnosti šepeče zvezdám:
jaz pa pod njo tako sam,
tako sam
ihtim...

Jože Kastelic.

Samotar.

Od doma naj hodim, na cesto naj grem,
med tuje ljudi,
kjer prav obrniti celó se ne smem,
pa ta že, že oni me jezno motri.

Za hišo ležem, pod veje jablán,
v nebo zastrmim.
Nad mano cvetje in solnčen dan,
ko v božjem naročju pokojno zaspim.

In zabim zemljé in zabim ljudi
ljubezni in prask
in slep sem za svet, za vse stvari
ko Savel, jezdeč oslepljen v Damask.

Ksaver Meško.

Moja duša.

Moja duša je oblak,
iz zarje jutranje porojen,
in ves odet v škrlatne halje
se potopi v večerne dalje.

Moja duša — vzdih težak
k molčanju med ljudmi obsojen,
samotna pesem sredi ceste,
ki kraja ji ne veste.

In še je moja duša
bela, bela roža,
ki čaka, da jo slana umori
in čaka, da jo solnea luč poboža.

Anton Žužek.

»Še zame . . . kruha . . .«

Adam Milkovič.

Nad predmestjem so ležali zamazani oblaki, ki so jih ponoči izdihali fabriški dimniki. Črne saje so ležale po razdrtih strehah delavskih domov in po blatnih cestah, ki so se razrite stiskale med razpadajočim zidovjem.

Pri Obronkovich je bilo vse v neredu. Pred napol razdrto hišo so postajali ljudje, prisluškovali, šepetali in ugibali. Kaj le bo! Kdo bi si mislil! Saj je bila Anka vendar tako poštena...

»Taka sramota!« je razsajal v hiši Peter Obronek. »Komaj smo jo poslali v svet — pa nam prinese otroka domov!«

»Jej, jej! Kaj porečejo ljudje!« je sklepala roke Obronka in se prestopala iz kota v kot. »Moj Bog, in vedno sem jo lepo učila. Joj, joj, zakaj smo jo poslali tako zgodaj v svet!...«

Tako je šlo ves dan. Otroci so se cemerili po kotih, se potepali brez kosila po predmestju, mlada Anka pa je ždela na skrinji, ihtela in tolažila malega Andrejčka, ki je v njenem naročju odpiral lačna usteca. Iz njenih oči so vrele solze, si iskale poti po licih in padale na otroka... Časih je kanila katera v odprta usteca — in lačni otrok se je nakremžil in še bolj zajokal. In v ta otrokov jok so časih materine ustne bolešno ponavljale: »Joško, Joško!...« Pa ga ni bilo. Ko je bil zaslutil, da bo njegov greh pred svetom izdan, se je zbal in odšel. Zaprl je srce, tesno ga je zaprl in zbežal daleč v tujino, da ne čuje vzdihov, da ne vidi solz, da ga ne doseže — pisana beseda, ki bi mu očitala greh...

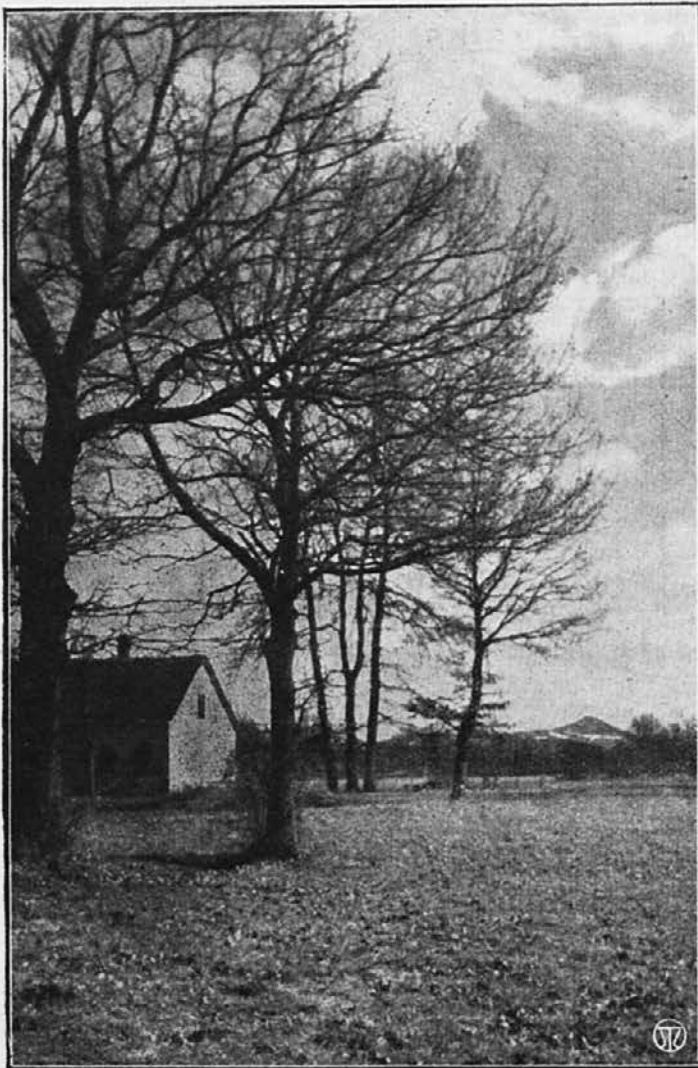
Ostala je Anka zapuščena, ob njej Andrejček, njen otrok.

Ko se je ta dan zmračilo, je zatulila v tovarni sirena. Na delo! Obronek, ki je že dolgo let hodil med sikajoče stroje, je vteknil v žep kos kruha, potem pa:

»Poglej!« je pokazal hčeri roke prav pred obraz. »dvajset let, dvajset dolgih let so trpele zate. S temi žuljavimi rokami sem te oblačil, iz teh rok sem iztiskal zate kruh in ti — poberi se od doma! Proč! Tu ni več strehe zate...« Hotel je zamahniti s pestjo, pa je ta hip obstal — mali Andrejček se mu je bil iz hčerkinega naročja nasmejtal in iztegnil k njemu drobne ročice... Obronku se je v prsih nekaj stisnilo in obstalo. Povesil je glavo, povesil pest in odšel...

Sredi poti je zavil vstran in obstal. Kakor spomenik je štrlel pred njim v nebo fabriški dimnik, črn in okajen do tal. Za njim je krvavelo nebo in dvoje nočnih ptic je prhutalo skozi mrak.

»Bog!«

Južni vetrovi... (Fot. Fr. Krašovec.)

Mimo njega so hitele tihe trume onih, ki so šli z dela, med njimi pa so se prerivali novi; počrnelo zidovje jih je goltalo vase — še in še — dokler ni med zadnjimi, sklonjen, z rokami na prsih, prestopil izhojenega praga tudi Obronek.

Pozna ura. Pošastno se vrte kolesa, sikajo in tulijo in tulijo, med njimi pa se giblje sto in sto teles v svitu žarečih obločnic — njihovega solnca. Obronek vihti kladivo. Otira si znoj, ki mu kaplja na žareče železo, da cvrči in se kadi z njega.

Polnoči. Še pet ur! Obronek dviga, tolče, v njegovih prsih pa nekdo z drobnim prstkom plaho trka. Obronku kane s čela kaplja, na razbeljeno železo pade in se razkadi. Obronku se zazdi, da gleda vanj nedolžni obrazek, da se dvojce ročic iztega k njemu: »Še zame, še zame... kruha...«

Obronek obstane. »Še za enega?« Pogleda roke, žuljave so... V žep seže po kosu kruha in ga zaužije.

»Naprej!« zakliče nekdo. »Kaj boš mrzlo koval?«

Obronek dvigne kladivo, tolče.

Dve po polnoči. Obronek čaka. Prehitel jih je. Ko je tisti trenutek pogledal skozi odprto okno, je zunaj onstran obzidja nekaj zajokalo. »Andrejček?« je vprašalo srce. Obronek je skrčil ustni. Pognal je hčer od doma — kaj...? In otroka je pognal! Nedolžnega otroka! Tedaj je skozi okno pogledala Anka...

»Oče!«

Obronek se je stresel. Ona! Prišla je, z otrokom je prišla... morda zadnjikrat! Kaj je storil! Ko je pogledal skozi okno, je videl brezupen, polzasenčen obraz, ki je stiskal k sebi v neizmerni bolečini dvojce drobnih ročic in jih grel... Še preden je odmeknil oči, je Anka zbežala. Tiše in tiše se je čul jok malega Andrejčka iz njenega naročja, dokler ni utihnil.

»Pa ne da bi...« se je zgrabil Obronek za prsi.

»Naprej!« je ukazal sosedov glas.

Težko je kladivo, Obronek ga dvigne in bije, bije z vso močjo, na njegovo srce pa nekdo plaho trka z drobnimi ročicami in prosi: »Še zame, še zame...« Obronek je čul ta glas; od časa do časa je švignil z očmi skozi okno — pa je ni bilo več... Na njegovo srce pa je trkal Andrejček močnejše in močnejše. Trkal je, dokler se ni odprlo in so vanj pogledale tiste nedolžne oči, kakor da bi v njegovem srcu iskale prostora, ker ga niso našle v srcu pravega očeta.

Obronek dviga, udarja, dviga, udarja, v njegove prsi pa se zajeda nepoznana bolečina in grize v njih, kakor v človeku, ki je storil zločin in se skesan pred Bogom in samim seboj boji zapreti skrivne duri svojega srca pred roko pravice, ki sega skozi nje vanj, da ga kaznuje za storjeni greh. In takrat ga je nekdo vprašal: Človek! Pognal si jo od doma! Pognal si njo in otroka! Nedolžnega otroka! Kaj veš, kolika je njena krivda? Morda, morda je tudi tvoje kaj vmes. Človek! Si videl v njeno srce? Si videl materino ljubezen do drobnih ročic, ki so se proseče iztegnile tudi k tebi? Kaj si storil!?

Obronek tolče, peša in peša. Vanj se izteza dvojce tenkih ročic in dvojce mokrih očesc prosi: »Še zame, še zame...«

»Anka! Andrejček!« se je iztrgalo iz njega. Že je hotel odhiteti v noč za njo in otrokom, ko...

»Kaj tolčete mimo železa, človek!«

Obronek je vzravnal hrbtenico in se zagledal v polni obraz svojega predstojnika.

»Gospod,« je rekel in roke so mu razbolele omahnile.

»Slabo Vam je. Pustite!«

Obronek je izpustil kladivo, se zgrabil za prsi in obstal.

* * *

Ko je odbila ura tretjo po polnoči, je hitel po blatni cesti proti domu z rokami na prsih in sklonjeno glavo. Bog ve, ali je res odšla? Kaj je res ni več? Morda je. Vse ji bo odpustil, saj ne more drugače...

Ko je pribežal do svojega doma, je prisluhnil. Nič. Nobenega joka ni čuti... Morda spi! Zazvenelo je okno in ključ je zapel v vratih.

»Kaj ti je?« se je prestrašila Obronka. »Kaj si...?«

»Kje je Anka, kje je otrok?«

»Saj ju ni več. Ne jezi se vendar.« ga je v strahu tolažila ona.

»Ni ju? Nič več ju ni?« je z bolečino iztrgal.

»Peter! Moj Bog!« Mati je zajokala in z njo prebujeni otroci po slamnatih ležiščih, Obronek pa se je zgrabil za prsi in zbežal v noč...

Taval je mimo zastrtih oken, kjer so se užigale luči in vstajale žene, da postrežejo možem, ki se vrnejo, in tistim, ki se odpravljajo. Begal je po blatnih cestah in od povsod je gledalo vanj dvoje pregnanih nedolžnih očesc in se iztegovalo k njemu dvoje drobnih ročic...

»Andrejček, Andrejček,« je ponavljal vso pot. »še zate, da, še zate...«

Obstal je. V mračnem svitu je zagledal žensko. Bežala je preko kupov gramoza in prsti... Ona! Bil je že blizu — ženska je obstala. Ko pa je spoznala v senci svojega očeta, je krčevito privila dete k sebi in plaho bežala.

»Anka!« V njegovih očeh je zagorela luč.

Anki je zastala noga.

»Oče!« Padla je na kolena in nad otrokom proseče sklenila roke.

Oče je prihropel do nje in razprostrl roke.

»Pojdi domov, Anka,« ji je odpustil, »saj ne morem drugače...«

Andrejček se je prebudil, se oklenil potnega materinega vratu in spet sladko zatisnil oči...

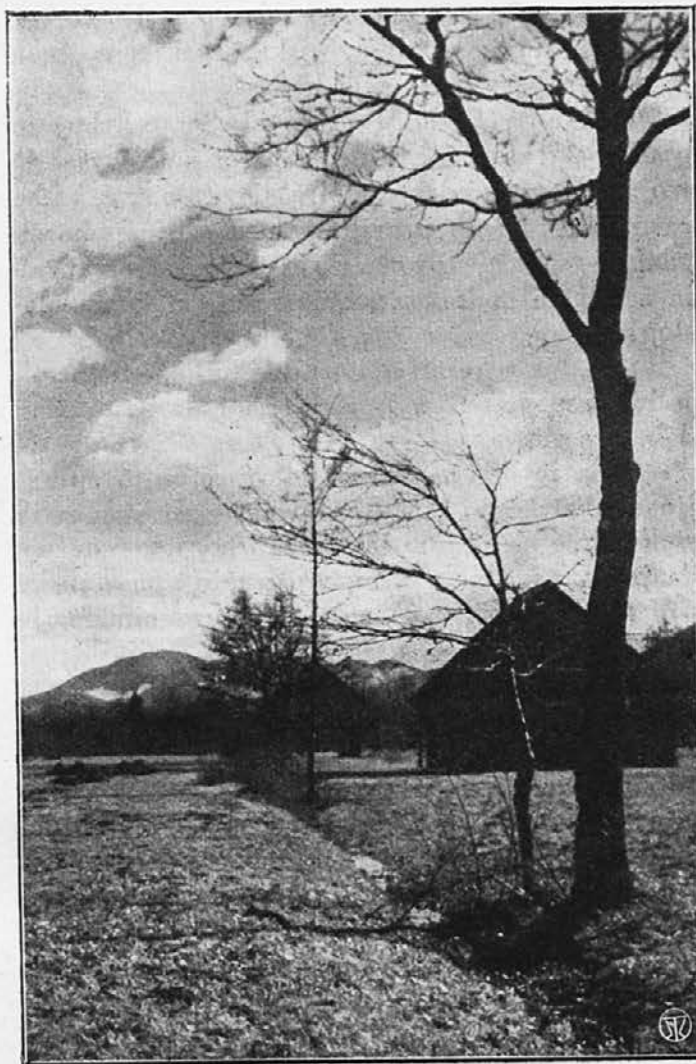
Zametene stopinje.

Avtoriziran prevod iz francoščine. — Prva knjiga.
Henry Bordeaux — Krista Hafner.

IV.

Mark Romenay je bil vajen velikih hotelov, kjer ob prihodu sluge in vratarji planejo na tujca. Zato se je zdaj čudil, da ga na pragu ni nihče sprejel. Množica ljudi je vstopala, kakor bi bila doma v tej hiši, ki je bila v večernem miru odprta vsem; in vsi so ga suvali in odrivali, nihče se ni zmenil zanj.

»Dvakrat morate pozvoniti, pa pride oče gostitelj,« mu je pojasnjeval voznik.

Od Krima veje vigred... (Fot. Fr. Krašovec.)

Oče gostitelj sprejema tujce. Zares je prišel in usta so mu cvetela v smehu. Bil je majhen duhovnik, ki je preko obleke nosil ozek bel pas menihov sv. Avgušтина. Takoj je vablivo vprašal: »Radi bi prenočevali, kajne? Kar hitro pojdite z menoj, zakaj vsak čas bo zvonilo za večerjo. Ste lačni? Gorski zrak je oster.«

Govoril je hitro, domače in povsod naokoli je sejal dobro voljo. Mark Romenay pa ga je hladno ustavil in zahteval očeta Dornaza, ker da mora takoj govoriti z njim.

»S priorjem? Ne bo šlo. Pravkar je pri njem gospod prošt, ki je prišel s poštnim vozom iz Martignya. Ne smem ga motiti.«

»Pa vendar ga morate.«

Pomirljivo je prosil duhovnik malo odloga.

»Poslušajte gospod, zdaj je najbolj nujno, da dobite čimprej prenočišče. Vsak čas pride sem neki dekliški zavod. Potem Vam skoraj ne bom mogel pošteno postreči. Eno sobo za deklico in to častljivo gospo. Tudi za Vas bom skušal eno prihraniti: vendar pa boste nemara dobili tovariša,

zakaj vse naše sobe imajo po dve postelji. Kakor v vojski, vidite, kakor v vojski!« In njegov smeh je odmeval po obokanem hodniku.

Veliki Sv. Bernard ni hôte!l. Tu oskrbujejo potnike brezplačno, le pri odhodu položi vsakdo svoj prostovoljni dar v nabiralnik. Zato se je treba ravnati po hišnih pravilih. Mark se je pokorno vdal in vsi so sledili očetu gostitelju po stopnicah in zavili na hodnik prav na zadnjem koncu poslopja.

»Tu.« je rekel in se obrnil k Julki — do otrok je bil posebno nežen —, »zdi se mi, da bo tu prav dobro za vas.«

Soba je bila velika in zelo preprosto opravljena: dve leseni postelji, miza, nekaj slamnatih stolov; vse pa je bilo tako prijazno, tako snažno, da je iz vsega dihala mirno ozračje samostanske celice. Mala, ki jo je na potu vse zanimalo, je stekla k oknu:

»Oh, papa, hitro pojdi gledat!«

Gostišče je bilo že v senci, luč pa je še obsvetljevala vrhove. Ob skalnatih stenah je kakor gorela, vijoličasta barva se je tam mešala s škrlatno, sneg na najvišjih vrhovih je žarel ko deviški obraz, ko zardi. Hipoma je priplaval oblak in obdal vrh z gorečim vencem. Tam gori se je bil boj med dnevom in nočjo; zlate solnčne moči so za hip še zmagovale, toda iz doline je prihajala vedno nova silnejša tema, svesta si svoje zmage.

»Velan.« je razlagal duhovnik. »Kapo ima, slabo znamenje za jutri.«

Mark se je obrnil proč, kakor da je ta pokrajina njegov sovražnik. Ostro je motril gostitelja, ki je brezskrbno nadaljeval:

»Dva nesrečna hribolazca sta se pred dnevi zgubila tam gori. Eden od njiju je že mrtev.«

Prenehal je. Ali namenoma? Romenay je domneval tako. Zato se je delal brezbriznega in je vprašal:

»In drugi?«

»Drugi? Ne vem. Bila je ženska. Prenesli so jo k nam. Davi je še živela. Toda zdaj nič ne vem. Hiša je velikanska in vsakdo mora po svojih opravkih.«

Izgovarjal se je na svoje opravke, da ne more zadostiti radovednih potnikov. Tako blizu so bili drug drugemu, a tako malo je vedel vsakdo, kaj se godi okoli njega. Govoril je mirno, dobrodušno in brez ovinkov. Minute so Marku tekle prehitro. Kakor on, tako je morda prav v teh trenutkih in prav po teh hodnikih begala tudi smrt in iskala vrat, za katerimi jo pričakujejo. Moral je hiteti. Približal se je patru, medtem ko se je gospa Acherjeva brigala za kovčege, in je ponovil svoje vprašanje.

»Tako moram govoriti z očetom Dornazom.«

Govoril je tiho, pa vendar tako odločno, da se je njegov gostitelj vdal: dozorel je bil v svojem vsakdanjem poslu in ga hotel izvrševati natančno; zato ni skušal, da bi razumel. Ker je čutil odločno voljo, ni ugovarjal.

»Ženski naj gresta v obednico,« je razlagal v naglici. »Tudi jaz bom prišel za njima, da odkažem prostor. Za Vas pa prihranim enega poleg Vaše hčerke. Vaša soba pa je na drugi strani. Gleda proti Italiji. Pojdite z menoj! Ogleдали si jo boste mimogrede. Nato Vas popeljem k priorju. Skušala bova priti do njega. Nič Vam ne tajim, da bo to težko.«

»Motite se, oče,« je odgovoril Mark brez strahu, da ga pater ne bi spoznal.

V resnici ga je prior sprejel takoj, ko so ga naznanili, čeprav se je razgovarjal s proštom. V ostrem gorskem zraku se je bil prezgodaj postaral. Suh, nekoliko upognjen, z belimi lasmi in bledim obličjem je delal vtis zmučenega potnika, ki mu pohaja sapa. Vendar ta vtis ni trajal dolgo. Izredna mladeniška moč mu je sevala z obraza; prihajala je iz njegovih modrih, jasnih, mirnih oči. To ni bila mlada in začudena nedolžnost, kateri sledi spoznanje, pač pa ustaljen mir in resnost prepričanja.

Že je Mark zahteval:

»Gospod prior, povejte mi!...«

Toda prenehal je, kakor bi bil preglasno in nevljudno govoril. Proti volji se je podvrgel vplivu mirnega priorjevega glasu.

»Gospod,« je začel duhovnik v milini, ki ga je vsega objela, »nekaj veselega Vam hočem povedati. Naša draga bolnica bo živela. Rešena je.«

»Ah!« je kratko odgovoril Mark.

»Po dolgi, grozni noči, v kateri smo večkrat mislili, da nas za vedno zapusti, je vročina padla in žila se ji je umirila. Kriza je zdaj premagana. Profesor Maurici iz Turina, ki je zelo požrtvovalno skrbel zanjo, je po zajtrku odšel povsem pomirjen in čudil se je toliki odporni moči, ki je ni pričakoval. Jutri bo prišel doktor Dovet iz Martignya. Sicer pa oskrba ni težavna. Bolnica potrebuje predvsem miru.«

Obmolknil je, čakajoč nemara besede, stavka, ki bi ga spregovoril njegov poslušalec, katerega je opazoval, proučeval in skušal prodreti vanj. Toda Romenay je molčal. Zato je nadaljeval:

»Predvsem miru. Zelo je slaba. Ne morete si predstavljati, v kakšni grozni bojazni je živela. Povedati Vam moram. Morate vedeti.«

»Vem,« je mrmral Mark.

»Kako bi vedeli?«

»Bral sem... v časniku.«

»V časniku? Že!... Zelo so hitri. Šele davi sem dobil Vašo brzojavko in o Vašem prihodu sem obvestil gospoda Mauricija, ki mi je obljubil, da bo molčal. Naročil ali prav za prav zahteval je, da bolnice ne smemo vznemirjati: ‚Nocoj naj je ne obišče,‘ je izjavil. ‚Jutri morda, in še to samo takrat, če bo noč dobro prestala.‘ Je izven nevarnosti, toda če se ji le malo poslabša, pa se moramo bati najhujšega...«

Prenehal je, pričakujoč ugovora; a Mark je molčal. Prior je nekoliko začuden nadaljeval:

»Nocoj je torej ne smete obiskati. Vdajte se, gospod, in počakajte do jutri! Saj ste potrebni počitka. Takale nenadna vožnja in še v takšnih skrbeh je gotovo mučna. Nocoj mirno počivajte; jutri pa, če bo bolnici bolje, jo previdno obvestim in Vas popeljem k njej.«

Mark ga ni ustavil. Kako naj si uredi misli, ki so ga oblegale? Prišel je, da prinese umirajoči odpuščenje; med dolgo vožnjo je bilo v njem vse mehko in velikodušno in bal se je le, da ne bi prišel prepozno. In zdaj, ko je bil tu in pripravljen, da izvrši svoj sklep, ki ga je bil storil kljub spominom in vsej tegobi svoje burne preteklosti, pa so mu povedali, da je Tereza zdrava in rešena, da pa je ne sme takoj videti, ker je še preslabotna. Ker ga torej tolažijo z jutrišnjim dnem, bo vsaj imel časa, da bolje premisli in se mirno odloči. Usmiljenje ga je zapustilo in v dnu duše je našel drugo žalost, ki jo je dobro poznal. Duhovnikove besede so ga držale ko vezi in ni mu mogel pokazati svojega nemira. Zato je ostal nem in miren.

Že ga je prior prijazno odslovil:

»Pojdite v miru, otrok moj!« mu je rekel, kakor bi govoril grešniku po odvezi. »Spočijte se do jutri! In oprostite mi, da Vas ne spremim; toliko dela imam še nocoj. Toda oče hišnik se bo pobrigal za Vas.«

»Jutri?« je ponovil Romenay in ni mislil na odhod. »Ne vem, če jo bom jutri videl.«

Oče Dornaz ga je vprašujoče pogledal. Ta pogled je pomirjeval pa tudi obvladoval:

»Čemu? Saj ste samo zato prišli, da jo vidite. Pričakuje Vas.«

»Pričakuje me? Torej ste jo obvestili.«

»Prejel sem Vašo brzojavko. Davi Vas je klicala. Povedal sem ji, da pridete.«

»Klicala me je? In kaj je odgovorila?«

»Bi radi vedeli? Dolgo časa je molčala. Nato pa je rekla: ‚Torej umrjem, kajne?‘ Ugovarjal sem. ‚Če ne bom umrla, pa ga ne bo.‘ Zopet je pomolčala, nato pa je vprašala: ‚In Julka?‘ Uganil sem, da je Julka Vaša hči.«

»Da,« je mrmral Mark; »pripeljal sem jo s seboj.«

Prior ga je znova prodirno opazoval.

»Pripeljali ste jo? To je zelo lepo, nisem upal. Že ob njenem imenu samem joka in se vsa trese.«

Toda Romenay se je hotel otresti tega vpliva, ki ga je obvladal proti volji, in je izjavil:

»Ne bova je videla jutri, ne jaz ne moja hči. Ni mogoče.«

Nič drugega ni dostavil. Duhovnik je razumel njegovo skrivnost, moral je razumeti. Doumel ga je in se je poglobil v njegovo tegobno srce:

»Bi rajši videli, da bi bila mrtva?«

Kakor se brezverec, od katerega zahtevajo, da slovesno zataji svojo otroško vero, le ne more odločiti, bodisi zaradi navade, bodisi zaradi spoštovanja do preteklosti ali iz temačne slutnje vsega, kar živi v nas pod nemirnim tokom vsakdanjega življenja, tako se je Mark ustrašil tega vprašanja, ki je bilo preveč jasno, in je ugovarjal:

»Ne, ne! Kaj mislite?«

Toda ni li oni izrazil skrite želje, ki ga je mučila zadnjih štiriindvajset ur? Po odpuščenju bi mu le smrt vrnila Terezo, življenje pa ju bo ločilo. Življenje je bilo nepremagljiva ovira. Zavedal se je tega in po prvem nezavednem ugovoru je odkrito priznal:

»Morda bi bilo res bolje tako.«

Oče Dornaz, ki ga ni nehal motriti, je sledil njegovemu notranjemu naporu in rekel:

»Božja pota so skrivnostna. Bog zahteva več od Vas, nego ste mu prinesli.«

Tokrat pa je Mark Romenay prekinil razgovor, kakor da noče nikomur odpreti v svojo zasebno skrivnost:

»Poslušajte, gospod prior, ne vem še, kako se bom odločil. Razmere so zdaj vse drugačne; znova moram presojudati, znova se odločiti. Za vsak slučaj pa Vas prosim, če jo boste videli prej nego jaz, da ji ne poveste, da sva s hčerko tu.«

»Torej jo boste videli?«

»Ne vem še. Jutri se odločim.«

Duhovnik se je delal, ko da je odnehal. Ponudil mu je roko in nekam toplo ponovil:

»Jutri torej. Pojdite v miru!«

* * *

Mark je odšel v obednico, ki je zelo široka in svetla. Le težko je našel prostor, ki so mu ga bili prihranili poleg hčerke. Julka je komaj opazila, da se je vrnil, blebetala in smejala se je s sosedo, Silvijo Monestier, ki je bila istih let in katero je bila že nekajkrati videla v Parizu. Bila je zelo srečna, da jo je zopet našla na Velikem Sv. Bernardu. Svet je tako majhen in kamorkoli gremo: k morju, na goro ali v tujino, skoraj povsod najdemo znanca, in navadno takega, ki smo se ga najmanj nadejali. Silvin oče, Mihael Monestier, je

pristopil k Marku in ga potrepal po rami: »Vi tukaj? Kakšno naključje?«

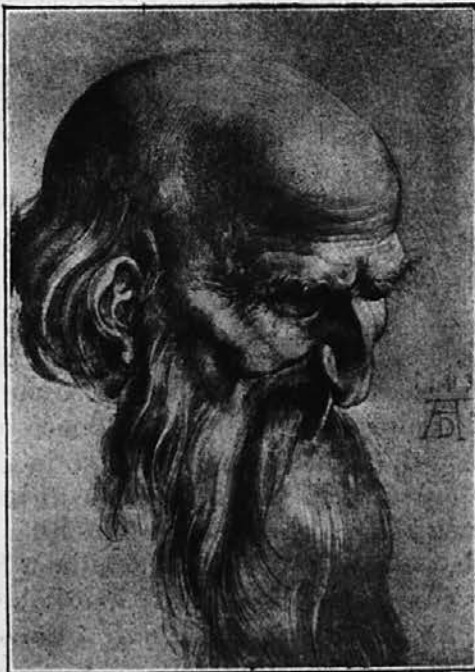
Marku je bilo to srečanje neprijetno. Iskal je izgovora: »Radi gorá. Zdravnik jih je svetoval za hčerko.«

»Moji tudi. Prihajava iz Curmayeurja in greva v Caux na oni strani Lemanskega jezera. Caux ima milo podnebje in tam se udobno živi. Zakaj ne bi šli tudi Vi z nama? Otroka se tako dobro razumeta. Samemu pa je človeku dolgčas. Če bi vedeli!«

»Ne vem še, kaj bom storil.«

Hladno, skoraj prevzetno je odgovoril na prijazno vabilo gospoda Monestierja. Komaj pa ga je ta zapustil, mu je bilo žal, da je bil tako nevljuden. Njegov zbegani krik: »Samemu je človeku dolgčas«, in drugi: »Če bi vedeli!« — v tem bi bilo lahko toliko nesramnosti in zasmehovanja — sta bila le izraz notranje tegobe. Gospod Monestier, ki mu je bila umrla oboževana žena in je odslej živel osamljen, je sprevajal svoje žalostne spomine na nekdanjo ljubezen in svojo neozdravljivo žalost po vseh krajih, ki so jih zdravniki predpisovali njegovi hčerki edinki. Po vsem videzu še malo ni slutil o naključju, ki je tako nenadno poklicalo sem gori Marka Romenaya.

Zakaj mu ni zaupal? Ni li Mark občutil njegove bolesti, njegovih samotnih misli? Pripognil se je nekoliko in ga je zagledal, kako je rezal hčerki meso na krožniku in materinsko skrbel zanjo; prijateljsko mu je pokimal, da bi ublažil svoj prvi vtis. In v tem hipu je pred kadečim se krožnikom, v hrušču razgovora in smeha, občutil,

A. Dürer.

da žalostna igra njegovega življenja nikogar ne zanima in ne ustavlja navadnega teka stvari, da živi povsem neopažena sredi naraščajočega hrupa med kosilom pri gostilniški mizi.

Okoli štirideset do petdeset hribolazcev je bilo zbranih okoli te mize, ki je imela obliko podkve. V sredi je sedel oče hišnik in skrbel, da je nekaj ostalo tudi za tiste, ki so prišli prepozno. Hrana je bila preprosta, toda obilna. Prisrčno, vse bolj domače ozračje nego v kakem hotelu se je razvilo med gosti raznih narodnosti. Privlačevalo jih je dobro ime te hiše in dobrodušnost teh menihov.

»Kako je prijetno!« je mahoma bleknila Julka. Ob prihodu je bila vsa zaspana, zdaj pa se je vsa spremenila od veselja. Otrok, ki zna izrabiti trenutne užitke, si je naslikal bajne počitnice: stanovali bodo v pravljčni vili, podobni temu gostišču; pot tja je dolga in hiša sama je obsežna in polna strahov, ima dolge hodnike in čudni ljudje stanujejo v njej; govore čudno mešanico jezikov kakor ob zidanju babilonskega stolpa, kakor je bila čitala v svetem pismu. Še malo ni slutila, da je bila njena mati — tista mama, ki je bila pred desetimi meseci tako skrivnostno izginila in o kateri je bilo boljše molčati, kakor je sklepala iz očetovega molka in izogibanja gospe Acherjeve — tudi tu, pod isto streho, da je le s težavo ušla smrti in je še vedno tako slaba, da ji najmanjše genotje lahko škoduje. Kaj bi odgovorila, če bi ji povedali, da jo bo drugi dan videla? Toda ne, ne bo je videla! Njenih nežnih možganov ne smejo razburjati! In zase, kaj je odločil Mark?

Kaj je odločil? Ni več mislil na to. Vdal se je udobnosti, prevzelo ga je telesno življenje, ki uspava tegobo in voljo in v njem se je porajalo močno nagnjenje, da si znova poživljuje po dolgi, utrudljivi poti. Zares ni več občutil strahu, vdal se je trenutku. Ta kos pečene govedine s krompirjem je zelo okusen, čeprav je nekoliko trd, in to mrzlo vino je lahka pijača. Najtežjim uram v življenju, najhujši zbeganosti sledi trenutek olajšanja, ko se človeški stroj znova popravi, da je pripravljen na najhujše preizkušnje.

Hrup ob vratih ga je zmotil. Kakor bi hodila mimo četa vojakov! Le še trobentanja in bobnanja bi bilo treba.

»Moje gojenke gredo,« je glasno povedal oče hišnik.

Opravičil se je, zapustil omizje in šel novim gostom naproti, da jih nasiti in spravi pod streho. Kmalu pa se je vrnil z njimi v obednico, kamor je sililo dvajset do trideset lačnih ust. Bile so deklice od petnajst do dvajset let. Kite so jim visele po hrbtu, preko ramen so nosile plašče, v

rokah pa so imele palice; lica so jim žarela in zdravje jim je sijalo z obraza, dobrovoljno so se smejale in glasno in živahno čebljale. Za njimi se je prikazalo nekaj profesorjev, ki so jih skušali obdržati v redu, kakor vojaški naredniki nenavajene novince. Že so se prve polastile praznih sedežev, medtem ko so druge čakale na goste, ki so pravkar používali sir ali sadje in so brez usmiljenja morali razumeti, da se morajo umekniti. Radi ali neradi so se vdali in Julka, ki je tudi vstala, se je posmejala živemu zboru, ki je s svojim hrupom še povečal njeno veselje.

»Kako veselo je na Sv. Bernardu, papa!« je vzkliknila. »In kako si si to imenitno izmislil, da sva prišla iz Pariza semkaj!«

Ploskala je z rokami, skakala, postajala nemirna in vlekla za lase Silvijo Monestier, ki ni bila tako živahna in jo je njen oče bolj strogo vzgajal. Na hodniku je slovkovala znameniti napis v zlatih črkah na črnem marmorju: *Napoleoni Primo Francorum Imperatori Semper Augusto...*

»Napoleon je prišel semkaj,« je hotel gospod Monestier razlagati deklicama. »Bil je velik general, ki je povsod zmagoval.«

Toda Julka se je uprla, saj vendar že pozna zgodovino in se je ne bo šele učila:

»Vem, vem. Sicer pa ni prišel sem, ampak gor. Gospa Acherjeva ga je videla.«

»Gospa Acherjeva ga je videla?«

Zdrdrala je odgovor kakor bi bila v šoli:

»Seveda, na beli muli, ki jo je držal s svojimi lepimi rokami brezbržno za vajeti.«

Stara vzgojiteljica, ki je bila zadaj za gručo, je zardela, kakor bi ji kdo odkrival svojo ljubezen. Mark ji je pomignil:

»Gotovo je že trudna! Naj gre spat!«

Otrok pa je ugovarjal, vpil in se upiral:

»Ne še, ne še! Tu je tako prijetno. In pa, papa, saj se še nisi podpisal v veliko knjigo.«

»Kakšno knjigo?«

»Tisto, ki je tu v veži.«

Zares je ob vhodu v vežo knjiga, kamor se vpisujejo potniki. Zadnji je bil podpisan gospod Monestier. Silvija se je pri večerji s tem bahala pred svojo sosedo. Na čudne stvari so ponosni otroci. In Julki se je mudilo, da se postavi pred njo. Mark se je v očetovski dobrohotnosti vdal, se usedel in vzel peresnik v roko. Toda v hipu, ko se je hotel podpisati, ga je postalo sram lastnega imena. Ni li njegovo ime onečaščeno, odkar ga je nepazljivi Petit Valaisan izdal svetu? Ženo, ki je nosila to znano, spoštovano ime, so našli napol mrtvo v gori poleg njenega ljubimca. Ne, ne, javno ni mogel priznati, da je mož nje, ki je

nesrečo preživela. Že je videl v duhu, kako se pred odprto knjigo norčujejo iz njega in znova ga je prevzelo sovraštvo. Odit mora. Jutri že hoče zapustiti ta nesrečni kraj.

Ker ni maral, da bi drugi kaj sumili, je pregleдал zadnjo stran knjige. Nekoliko nad gospodom Monestierom je odkril med potniki, ki so bili zjutraj prišli, Edmonda de Baulainea, ki ga je poznal. »Gospod in gospa Edmond de Baulaine«, je stalo v knjigi. Edmond de Baulaine pa ni bil oženjen; zapeljal in odpeljal je bil le gospo Durban, ljubko in šušljajočo Maneto Durban, ki je bila vsa živa, nežna, lahna ko hlap in prekipeva-joča in ki je njen okorni mož gotovo ni razumel, a se zaradi njunih dveh otrok tudi ločiti ni hotel; saj je še vedno strastno ljubil svojo ženo, čeprav se mu je vse smejalo. Mihael Monestier, ki mu je bral preko ramen, je opazil, kam Marku bega pogled:

»Baulaine. Torej je tu?«

»Kakor vidite.«

»Lepo zgražanje je vzbudil njegov odhod! Toda to je že stara zgodba! To je bilo pred...«

Kakor nekateri ljudje vedno rabijo besede: to je bilo pred vojno ali po vojni, da določijo čas kakega dogodka, in se jim doraščajoči rod čudi, tako je tudi gospod Monestier določal čas dogodkom z enim samim merilom: z ženino smrtjo, in dostavil je:

»Najbrže pa zdaj o tem več ne govore.«

»Midva govoriva,« je grenko dostavil Mark.

Hitro se je podpisal tako nejasno, da je bilo moči brati le Remy ne Romenay.

Deklice, ki so pripravile večerjo v najkrajšem času — le toliko časa so porabile, da so pregrizle in pripravile jed — so prihrumele v vežo, na hodnik, stopnice, pred vhod. Medtem ko so jim pripravljali postelje, so te mlade deklice klepetale, skakale, pele in polnile vso hišo. Nekatero,

A. Dürer.

ki so vstale prezgodaj od mize, so še vedno jedle slaščice in pomaranče in kazale svoje zdrave zobe. Med njimi so bile tudi grde, ki so pričakovale vsega od prihodnosti, in druge, ki jim bodočnost ne bo prinesla lepote. Večinoma so bile še v oni starosti, ko se deklice vedejo kakor dečki in se še ne zavedajo, da so mlade gospodične; ena med njimi je celo žvižgala. Bile so pa med njimi tudi že pol odrasle tem letom; te so bolj pazile nase in nehote iskale zrcala. Tudi v obleki so skušale ugajati, čeprav so bile oblečene po planinsko. Mladost in sveži zrak pa sta jim dala neizrazljivi mik cvetoče svežosti. Zlasti dve med njimi sta si bili veliki prijateljici; držali sta se čez pas, preko katerega so se vsipali svetli, polni lasje, ki niso imeli dovolj prostora, da bi se mogli polno razviti, bili sta bolj razviti od drugih in sta si ljubko pripovedovali svoje skrivnosti v angleškem jeziku.

Marka, ki ju je nehote opazoval, je njuna lepota neprijetno dirnila. Nemir srca mu je vodil misli: »Kmalu, morda že jutri, morda nocoj, ju bodo ljubili,« je razmišljeval. »Kmalu, morda že jutri, bosta tudi nezvesti in neusmiljeni...«

Julka pa ju je že vzljubila in se je pririnila do njiju. Nasmehljali sta se ji in jo pobožali po licu. Očeta je to razjezilo in izročil jo je gospe Acherjevi, da jo spravi spat. Tudi Mihael Monestier je poklical sobarico, ki je spremljala hčerko na potovanju, in jo ji je izročil. Ko je znova sedel poleg Marka, je vprašal:

»In gospa Romenay? Vas ne spremlja?«

Mark ga je prodirno pogledal in, ko je videl v njegovem obrazu le nevednost in odkritost, se je odločil in mu je odgovoril po pravici:

»Da. Tu je.«

»Trudna?«

»Zelo trudna.«

»Gorsko bolezen ima, kajne? Tudi moja žena jo je večkrat dobila. Na Sv. Bernardu pritiska višina na žile. Zato se ne sme nikdo tu dolgo ustavljati. Sicer pa gotovo veste, da po pravilih ne sme nihče ostati v gostišču nad štiriindvajset ur. Nekateri hribolazci so bili preveč nesramni in so radi živeli zastoj, zato so morali predpisati rok. Caux pa leži v višini tisoč metrov. Tam je bila moja žena vsa srečna.«

Ni ga obdržalo. Vstal je in se poslovil:

»Oprostite! Vedno sem zraven, kadar gre Silvija spat. Grozno je, če otrok nima več matere. Ne veste, kako ste srečni.«

Mihael Monestier se je spominjal zakonskega življenja Romenayevih le še od prej. Nič ni vedel o tem, da sta se ločila in se je gospa zdaj ponesrečila. Na zemlji živi vsakdo le svoji misli. »Ne

veste, kako ste srečni.« Mark je mirno prenesel to neusmiljeno norčevanje, katerega je krivo življenje, ne pa človek.

Zahotelo se mu je ven, da se napije zunaj nočne samote. Ko si je ob izhodu oblačil plašč, ker je bilo zunaj hladno, je zadel ob Edmonda Baulaina. Ta je pač vedel o njegovi ločitvi: morda je po časopisih zvedel že tudi za nesrečo na Velanu in za imena žrtev. A glej, ljubeznivo mu je nudil roko, kakor bi bilo to srečanje zanj nekaj posebno veselega in nepričakovanega; v prekipevajočem veselju ga je pozdravljaj kot rojaka, skoraj kot prijatelja. In ker morda dolgo ni imel nikogar, ki bi ga bil poslušal, je takoj pričel zaupno:

»Da! Iz Italije se vračava v Švico. Na poti ni tako silno dolgčas: vsak hip je nekaj novega in tako človek ne razmišlja. Oba sva tu. In Maneta je seveda bolna. Ne veste, kaj je ženska, ki je vedno bolna. Zares, nekaj groznega. Nikoli nisi prost poleg nje, nikoli brez skrbi in vesel. Včasih več ne vzdržim: prime me, da bi vse skupaj pustil in...«

Vse, to se pravi ljubico in ljubezen. Ljubko se je smehljaj, ko je pripovedoval o teh grenkosti življenja človeku, ki mu ni bil tovariš, ampak le davni znanec, ki ga že dolgo ni več videl in ga je zdaj le slučajno zopet srečal. Že po naravi ni bil zaprt značaj, otročje je odkrival svojo sebično naravo, odpor, ki ga je čutil do telesne bolečine in svojo nezmožnost, prenašati svoje in svojih trpljenje. Tako je njegovo ljubezensko življenje ubilo lepo zmožnost, ki so jo lansko leto toliko častili v Parizu.

»Bolezen bi morala biti prihranjena le za postavne zakone,« je čeblljal v ljubki šaljivosti.

In še je nadaljeval razgovor do mile volje, tako je bil žejen duše, ki bi ga poslušala.

»Oh, če bi se Maneta hotela vrniti k svojemu možu! Slišal sem, da bi jo rad vzel nazaj. Dober mož je. Prav rad bi mu jo vrnil.«

In izbruhnil je v smeh, kakor bi bil povedal kaj posebno duhovitega, prav pariškega. Govoril je o Maneti domače, kakor o dobro znani ženski, in v prijazni porogljivosti je priznal, kako je že naveličan in kako neznansko je slab:

»Kakšna sreča, da ste Vi tu! Se bova lahko kaj pomenila. Jutri boste videli Maneto.«

Mark je ostal hladen in tuj in mu je voščil lahko noč. Tudi tega se mu ni treba bati; tudi ta ne bo zvedav in klepetav. Kakor Mihael Monestier in vsi okoli njega, je tudi ta skrbel le zase. Na zemlji živi vsakdo le svoji misli, svoji tegobi. In v nadlogi je vsakdo sam, neskončno sam.

* * *

Vrata so bila odprta. Mark je stopil na prosto. Hrup se je že polegal. Mlade deklice so nekaj časa šarile po harmoniju, nato pa je utihnil še ta. Iz velike sobe, kjer so se zbirali vodniki, poganjači in kmetje, je prihajal oddaljen šum, ki je polagoma ugašal. Potniki so odšli v sobe, ljudje so pospali.

Šel je po vnanjih stopnicah navzdol in se nameril v smeri proti Italiji prav do malega jezerca. Trepetajoča lunina svetloba je oživiljala mrtvo vodo. Bil je zadnji krajec in oblaki, ki so plavali po nebu, so ga zdaj zakrili, zdaj zopet pokazali; zdelo se je, da beži, skokoma beži po nebu. Luna je oživiljala nočno pokrajino. Žalostni krog skal in črnih gora se je dozdevno gibal v skrivnostnih in grozotnih sencah, ki so se bližale in spet oddaljevale. In včasih se je ledenik, ko ga je dosegla svetloba, okitil s trepetajočim, srebrnim nakitom. To je moral biti zasneženi Velan.

V gorah se nas poloti v nočni samoti čudna zamaknjenost. Čisti zrak, ki ga vdihavamo, nam ostro boža ustnice. Zvezde so bolj prijazne, tišina, ki kakor oddaljen pevski zbor spremlja globoki glas vetra, postane svečana, skoro pobožna. Prevzet od vseh teh nočnih moči se je Mark počasi vračal proti gostišču. V mračnem četverokotu ogromnega poslopja je tu in tam še bleščalo okno. Dolgo časa je gledal luči, ki so ugašale druga za drugo. Naposled je v potniškem oddelku opazil le še dve. Nato je ugasnila še ena. Ostala je ena sama. Zdaj je vedel: tam leži Tereza. In ker je ob siju nočne svetiljke uganil, kje počiva, se mu je zdelo, da se je življenje trdneje drži, čeprav jo je še vedno morila bližina smrti. Tam je, tako blizu njega, tako blizu in zopet tako daleč.

Zastonj se je mučil, da bi vzbudil v sebi usmiljenje, klical je celo Julko na pomoč in si ponavljal obupni krik Mihaela Monestierja: »Kako grozno je, če otrok nima več matere...«, vendar ni našel v sebi moči, da bi ji odpustil, čeprav ne bo umrla. Znova jo je videl na pragu svoje hiše, iz katere jo je bil spodil: prihajala je od ljubimca in ustnice so ji bile še mokre od njegovih poljubov. Nosila je jesensko obleko iz črnega baržuna, vrat in rokavi pa so ji bili obrobljeni z bledorjavo kožuho, ki se je tako lepo ujemala z njenimi bujnimi lasmi, ki jih je bila gotovo le težko zopet uredila v vozle; izpod valujoče obleke so gledale njene dolge, prožne noge. Koliko premagovanja, če bi še hotel živeti poleg te ženske, ki se je takrat v obupu zvijala po tleh, pa jo je spodil.

Pa že je drugi privid pregnal prvega: na ledeniku, ki ga je bil pravkar videl v luninem svitu nad seboj, vidi dve človeški postavi: prva leži, druga pa kleči in obupno dviga roke... Tako jo bo videl odslej vedno. Živela bo in njeno življenje

bo vklesano v to stajo, kakor bi bila iz marmorja. Kadar so vrata smrti odprta dvema, smrt eno žrtev lahko izpusti, a ločiti ju vendarle ne more.

Ne življenje, smrt je prekinila to pregrešno ljubezen in ji postavila lep nagrobnik. In Tereza ga je le še čuvala.

Mark je čutil, da mu teko po licih solze obupa. Ledeni zrak jih je hladil... (Dalje prihodnjič.)

Balada.

Temno okno, vele rože, in za oknom bled obraz.	A za cesto mlade zarje, mlade sanje do neba — — —
---	--

Mimo okna bela cesta, bela cesta bogvekam.	Mrtvo okno, mrtve rože, a med njimi mrtev — jaz — —
---	--

Mirko Javornik.

Po mračni ulici...

Po mračni ulici si šla,
razdvojenost te je objemala,
drhtel ti je utrujeni korak,
bolestno bil je ob zamrzli tlak.
Z očmi strmela si v temò,
iskala za menoj željno...
A ni bilo me — mráz in noč
sta ti poljubljala
srca utrip obupajoč.

Štefan Tonkli.

Iz anatomije.

O snoveh v našem telesu.

Dr. Janez Plečnik.

Rekli smo, da so stvari sestavljene iz snovi («kemičnih elementov»).

Nekam 90 je snovi in je nekaj snovi kar obče poznanih: srebro, zlato, ogljik, baker, železo, svinec, žveplo, živo srebro.

Večina snovi se pa spaja nad vse rada z drugimi snovmi in niso obče poznane in jih poznamo skoraj le kot sestavine v (kemičnih) spojkah: kalcij kot snov skoraj ni znan in je obče poznan eden njegovih spojkov (z ogljikom in kisikom) kot vapnenec, marmor, kreda.

Recimo torej: stvari so stvarjene ali iz snovi ali iz spojkov snovi — tako velja tudi za naše telo.

Začeli so s pridom motriti telesno prekuho (prebavo) in telesno presnovo šele, ko so znali določiti in zmeriti ter zvagati snovi oziroma

snovne spojke, ki je naše telo iz njih. Bavili se bomo s tem. Razgledali se pa ne bomo po do-
gnanih in v knjigah znesenih podrobnostih in
skupili bomo le védenje, za razumevanje nujno
potrebno.

* * *

Neke snovi in njih (snovni) spojki so zbrani
v ogromnih množinah pred vsem z u n a j nas,
oziroma zunaj živin sploh — zbrani so v mrtvi-
nah, ki nas obdajajo in so tisto, kar imenujemo
svet: vapnenec, granit, škrlj je zbran v gorovja,
vode (in v njej raztopljene soli) so zbrane v morja.
Nekaj le-teh snovi in njih spojkov je zbranih —
časih več časih manj — res tudi v živinah; živin
pa je razmeroma malo na svetu — in je le-onih
snovi in spojkov torej prav malo v živinah (pepel),
tako malo jih je, da na urno niti opazne niso.
Poznamo torej le-te snovi in njih spojke skoraj
le kot m r t v i n e.

Mrtvine nimajo (takih) organov (udov) kot
jih živine imajo — pa govore, da mrtvine niso
organizirane, da niso organske, da so n e - orga-
nske, da so a n - organske.

Spomni se na »alfabet« in na »an-alfabet«.

Pa pravijo tistim snovem, ki so pretežno
zbrane z u n a j živin (ki so zbrane torej kot gore,
kot zemlja, kot vode) — a n o r g a n s k e snovi.

Nekih (snovi in) snovnih spojkov je pa ne-
kam malo v zemlji, v naturi, sploh zunaj živin in
so skoraj le v živinah, so skoraj le v organiziranih
stvarih, so le v organskih stvarih. Pa pravijo
le-tem snovem in spojkom o r g a n s k e snovi,
o r g a n s k i spojki. O g l j i k je, ki ga najdemo
skoraj v vseh organskih spojkih, pa pravijo:
s p o j k i o g l j i k a (z ostalimi snovmi) so o r -
g a n s k i spojki.

Zbor naukov o snoveh in njih spojkih ima
ime k e m i j a in so svoje dni ločevali anorgansko
od organske kemije. »Organski« kemiki so pre-
iskavali organske spojke, torej spojke z ogljikom,
»anorganski« kemiki so preiskavali »anorganske«
spojke. (Grška beseda »hemeía« [kemija] je vpra-
šala le po plavitvi kovin, torej po plavžarstvu.)

Govore tudi danes o organski in anorganski
kemiji, o organskih in anorganskih spojkih. Le
ostarel običaj je ta ločitev, ki zginja in ki bo
izginila prej ali slej. Nimamo pravice uvajati
novotarij v zadevah kemije; prav pa je bilo
menda, da smo o vsem le-tem spregovorili, da
smo povedali, katere snovi oziroma spojki imajo
ime organskih, kateri anorganskih spojkov, in da
smo poudarili, da je njih razlika le v imenu, da
pa ni globlja.

Govorili smo o organskih in anorganskih spojkih
le, ker vse knjige o kemiji tako govore in ker bomo
časih sami rabili te oznake. Poudarjamo, da so te

besede pripravne za šolske knjige, da so pa brez
prave vrednote. Bili so težke boje ob le-onih besedah;
boji so pokazali le, kako je človek duševno omejen
in nadut.

Skušnja uči, da celice našega telesa posrka-
vajo (v vodi) raztopljene snovi in spojke brez
truda, da pa uporabljajo čvrste drobljaje z napo-
rom, z delom. Vêčnosti je treba za delo, pa gre
vêčnost, potrebna za prekuho (prebavo) čvršnih
drobljajev, telesu kot celoti v zgubo — vse to je
umevno.

Vemo v splošnem, da telo potrebuje 1. vode,
2. (raznoterih) soli, 3. raznoterih plinov [anor-
ganskih snovi] — in da telesu treba 4. raznotere
beljakovine, 5. raznotere močiče (»ogljikove vo-
dane« sploh) in 6. raznotere masti [organske
snovi].

Celice telesa posrkajo (resorbirajo) vodo brez
truda in posrkajo brez truda tudi neko mero
(raznoterih) soli, v vodi raztopljenih. Posrkana
voda in soli niso med celicami in gredó prav
v celice same. Naše telo ne živi brez vode in brez
zadostne mere (raznoterih) soli; naše telo umre,
če ne dobiva zadostne množine primernih soli.

Je to precéj vse, kar vemo o pomenu soli za
življenje. Ne vemo v podrobnem, kako soli vpli-
vajo na živetje; vemo pa za e n o dejavnost soli:
soli ohranjajo celice v neki pravotni napetosti in
sôčnatosti.

Vemo namreč: celice živé in delajo pravotno
le, če je v njih neka mera vode, in vemo, da ta
»neka« mera vode ostane v (živi) celici le, dokler
je v celici neka množina soli. Vemo: celica, ki
nabere soli čez pravotno mero, počí, ona se raz-
leti, ona se razdrobi — in vemo: celica, ki v njej
ni pravotne količine soli, pomršavi, upade, zvene.

Celice črevesnega ostenja posrkavajo torej
vodo in soli; umevno pa je povsem, da le-te celice
odklanjajo, da se branijo sprejeti, kar bi škodilo
telesu, pa je torej to zavračanje škodíl (schädi-
gender Substanzen), ta zavračavnost (Fähigkeit der
Zurückweisung, das Ablehnen) celic pomembno
brnilo našega zdravja. Kar splošno je znano, da
črevo nadmernih množin žveplenokislega natrija
(Glauberjeve soli) in žveplenokislega magnezija
(Bittersalz, grenke soli) ne sprejme, da jih od-
kloni, da jih iztrebi; »izčistimo« se z le-temi
solmi. Bralec naj ne zmiga urnih ustnic čez le-te
stavke: trébamo neko mero vode in trébamo neko
mero soli! Ni torej »vse eno«, koliko piješ, kaj
piješ, kako soliš, s čim soliš!

Mi potrebujemo neka hraniva v neki n a m (pri-
sojeni) pravotni meri, pa živa prisadila (mikroorga-
nizmi; bakterije, paraziti) trebajo tudi neka hraniva
v neki (n j i m) prisojeni izbiri in zbiri ter množini.
Samo tista prisadila, ki jim naše telo nudi primerne

hrane, se naselijo v telesu in živé v njem in nas delajo »bolne«. Prasadila, ki ni pripravnega hraniva zanje v našem telesu, se ne naselijo v našem telesu, se ne množé v njem, ne živé v njem, nas ne napravijo bolnih. Obolimo torej ob nekkih prisadilih, ob nekkih ne obolimo. Ne oboleva vsak človek ob istih prisadilih in različne živine obolevajo ob različnih prisadilih — vse to nam je sedaj umevno.

Znano je obče, da kunci, morski prašički, krave obolevajo na jetiki (tuberkulozi), in je obče znano, da so konji, mački, psi le redkokdaj jetični. Vemo obče, da stari ne dobivamo davice (difterije), škrlatinke — in, novica ni, da otroci ne obolevajo na vročinski bolezni (legar, typhus) — in novičarstvo ni, da se žitno snetje ne prime trte in da trtna uš ne niči žita. Pravijo torej: neke živine niso dostopne nekim prisadilom; pravijo tudi takole: nedostopnost (imuniteta) je v nekkih živinah za neka prisadila. — Umevno je, da menijo in trdijo: treba je (močno) spremeniti sestavo telesa, torej njega spojke pa bo telo postalo nedostopno (nekim) prisadilom in bomo ob le-taki spremembi ozdraveli od prisadne bolezni.

Ni dvojbe o pravóti le-te misli; izvedba misli pa je nad vse zmotána in se ni posrečila do danes v obsežnejši meri. »Sera« (limfe, sokrvice), ki jih bzikajo ob obolenjih (davica) v telo, so nekak (posrečen) poskus preubiranja telesne sestave in telesnega presnavljanja. Uspehi so pa vobče malo zadovoljivi, dasi so preiskovalci žrtvovali milijone živali pri poskusih in dasi napisano o teh poskusih ne bi šlo na par tovornih vlakov. Nismo že na cesti in še hodimo po stezah, in te se križajo in usihajo. Smo skoraj brez uspehov pri prav močno razširjenih prisadnih boleznih in opozorimo le na jetiko (tuberkulozo). Léto rodi za létom »nov« način zdravljenja jetike in »nova moderna metoda« zdravljenja. Bolnik, ki ima kar le eno željo: ozdraveti, postaja s časom nestrpen, postane begljivec in nerazsodne duše in požre vse, kar mu daš. Bolnik polega cele ure na solcu, dokler »solnce« velja za sočasno zdravilo, in bolnik poseda cele dneve po sencah smrekovcev, dokler so »senca, duh smrek, hlad, mir« sočasni imenitniki med zdravilnimi sredstvi. »Gersonova dijeta«, torej »prehrana po dr. Gersonovih merah, je bila pravkar višek sočasnosti; stvar se ne obnaša, kot naj bi se, in — prestol je že pripravljen za nove »najnovejše, najsočasnejše mere prehrane«. Omenjam Gersonove mere prehrane, ker Gerson poudarja (med drugim) tudi potrebo (kar le možne) odstranitve soli iz hrane.

Tudi pitna voda ima raztopljenih (pred vsem) dvoje našemu telesu potrebnih soli: kalcij, pripojen na ogljik (karbonat kalcija, vapnenec), in magnezij, pripojen na ogljik (karbonat magnezija, grintavec).

Par besed o »soléh«. — Imamo nekam 90 snovi. Imenujejo nekaj le-teh kovine (»metalične« snovi), nekim pa pravijo nekovine (»ne-metalične« snovi, »metaloidne« snovi).

Ne-metalične snovi (ne-kovine, metaloidi) so tele: vodik (hydrogenium), fluor, klor, brom, jod, kisik (oxygenium), fosfor, arzen, antimon (stibium), bizmut, bor, helij, argon, néon, kripton, ksénon, niton, ogljik (carbo), silicij, germanij, cin (kositer), svinec (plumbum).

Metalične snovi (kovine, metali) so tele snovi (navedemo le obče znane): kalij, natrij, litij; kalcij, barij; magnezij, cink; baker (cuprum), srebro (argentum), živo srebro (hydrargyrum); aluminij; cin (stannum), svinec, cirkonij, torij; bizmut; krom, volfram (wolfram); mangan, kobalt, železo (ferrum), nikel; zlato (aurum), platin, iridij, ozmij (ósmium).

Navedli smo neke snovi (cin, svinec) dvakrat: navedli smo jih kot »ne-kovine« in kot »kovine«; označili smo s tem, da ni presledka in ni vrzeli med kovinami in nekovinami in, da poznamo snovi, ki jih ta šteje med kovine in jih oni prišteva nekovinam.

Spojki (nekovinastega) vodika s kako drugo ali pa z več drugimi nekovinami (z ostalimi metaloidi) so tisto, kar imenujejo kisline: — klor je nekovina in vodik je nekovina — klor in vodik spojena je kislina in je le-tak spojek med vodikom in klorom občeznana solna kislina. — Kisline in kovine se rade spajajo v nove spojke, in le-ti spojki so to, kar označajo z imenom soli. Ostanimo pri le-prej danem primeru: vodik pripojim kloru pa dobim solno kislino — in solni kislini pripojim natrij (kovino) pa nastane sol (na klor [nekovino] pripojen natrij [kovina]). — Vsa zadeva je mnogolična; sledi le-onim napovedbam, pa boš v splošnem pravotno poučen. — Razlikovanje med kovinami in nekovinami je povsem ostarelo običaj; najdeš ga pa še vsepovsod po knjigah o kemiji; odprava tega običaja ni naša naloga.

Naše telo ima torej neko (zanj najboljšo) mero vode, ima pline in ima soli. Naše telo oddaja neprestano le-te (anorganske) snovi: po scalnici, po potu (znoju), po blatu — pa jih mora tudi nadomeščati.

* * *

Namenili smo si dognati, katere snovi so v našem telesu. Treba je torej naštetih te snovi in njih spojke. Dvoji (anorganski in organski) so ti spojki po imenu, enôji so ti spojki po spojiní (Band; Hippolyti Dictionarium, Pleteršnik). Vêčnost je, ki veže spojke; vêčnost je, ki se pri prestvarjanju preleva; vêčnost je, ki prestvarja in presnavlja; vêčnost je, ki je zavira smrti.

(Dalje prihodnjič.)

Noša za preseljevanja narodov.

Zgodovina obleke.

Dr. St. Vurnik.

2. Srednjeveška obleka.

Ali so hlače in barvenost oblek, ki jih zasledimo ob razpadu antike, res barbarskega izvora, kakor mnogi menijo, se ne da še v polnem obsegu ugotoviti, kakor je tudi težko reči, odkod

Noša X. stoletja.

se je vzela n. pr. starokrščanska bazilikalna cerkev. Vendar je res, da so že dosti pred Rimci rabili hlače barbarski Galoromani, da so Rimljani Galiji zaničljivo rekali »ohlačana Galija«, res je, da so imeli hlače Goti, Langobardi, Anglosasi, skandinavski in germanski plemena severa še pred razkrojem antike in da je bila ta noša merodajna za poznejšo srednjeveško, ki je v popolnem stilnem nasprotju z antično. Preseljevanje narodov zanese med zapadne noše bujno pestrost: prišli so Goti s svojimi dolgimi, na robovih nazobčanimi hlačami in ovratniki, Normani in Langobardi, ki si s pisanim jermenjem križasto prevezujejo dolge hlače čez meča, Franki in Germani s prevezanimi hlačami pod kolena, dolgimi lasmi in tesno se prilagajočimi suknjami (tunikami). Frankovske žene se zavijajo v dolg plašč, imenovan mafors, ki zavije vso postavo do pete v srednjeveške težke gube: vsa ta pisana, navidez raznoliko oblečena množica ljudi in narodov nosi v bistvu prav podobno si obleko: moški čez pas prevezano dokolensko tuniko z rokavi, ozke hlače in plašč, ki se na prsih ali na desni rami spne z zaponi (agrafo). Ženske nosijo po par tunik drugo nad drugo, tako da ima spodnja daljše rokave, gornja pa širše in krajše. Podobno so morali biti oblečeni tudi stari Slovenci, ki so v VI. stoletju posedli današnje ozemlje. Kar se da dognati na podlagi staroslovenskih izkopin in iz

pičlih slovstvenih poročil o njihovi noši, je tole: imeli so bele platnene tunike, čez pas prevezane, dolge platnene hlače; čelo so si kitili z belo prevezo, ob sencih so jim viseli bronasti ali srebrni obročki v okras na ramena. Zgodnjersrednjeveška kultura se v znamenju nove, krščanske, mukoma trga iz antičnega kulturnega sporočila. Barbarske kulturne sestavine so prečudno zmešane s klasičnimi, poganske s krščanskimi, germansko-frankovske z rimsko-bizantinskimi.

In vendar je to povsem nova kultura, postavljena na podlagi novega, krščanskega svetovnega nazora, ki je antičnemu povsem nasproten. Vse te raznolike nove obleke govoré isto stilno, нравno, versko, svetovnonazorno izpoved: nagota je povsem in za vedno izgubila svoj antični pomen. Sedaj se vse telo s svojo goloto zakriva pogledu, se oklepa v odelo, ki taji podrobne telesne oblike. Zakaj človeku tega časa telo ni več, kar je bilo poganu; telo mu je zaničevanja vreden posveten, grešni tvor, mesena narava, edina ovira, da človek ne more breztelesen poleteti v nadsvetno srečo, ki je smoter in vzor njegovih misli. Noben umetnik tega časa ne upodablja narave in posvetnosti, vsa umetnost je v službi vere in upodablja le nadsvetstvo. Odznak take kulture v obleki je ono novo, tesno oprijemljivo odelo, ki očem telo povsem skrije, ona barvasta lupina, ki je poseben znak srednjeveške, v nadsvetnost zastreljene, prekonaravne čustvenosti! Prav zna-

Noša v XI. in XII. stoletju.

čilen za miselnost tega časa je cerkveni predpis, da morajo ženske povsem zagrnjene prisostvovati službi božji.

Raznolikost noš zgodnjega srednjega veka se šele v X. stoletju nekam zenostavi in poenoti, kakor se poenoti takrat svetovni nazor, tudi verstvenost, cerkvena in državna organizacija. Ljudje

v zapadni Evropi nosijo tedaj enotno platneno spodnjo tuniko, ki velja za domačo obleko in se ponoči sleče. (Srajce v današnjem pomenu besede se namreč pojavijo šele šest, sedem sto let pozneje! Še kraljica Elizabeta angleška je imela vsega skupaj le dve in francoski kralj Ludovik XIV. le tri!) Nosijo prevezane hlače, gornjo tuniko (suknjo) in plašč, ženske pa več tunik drugo nad drugo. Francozi že takrat imenujejo spodnjo tuniko chainse (izg. šaz, t. j. srajca), gornjo pa bliaud (izg. blió, t. j. bluzo, jopič), že tedaj si ženske pokrivajo glave s tenčico (guimpe ali Wimpel), ki se potem drži tudi pri nas kot — peča malone do današnjih dni.

Romanski stil XI. in XII. stoletja zanese med noše neke novosti. Ta čas je silno globoko čustven, tako da goji po eni strani skrivnostno, mistično verstvenost in doprinaša današnji dobi težko umljive žrtve križarskih vojen, na drugi strani pa tako zelo čustvenih dob, kakor je doba Minnesängerjev z njihovimi pretiranimi ljubezenskimi norostmi in spolno razuzdanostjo, v zgodovini le malo poznamo. Obleke postanejo spričo te čustvenosti zelo barvaste in v barvah si nasprotujoče. Nekaj navadnega je taka moda, da je, postavim, leva polovica obleke rdeča in desna modra, da je leva plat sukne rumena kakor desna hlačnica, desna plat sukne in leva hlačnica pa vijoličasta itd.; na belem jopiču tiče često rdeči rokavi. Tudi v kroju obleke se pojavijo novosti. Poprej precej mahedrava obleka se jame poslej

Noše XIII. stoletja.

čezdalje bolj zoževati, dokler proti koncu srednjega veka ne dovede do neke vrste prisilnih jopičev, v katerih se ni mogoče več gibati. Hlače nadomestita nogavičnika, nogavici, ki segata skoro do pasu in se posamič natakmeta na noge in za pas privežeta z jermenom. Zelo značilna za zreli srednji vek je tretja novost: kakor v umetnosti,

se tudi v modi noš pojavi težnja, storiti z obleko, da se zdi telo znatno vitkejše, tanjše ter znatno daljše kakor je res. Kiparji tega časa zdaljšujejo človeške figure do nemogoče dolžine v svrhu poduhovljenja, v isto svrhu se dvignejo cerkve v strmoglavost, da so kakor »kazalci v nebo«. V obleki dobé moški tega časa dotalno suktno, v modo pridejo konec XI. stoletja silno dolgi, tako

Noše v prvi polovici XIV. stoletja.

zvani kljunasti čevlji, ženske dobé prvič v zgodovini vlečke, in rokavi zvonaste oblike padajo često do kolen. Ta také idealistična, protinaravna fantastika, ki se kakor v umetnosti, modroslovju, znanosti, družabnem ustroju srednjega veka zrcali tudi v nošah, je izzvala često ostro kritiko cerkve, ki toži ob koncu XI. stoletja po ustih nekega nemškega pridigarja, da so moški v obleki takšni babjaki, da se ženske komaj po ruti na glavi ločijo od njih. Ta pravi v jeziku, polnem primer svojega časa: »Ti čevlji (misli namreč one kljunaste čevlje, nazvane Schnabelschuhe ali pigaches, izg. pigaš) se kakor kačji repi ali škorpjoni pokonci postavljajo in zvijajo kakor ovnovi rogovi. Suknja je tako dolga, da se vleče za moškimi, rokavi so zlezli čez prste, da se v takšni cunji ne da več niti delati niti tekati. Spredej imajo glave obrite, zadaj pa so si pustili rasti dolge lase in jih kodrajo kakor pocestnice. Z vsem tem imajo še svoje veselje, radujejo se umazane razuzdanosti kakor smrdljivi kozli.« Duhovniki so ostro nastopili zoper moške dolge lasé, porabljač izrek sv. Pavla do Korinčanov: »Ali vas ne uči že narava sama, da so za moškega dolgi lasje nečastni?« Strigli so upornežem predolge lase kar v cerkvi in dolgolasastim celo odrekli sv. obhajilo, pa ni dosti pomagalo.

V XII. in XIII. stoletju napreduje zoževanje oblek: ženske si nasilno stiskajo prsi z ozkimi modrci, od pasu dalje pa si krilo podlagajo, da

je kar moči široko; vlečka je čezdalje daljša, rokavi tesni, na zapestju pa so tako razširjeni, da mahajo do tal, na glavah nosijo dolge bele rute (Gugel, Wimpel, Hulle), ki ovijajo ves obraz in se na hrbtu spuščajo do tal, ali pa si pokrivajo glave s šapljem, t. j. valjasto, nizko kapo. Obenem napreduje tudi zdaljšanje obleke. Poleg ženskih vlečk in splošno predolгих rokavov nosijo moški

Noše konec XIV. stoletja.

in ženske kapuce, katerih repi padajo često za meter daleč po hrbtu (chaperon, Gugel). Obenem zrasto kljuni na čevljih do vprav smešne dolžine, tako da se v Franciji dolžina nagačenega kljuna oblastveno določi po družabnem staležu: meščani 6 col, vitezi in baroni en čevelj, knezi dva čevlja. Takrat se med Nemci udomači pregovor »auf großem Fuße leben« (živeti na »dolgi« nogi, t. j. biti bogat). Tačas se pojavijo tudi že klobuki pri moških, ki nosijo sprednji kraj doli, zadnji pa navzgor zavihan. Prižaste tkanine in deljive barve ostanejo, moškim se suknja para v številne razporke (škrice), ki imajo celo pravni pomen: tako so v XIII. stoletju peljali obsojenca na morišče za škrice ga držeč, tako je upnik prijel dolžnika za škrice, če ga je terjal.

V XIV. stoletju doseže ta gotška noša višek svojega razvoja; obleke postanejo za današnji okus zelo smešne, norčevske ali cirkuške. Za elegantnega velja gizdalin, ki ima suktnjo tako ozko, da hodi v njej trd ko poleno. Suknje se skrajšajo često do pasu, prevezane so s kovinskim pasom, da človek komaj diha v svojem, sicer nazobčanem in škricastem prisilnem jopiču. Suknja se sredi stoletja spredaj prepara in dobi gumbe, s čimer je enkrat za vselej konec stare tunike; tudi plašč, zadnji spomin antike, sedaj izgine. Od ram, komolcev in zapestij visé moškim in ženskam dolge

vlečke, na katerih so često prišite kovinske plošče, ki zvené pri vsakem koraku. Pesnik Ulrik Lichtensteinski pripoveduje o nekem Ilaungu, da je imel na sebi svojih petsto takih pokrovčic. Kljunasti čevlji se še daljšajo, rep gugle ali chaperona sega do tal, barvitost z nasprotujočimi si barvami se še pretira. Posebno pestri so godci, študentje in šaljivci. Ženske si z nasiljem »žnorajo« gornje telo do nemožnosti, vlečke se tako podaljšajo, da poseže v modo oblast, ki jih dovoli imeti le — pet komolcev dolge! Pet komolcev! Francozinje zlasti, pa tudi Nemke in Italijanke, imajo na glavah najčudovitejša pokrivala, često do meter visoka, ozke stožce, obložene s poškrobano tkanino, ki frfra okrog glave kakor zastavice ali jadra, pokrivajo se s čudovitimi polmesečnimi kapami ali s kapami, ki imajo na temenu blazinico.

V drugi polovici XIV. in prvi polovici XV. stoletja je zapadna družba npravno zelo propadla. Svet se otrese pobožne srednjeveške miselnosti, oči se mu spet obrnejo k naravi in pozemeljskemu uživanju, brezverje, božji rop sta na dnevnem redu, spolna razuzdanost doseže svoj višek. Vse to se zrcali tudi v nošah: moški si ne delajo preveč truda z zakrivanjem sramu, ženske dobé v krilu v višini stegen takozvana »peklenska okna«, pod vratom imajo izreznino često do pasu!

Obenem postanejo noše po družabnem staležu razlikovite in so v tem času bujno drugačne, celo nasprotne si med seboj. V zgodnjem srednjem

Noše konec XIV. stoletja.

veku se je družba čutila kot enotna čreda in je nosila precej enotno obleko; sedaj, na pragu »preroda«, renesanse, hoče vsak imeti drugačno obleko, kar je le posledica duševnega individualizma, to se pravi, da hoče vsak z a se biti, biti posebna osebnost, posebněž. (Dalje prihodnjič.)

Naši prazniki.

š. s.

Kako so nam prazniki potrebni! Ne samo za oddih in razvedrilo v vsakdanjosti. Ob praznikih se v človeku nekaj zgane, zaživi, zažari morda samo za trenutek, z eno samo mislijo. Ta trenutek pa je časih vreden več nego druga dolga, prazna leta. Saj je med nami malo celò potepuhov in zločincev, ki bi nekoč ne imeli matere, dóma in v domu praznikov. In imajo od tam v svojem srcu spominček, skrit, pritajen, zaklenjen globoko v kotičku srca. Pa pride čas, morda božič, morda velika noč, binkošti, ko zatrepeče v njem čustvo iz davnine in potrka na tisti, tako močno zaklenjeni kotiček. Takrat vzdrhti duša po dobrem, lepem, svetem, po nečem, kar je morda človek zapravil, zapustil ali pa je zamrlo samo ob sebi, ker je bilo premajhno, prešibko za njegovo, k slabemu nagnjeno naravo. Prazniki naj nam bodo topla doživetja, otrokom skrivnostna razodetja, ki se naselijo v tista drobna srčeca za vse dni življenja. Tam naj oživljajo v novem pričakovanju željno in prisrčno. Zato ni zadosti, da nam da praznik samo cerkev; dati nam ga mora tudi dom. Zato praznujte s srcem, z dušo in z vsem zunanjim sijajem, saj je praznik molitev, pa je tudi pesem našega življenja!

Vzemi otroku samo sv. Miklavža. Vzel si mu pričakovanje, poezijo tistega otroškega nemira in podhrtevanja, ki da tisto življenje otrokovi duši, da želi biti dober, sv. Miklavžu najbližji, najboljši, pohvaljen in obdarjen iz neba, to je iz najvišjega kraljestva. Ko je naš prvi otrok zvedel od šolarjev, da to ni resnica, je rekel: »Močno sem žalosten.« To je bilo tisto, da mu ni bilo samo za darove. Čutiti je bilo v njem hrepenenje po nečem višjem, hrepenenje po božjem. In ko je še nato pogrinal mizico za sv. Miklavža, je rekel: »Najlepše naj bo pogrnjena. Tako mislim, bo videl in preskrbel mami veliko denarja, da bo veliko daril.« Še je hotel samo Miklavža in ga čaka še vsako leto. »In vsa tista pisma, pisana Miklavžu?« se je domislil. — »To bodo spomini, ko boš velik, ko boš mislil, da si bolj pameten, bolj učen, kakor si bil takrat, ko si pisal Miklavžu.« — In dobil bo ta pisma nekoč, ko mu bo pusto in prazno, da se bo ogrel ob sebi — otroku — še enkrat in zasanjal vso tisto lepoto,

prisrčnost, vse hrepenenje, pričakovanje, kamor bi se rad povrnil, tako rad, da bi dal za tega otroka vso svojo že veliko pamet, svojo veliko učenost. Zakaj, srce je, ob katerem nam je dobro. In to srce nam dá samo dom.

Zato bodi teden dela še tako težak; naj bodo skrbi, žalosti; daj nedelji brezdelje in prazničnost! Saj je to blagoslovljeno brezdelje. Nič skrbi, nič žalosti, nič dela. Deni nase praznično obleko za dušo in telo, lepo pogrni mizo za telo in dušo in daj še Bogu, kar je božjega. Ves teden nam bodi delo, pričakovanje pa nam bo nedelja, kakor je otroku Miklavž. Tudi nam velikim je potrebno, da smo v svoji velikosti majhni, brez misli, veseli in razigrani; potrebno nam je časih, da smo otroci. Zato naj mati, žena, gospodinja vtisne dómu, družini praznično miselnost tako močno in globoko, da preide to v kri in dušo. Kako bogato ji bo poplačano! Če ne danes, nekoč gotovo. Saj je posvečevanje praznika vera in je v veri vsa krepost, ki jo le zajeti moreš. Dolžnost vsake gospodinje, še posebej pa matere je, da razveseli družinò za nedelje, praznike še in še; da se jim zadá prav za te blagoslovljene dneve kar najbolj iskreno, da jih privabi v dom, da jim dom priljubi, da se jim naseli v srca tisto praznično, ki ustvarja človeka dobrega, blagohotnega. Naj se ji ne zdi ta čas izgubljen; nasprotno, bogastvo si nalaga, ki je večje kakor v denarju naloženo. Denar je vrednota le v vzgojenem človeku in je poguba človeku, ki pozna samo svoje telo.

Imamo tudi družinske praznike. Prva spoved, prvo sv. obhajilo, birma. Zbudi, zaživi nekaj v nas vseh, ko se odpravljajo naši mali na ta pota. Ali je to spomin na davnino, ali je to hrepenenje ali hotenje po nečem, kar zatrepeče po otroku v našem srcu do solz? To je skrivnost, božja milost, da občutiš ob otroku Boga. Kdo izmed nas si ni vsaj skrivaj obrisal zasoljenih oči, ko je videl otroka, svojega otroka ob Gospodovi mizi? Velik dan je takrat za nas, za otroka še posebej. Šole jim pripravijo gostijo, zajtrk je to, okrašena soba, miza v cvetju. Ali naj zaostane dom za šolo ali naj bo šola otroku dom? Zato okrasimo svoje domove kakor ne prej ne poslej, pogrnite mizo s cvetjem in z vsem, kar je dobiti za otroke želje tisti dan. Morda bo naš mali nekoč velik in bo šel njegov korak na slaba pota, morda bo že iztegnil roko

po slabem, ko se nenadoma pred njim prav takrat odpro vrata domače sobe: v njej pogrnjena miza s cvetjem, zbraui domači, in zažari v njem Bogec izza otroških dni.

In ni zapravljen čas, da gostujete in praznujete krst, poroko, godove. Samo praznujte s srcem, z dušo, kjer naj domujejo vsi lepi dnevi do zadnjega vašega dne. Saj imamo v življenju res toliko težav: pride bolezen, zapuščenost, sam si in je težko. Če pa nosiš v sebi notranja doživetja, koliko laže ti je, ko doživljaš v sebi vnovič, da ti je toplo in čutiš v sebi moč, ne enega ampak vseh tistih, ki so v spominu s teboj. In če ni praznika ne na zunaj ne na znotraj? Sama praznota? Potem je gotovo, da je vseeno, ali gre pot navzgor ali navzdol. Prav ta »vseeno« je pokopal že mnogo mnogo tistega, ki naj bi ustvarjalo, namesto da ruši in propada.

In imamo božič. Že pred prazniki čutimo v sebi drhtenje nečesa, ki nas vodi do razpoloženja svete noči. Zdi se, da pojejo zvonovi že v vseh teh dneh in pritrkavajo našim utripom srca nekaj, česar ne doumemo in vendar prisluhnemo: zdi se, da ozračje drhti. Saj nam ni dala še nobena pesem, nobena umetnost tako srčno ubranega, dobrega, svetega razpoloženja kakor nebo v teh dneh. Nisi občutil? Kdo izmed nas ni stisnil vsaj enemu prav iz srca roko: Vesele praznike!? Je siromak tisti, ki ne praznuje pri obloženih mizi; pa je še večji siromak oni, ki praznuje brez notranjih doživetij. — In delamo jaselce in pišemo voščila in je že prižgana v nas lučka, da hočemo biti drug drugemu najbližji, najboljši: takrat je v nas praznično. — Pisali smo voščila pri nas — globok vzdih nas je zmotil: »Mama, pomagaj!« Bil je najmlajši z razžarjenim obrazom in v očescih mu je plamtelo kot dvoje lučic za Jezuščka. Zajokal je: »Ne morem napisati samo: Vesele praznike; to bi napisal rad.« (Pokazal je na jaselce.) »Mama, povej ti!« In sta pisala z mamo: »Ljuba, ljuba stara mama! Naj Te pozdravijo v teh dneh vsi tisti angelci iz svete noči, in naj Te pozdravi Marija z Jezuščkom in Te naj obiščejo vsi pastirci s svojo živinico in sv. Trije kralji naj prineso darov Tvojemu srcu prav po kraljevsko. Za novo leto pa naj Ti da Bogec dva angelca: enega za na levo stran, enega za na desno stran; da bo lepo na levi in bo lepo na desni in ne bo nesreč.« Končal je in se zamislil: »Tako sem hotel napisati in tako, natančno prav mi je pomagala mama; kako to more?« In oglašil se je drugi: »Mama zmore vse.« Tudi to je bilo zaupanje, pa je bila tudi terjatev za vse, česar matere ne dajo v takih dneh, ko so naše duše odprte in kličejo, prosijo, hočejo —. Prav za sveti večer pa je dobil odgovor na to pisemce: »— Tvoje darilce je bilo najdragocenejše: poslal si mi nebo in svoje srce.« — To so prazniki. To je moč, ki te objame oberoč in nas dvigne in se nam nasmehne, da nam je, da bi objeli ves ta dobri svet.

In spet imamo veliko noč, obrede velikega tedna in stare navade, ki jih ne zametuj, ne ubijaj, da ne boš nekoč sam ubit v svoji notranjosti. Ne zavračaj otrok, ki ti prinašajo »ognja«, da jim ne zagreniš veselja velike noči. In butare in oljkove vejice in jersbase za blagoslov: pripravi, okraši in posvečuj! Vse naše delo naj bo pesem velike noči, ena sama pesem

vstajenja. In naj bo procesija simbol našega vstajenja. Če pa te privabi procesija samo za v špalir, poklekni, čeprav si daleč, ko pojde mimo tebe Gospod. Če prihajaš k procesiji, prihajaš k Bogu. Ali prihajaš, da žališ? Ali hočeš biti moderen, ali celo junak? Take junake je žalostno gledati, zato naj gredo rajši v divje hoste in naj se razjočejo nad seboj. Navadna olikanost zahteva, da se odkriješ in prikloniš znancu. Pa prav ta navadna olikanost že zahteva, da poklekneš.

Zato, matere, dajte nam iskrenosti, dajte nam srce, vere, dajte nam Boga, dajte nam v domu praznikov, posebno zdaj v teh žalostnih časih, ko že ni ničesar, kjer bi obstalo oko, ob čemer bi se razveselila duša. Zares nam je vzela vojna mnogo mnogo. Ali kako da se prepustimo vetrovom, da se ne ustavimo? Še vedno nekam divjamo in hlastamo, brez misli, ustvarjanja, brez hrepenenj in teženj. Tako plehko in prazno živimo. Na spolzki cesti drsimo, kar se nam ponuja, to jemljemo. Ne iščemo in ne izbiramo. Zato ničesar ne najdemo, ničesar ne dosežemo. Kdo izmed nas je junak duha in kreposti? Nam ljudem je potrebno, da imamo junake, da imamo po njih spoštovanje, spoštovanje najprej samega sebe, svojih duš, svojih teles, in tako zmoremo imeti tudi spoštovanje do drugih. Potrebno je, da imamo vzore, da iščemo, hrepenimo, da ne zavrzemo sebe in v sebi Boga. O, da bi vsi tisti, ki prihajajo k vstajenju, globoko v Bogu občutili svoje vstajenje! Nočete? Iščete vstajenja na svojih poljanah? V novem, modernem svetu, ki priznava samo sebe? Odkod ste izšli, vi modri, ki ste od danes in samo za danes? Odkod je vaše vsemirje, vaša svobodna misel? In povejte nam, kam hočete in kam zmorete? — V Rusijo? Da se bodo vaši otroci podili kot čreda v svobodni misli za vetrom brez domov? Da bodo vaša srca močvirja oskrunjenih svetinj in svobodno torišče telesne sle? Da bo vaša duša našla svobodo v razpoloženju naslad? S tem hočete rešiti svet? To so vaše poljane? To je vaša svoboda? To je vaše novo poslanstvo? To je vaša vojska? V tej hočete biti junaki?

Potem je zdaj zadnji čas, da ustavimo vojsko me — žene! Ne na vaših poljanah — ampak doma! Ne z vami, ampak s seboj! Zabloda ni iz vas — ampak iz nas, iz naših domov.

Veliki petek v Kostelu.

Joža Gregorič.

Mnogo navad in domačih obredov na veliki petek se je ohranilo v Kostelu, in sicer takih, ki jih drugod ni več in so zelo starodavni, morda še iz poganskih časov.

Temno je še v rano jutro velikega petka, tega presvetega dne, ko vstane gospodinja in pobudi vse po hiši; nato gre v hlev in spravi pokonci tudi živino. Ni še tako dolgo — moja mati še pomni —, ko so v hlev gredé klicali: »Kapitan, kapitan, s kurjekom zafrigljan!« In ta klic je odmeval po vsej vasi. Volkove so odganjali z besedami: »Hulja, hulja, vučja duša!«, lisico in jastreba pa z glasnim nabijanjem po kosi ali srpu; kakor daleč se je razlegel glas, od

tam dalje — so rekli — se hišam ni približal ne volk ne lisjak ne jastreb.

Zatem prinese mati iz studenca sveže vode, v kateri se morajo vsi umiti, ker ta voda opere vse dušne in telesne madeže. Najboljša pa je pri nas dreńska voda, ker namreč riga ali ika naravnost iz tal. (Vas Dren je poleg ceste, četrť ure od Novih sel.) Včasih so iz nekaterih oddaljenejših vasi prihajali v Dren že zvečer in so tam prespali, da so zjutraj že pred solncem lahko dospeli domov; umivanje se mora izvršiti namreč pred solnčnim vzhodom. Posebno moč ima tudi voda, ki teče čez cesto ali čez pot tako, da so čeznjo že nesli mrliča.

Ženske se morajo tudi še pred solncem skrbno počesati in si na koncu kit odrezati malo las; s česanjem se hočejo za vse leto znebiti nadležnih šesternogih živalic, po rezanju pa lasje bolj rastejo. Nekdo stopi še na »izbo« in zamaje v »sušilu« vsak kos mesa posebej, da se ne zaležejo v njem »gagrci« (ogrci) ali kak drug mrčes. Danes podrgnejo tudi vse »istige« (saje) iz dimnikov, da ne bo med letom ognja.

Medtem vzame gospodar iz butarce tri leskove šibe in z njimi v hlevu udari vsako živinčo v opomin, naj bo med seboj v slogi in prijateljstvu. Pravijo, da je to tudi spomin na bičanje Kristusovo. Obenem dá gospodar vsakemu govedu požreti vejico bršljana iz butarce. Iz šib napravijo otroci majhne križce in jih nabijejo na vsaka vrata po enega; zraven zataknejo blagoslovljeno bršljanovo vejico. Na nekaterih vratih je že po deset do dvajset takih križcev. Dren, oljko in mačice pa spravijo in shranijo, ker zelo prav pridejo za kajenje proti »naniku«* in ob hudi uri.

Danes se posti vse od desetega leta dalje. Nekatero pobožnejše stare ženice ves dan sploh ničesar ne zaužijejo; saj pripovedujejo, da je deklica, ki se je postila na veliki petek ob enem samem pšeničnem zrnu, premagala samega vražička, ko jo je skušal. A ko gredo otroci v cerkev k božjemu grobu, jim naročajo matere, naj nikar preveč ne razbijajo s čevlji po tlaku; spominjajo se namreč še časov, ko so na veliki petek hodili ljudje bos, da ne bi z žebli ranili zemlje, v kateri leži Odrašenik.

Popoldne ob treh v spomin Kristusove smrti »post ubijejo.« — »Post tolič« se pravi pri nas regetati, ragljati. — Ker z velikim petkom raglje utihnejo, zato tedaj »post ubijejo«.

Če veliki petek pada dež, pravijo, da ga bo zemlja vse leto stradala.

Ponekod osnažijo ta dan kisló zelje, češ, da se potem ne shabi (skvari).

Zvečer olupijo (luk) in ostržejo hren in zrežejo vse, kar pride v želodec, ki je bil še nedavno središče žegna.** A tudi želodec se vedno bolj izgublja iz košarjev. Saj pa res skoraj več porabi kot izda! Vanj se stolče trideset do petdeset jajec, pol zarezbrnika, hlebec »pogaček«, precej kosov slanine, pa še »štupek« (popra), da je okusnejši. Takega pripravijo za »žegen« na veliko noč.

* Neka otroška bolezen.

** Da se ne bo komu čudno zdelo, moram povedati, da pri nas svinjski želodec, kadar prašiče zakoljemo, napihnemo, posušimo v dimu in ga šele za veliko noč napolnimo.

O knjigi.

Dr. Jože Pogačnik.

Katoliška umetnost.

Dognali smo, koliko imajo prav tisti, ki zahtevajo katoliško umetnost s socialno-praktičnega stališča. V tesnem sorodu s temi glasniki katoliške umetnosti so tisti, ki zahtevajo, da naj umetnik-katolik upodablja katoliške ideje in taka dela imenujejo potem katoliška. Na ta teoretski nazor se prav za prav oni praktični naslanja in se nanj sklicuje ter dokazuje svojo pravilnost. Zato moramo odgovoriti tudi na to naziranje posebej, da bodo posamezna vprašanja o katoliški umetnosti še bolj jasna. Čeprav se med seboj prepletajo in čeprav odgovor prvemu velja obenem drugemu, vendar osvetljuje poseben odgovor celo vprašanje od druge strani.

Kaj je torej resnice v trditvi: Katoliška umetnost predstavlja katoliške ideje!

Vsaka umetnina ima in mora imeti misel, umsko dognanje, smisel, drobec večne resnice, bodisi pravne bodisi psihološke ali kakršnekoli. To imenujemo idejo. Če je ta misel vzeta iz vere, krščanske npravnosti ali je vsaj v skladu s katoliškim svetovnim nazorom, tedaj ima umetnina katoliško idejo. Dante zato velja za katoliškega umetnika, ker je pesniško izrazil vse glavne resnice katoliške vere, Calderon zato, ker proslavlja krščanske čednosti (vzemite Stanovitnega kraljeviča!); Bourget in Bordeaux slikata, kako propade človeška družba brez vere (Razporoka, Smisel smrti, Zametene stopinje, Poštena žena), zato ju naštevajo kot katoliška umetnika, Mazzetti riše junaštvo katoliškega dekleta med protestanti (Štefanija Schwertner ali v slovenskem prevodu Junakinja iz Štajra), zato je katoliška pisateljica. Taka je, pravijo, katoliška umetnost, tako zahtevajo; kajti če so jo ustvarili drugod, zakaj bi je ne tudi pri nas.

1. Res, kot katoličan ljubim Bourgeta, Colomo, Mazzettijevo, Sheehana, Sienkiewiczca, Sorgeja, Ilseja von Stacha, Gertrudo von Le Fort, Sardenka, Vodnika bolj nego Zolaja, Fritza von Unruhe, Romaina Rollanda ali druge. Saj je naravno, da človeka z enakim mišljenjem smatram za prijatelja. Ali o večji umetniški vrednosti njihovih del s tem še nisem prepričan. Taka umetnina ima zame kot katoličan a brez dvoma večjo vrednost, a mojim estetskimi potrebami, mojemu hrepenenju po lepoti s tem še ne ustreza bolj nego kaka druga knjiga. Tako čtivo me tedaj ne zanima pred vsem kot umetnina, kot tvorba lepote, ampak kot knjiga s pravimi mislimi, ki so povrh lepo povedane.

Tako je tudi to naziranje končno zgolj praktično, osebno in izvenumetnostno. Zopet ne gre predvsem za umetnost, ampak za potrebe. Če pa hočemo umetnostne kulture, moramo umetnost smatrati za samostojno vrednoto, nepodrejeno drugim smotrom, ki bi ji dajali šele pravico do življenja. To naj bi dobro ločili tisti, ki zahtevajo od umetnosti samo katoliških idej. Ko bomo spoznali, da to mnenje motri umetnost s čisto posebnega, neumetnostnega vidika, nam bo jasno, da je spričo hotenja po resnični lepoti nevdržljivo.

2. Tožba teh ljudi, da žal nimamo del s katoliškimi idejami, je danes malo upravičena. Je luč, čeprav je slepec ne vidi. Imamo povsod in tudi pri nas dovolj

pisatelj, pesnik, slikar, kipar in stavbenik, ki so v svojih idejah izrazito katoliški. Saj ves mladi rod poje in piše že od ekspresionizma dalje skoro o samih verskih snoveh. Vzemite le naše povojno slovstvo, raztreseno po mesečnikih, ali slovensko religiozno liriko, pa se boste prepričali! Da bi pa vsi ti opisovali ne samo katoliško snov, ampak pisali tudi po okusu propovednikov katoliških idej, pač ne more nikdo zahtevati, ker je proti vsakemu načinu ustvarjanja. Ni vse to, kar smo dobili zadnji čas, katoliško, a religiozno je vsekakor. Kdor svoje zahteve po katoliški umetnosti širokosrčno raztegne, tako da mu bo veljala za katoliško vsaka umetnost, ki govori bodisi o naravnih, bodisi o nadnaravnih verskih dejstvih, ta bo našel v današnji umetnosti pretežno le tovrstne snovi. Povejmo pa tudi odkrito, da je med današnjo religiozno umetnostjo veliko modernističnega, torej nekatoliškega, često često tudi pri pesnikih in pisateljih, ki so in hočejo biti katoličani v pisanju in življenju. Mnogim je prešlo že v modo, da pišejo le religiozne stvari, mislijo, da bodo s tem najbolj moderni. Pa to škoduje umetnosti sami.

(Dalje prihodnjic.)

Nove knjige.

Učbenik ruskega jezika, sestavil prof. J. Orožen. V zbirki žepnih slovarjev in učbenikov, ki jih izdaja Jugoslovanska knjigarna, je izšel Učbenik ruskega jezika. Stane vez. 64 Din, broš. 50 Din. — Povojni nazori glede učenja tujih jezikov so drugačni kot predvojni. Ne trdimo pa, da so povsem pravilni. Brez dvoma se premalo učimo nemščine, ki si jo žele nadomestiti s francoščino. Usoda malega naroda je ta, da nujno mora znati več jezikov. Vendarle pa se bo oprijel tega, kar najbolj potrebuje. Kdor pa trdi, da mi, ki smo le nekaj korakov od naroda, ki ima 70 milijonov ljudi in svetovno tehniko in industrijo in smo še s sto in sto proizvodi odvisni kupčijsko od njega, tega jezika ne potrebujemo, se kruto moti. — Drugi jezik, ki smo ga premalo gojili, je ruski. Tako nam je blizu, tako »naš« je po vsem duhu, pa tako prekorišten za razširjenje našega ozkega obzorja, pa bo brez dvoma v bližnji bodočnosti, ko se meje odpro, tudi gospodarsko za nas velikega pomena. Pokojni Radič Štefan je bil duhovit mož. On je izdelal nekakšen načrt za šole na Hrvatskem. Za te je zahteval, da morajo poučevati ruščino in nemščino — zaradi življenjske potrebe. — Sedaj imamo ruski učbenik za Slovence. Vsak ga je lahko vesel. Ako se po njem vztrajno učiš le kakih štirinajst dni, pa boš že za silo bral Ruse v izvirniku. Ko še Radio-Ljubljana pomaga, pojde kar zlahka.

Dobri pastir. Premišljevanja o življenju našega Gospoda Jezusa Kristusa. Spisal dr. Ciril Potočnik. Prvi zvezek. V Ljubljani, 1929. Založila prodajalna K. T. D. H. Ničman. Cena 58 Din za broširan izvod. — Premišljevalnih knjig nimamo mnogo. Potrebne pa so. Tem bolj potrebne, ker gre danes splošni klic skozi svet, da je treba globlje vere, bolj srčnogorkega krščanstva, živega, dejavnega. Ne več samo »ustnice« — neka podedovana zunanost, marveč goreča, doživeta notranost. Vero živi in doživljaj! Zato pa je treba več notranjosti; vprav notranja molitev, ki bi ji

sodobniki rekli doživljanje, je nujno potrebna, če hočemo, da kar samo po sebi izraste iz src tudi dejanje, sad, ki ga duhovni svet danes išče. Za tako premišljevanje pa ni bilo in še dolgo ne bo boljšega osrednjega žarišča kot je: Jezus Kristus — Bog in človek. — Njegova osebnost, Njegov nauk, Njegova dela — vse je večna, neskončno preprosta, pa baš v tej nedosežni preproščini tako pretresljiva resnica, tako tenka pravica, tako vroča ljubezen, da je vse drugo, kamorkoli sežeš, jedva komaj brleča lučka v primeri s tem božjim kresom. — To spoznanje je vodilo C. Potočnika, da je sestavil premišljevanja o Dobrem pastirju. Ta zvezek (556 strani ima) obsega Jezusovo življenje od prvih početkov do pridige na gori. Vse svete zgodbe se v podrobnostih razgrnejo pred nami, evangeljski nauki so podani, nanje pa opozorjeni mi, ki gremo mimo njih, tudi zoper nje. Kljub temu, da je knjiga dobra, da je lepo napisana, pogrešam v njej »Kristusa od danes«. Čudno, jeli? Ni Kristus je eden in isti, pa je za vse čase in za vse kraje. Rad bi ga imel v taki knjigi, ko govori avtor o Betlehemu, kako hodi danes med barakarji, sredi stanovanjske stiske. Rad bi ga čul, kako blagoslavlja otročiče in joka nad onimi, ki jih moré, kot jih je Herodež. Želel bi čudovitih prilik (simbolov), ki so v vsaki besedi, v vsakem Njegovem dejanju skriti in do sodnega dne odkriti ne bodo —, želel bi res več sodobnega Kristusa. Ne rečem, da bi bila knjiga do prevejanosti duhovita, kakor Storia di Christo; so pa v takih knjigah zrna, ki bi kalila danes bolje, in iskre, ki bi užigala bolj pereče. — Morda v drugem delu še o teh kaj. — Še to: tako lepo tiskane knjige ne bi dal broširane v svet. Kaj pa bi več stala vsa v platno vezana? Njena vsebina zahteva tudi oblikovno lepoto, ne pa nekakšne pratikarske suknje.

F. S. F.

Presveto Srce Jezusovo, Kralj in središče vseh src. Po virih sestavil Janez Pristov, D. J. Druga, popravljena izdaja. Založila Družba sv. Mohorja. V Celju, 1929. — Ta molitvena, z več slikami opremljena knjižica ni le običajen molitvenik, ki vsebuje le molitve, marveč dobiš v njej tudi pregledno in poučno zgodovino o pobožnosti do Srca Jezusovega, podatke o sv. Marjeti Mariji Alakok in splošen pouk o tej pobožnosti. Ves prvi, poglavitni del te knjižice zavzema zgodovinsko razmotrivanje in pa razglabljanje o pobožnosti do Srca vesoljnega Kralja. V drugem delu najdeš splošne, običajne molitve, nanašajoče se na Srce Jezusovo, in dodane so še lepe, z notami opremljene pesmi v čast presv. Srcu Jezusovemu. — Res, dosti molitvenikov imamo že; — a jih ni nikoli preveč. V dneh vsakdanje borbe in skrbi, ki zahtevajo od človeka obilo potrpljenja, premagovanja in samozataje, je čtivo o Bogu, in zlasti o Njegovem Srcu, kakor balzam, velika uteha za trpinčeno (in katera ni?) človeško dušo. Zato segajte po tej knjižici, ki jo za majhen izdatek dobite po vseh knjigarnah! Km.

Rose Fyleman: **Mavrična mačka** in druge pravljice. Iz angleščine prevel Griša Koritnik. Ilustriral akad. kipar Ivan Zajec. Samozaložba. V Ljubljani, 1930. Str. 101. — Petnajst pravljič angleške pisateljice Rose Fyleman je nanizanih v skupni knjižici »Mavrična mačka«. Mladinskih knjig in pravljič ni nikoli preveč in zmeraj nam nedostaje čtiva za

mladino. Glede čtiva je pa mladina zelo izbirčna, in če meniš, da otroke zanima vsaka drobna povestica o čebelicah, rožah in škrateljčkih, se zelo motiš. Otroci zahtevajo dejanj, čim več dejanj, konkretnih dejstev, ki morajo biti tako opisana, da so živahna in zanimiva. V tej knjižici je nekaj takih, večinoma se pa prisiljeno beró in utrujajo. Niso za otroke, ker tudi za odrasle niso. Nimajo tistega, kar bi vleklo in zabavalo. Škoda za prevod; bržkone je v angleški literaturi dokaj boljših mladinskih knjig. — Akad. kiparja Zajca najdemo tu — kolikor nam je znano — prvič kot ilustratorja pravljic. Risbe so zelo nežno izvedene, kakršnih v teh časih kar nismo več vajeni — in so vsebinsko zelo prikladne pravljicam. Najbolj posrečena se nam zdi ona na str. 57, ljubke finese so v njej. — Jezik pravljic je točen, ima veliko originalnih izrazov, zato te kar čudno dirne tak-le stavke: »...vseh šest gospe — se je strmoglavilo v prepad...« Vendarle pravljice priporočamo.

K.
F. M. Dostojevskij: Selo Stepančikovo. Humorističen roman, poslovenil Vladimir Levstik. Založila Tiskovna zadruga. Ljubljana, 1929. Str. 245. — Pravijo, da spada to delo velikega ruskega umetnika med najboljše humoristične spise svetovnega slovstva. Je ta trditve zares upravičena? Vsebinska tega romana je v par potezah tale: Upokojeni polkovnik Jegor Iljič Rostanjev živi na svojem posestvu daleč od mesta. Pri njem je mati, malce prenapeta vdova, »generalka«, ki gospoduje nad vso hišo, najbolj pa nad že davno odraslim, ovdovelim sinom. Nad njo pa gospoduje neznan pritepenec, nekakšen slinast »prisklednik«, kakor mu pravi pisec. Ta Foma Fomič Opiskin je glavni junak zgodbe. On zapoveduje vsem, najbolj še gospodarju samemu, muči in trpinči vso hišo ter vznemirja vse njene stanovalce. In zakaj? V imenu nekakšne umišljene npravnosti, nekkih višjih sil in pravic, katere si je s svojim, nikomur znanim čednostnim življenjem baje pridobil. Okoli teh treh se vrti dolga vrsta oseb, ki posebljajo najrazličnejše in najbolj nasprotujoče si značaje, prave tipe smešnih oseb. In ko pride mladi gospodarjev nečak v to hišo, se v dveh dneh zaplete in razplete ves roman. Namesto nečaka se zaroči gospodar sam, spodi Fomo in ga privede spet nazaj. Pokaže se sprva, da je Foma Fomič slepar, nadutež, bedak, svetohlinec in domišljavec, na koncu pa spet ne veš, če ni poleg vsega tega skoro še poštenjak in mučenik svojega prepričanja in prav za prav le častivreden mož. In včasih se človeku skoro zazdi, da so vsi ostali manj vredni od njega in da je tako, kakor je, čisto prav urejeno. Zato se bralcu pogosto — navzlic nekaterim vprav urnebesno komičnim prizorom — zazdi, da je v vsem dogajanju in v značajih — na videz sicer od sile smešnih — oseb le več tragike, nego smešnosti. Lik glavnega junaka je v mnogočem sličen Molièrevemu Tartuffu, vendar brez lopovščine, ki jo ta kaže. Skratka: Selo Stepančikovo je umotvor, ki se mu pozna mojstrska roka velikega Dostojevskega. Na tem razmeroma malopomembnem predmetu se v vsej svetlobi pokaže njegova ogromna umetnost. — Levstikov prevod je gladek in življenski. Živahno pripovedovanje motijo pogosti srbsko-hrvatski, docela nepotrebni izrazi, kakor »poročna starešinka«, »si je držal kočijo« (str. 7), »zaučarja po blaznici« (str. 59), »treba jo je očuvati« (str. 145) itd.

Naše slike.

Wilhelm Leibl: **V cerkvi.** Prizor sam je tako preprost, da ga kar res ni treba opisovati. Tri ženske v cerkveni klopi pri opravi. Dve bereta v molitvenikih, stara v ozadju moli in pobožno vdano zre na oltar. Noše razodevajo bavarske kmetice s planinskega dela Bavarske. Ker naša reprodukcija še od daleč ne dopušča niti blede predstave o sijaju in prečudni skladnosti barv, je užitek po tem posnetku seveda mnogo manjši. Saj Leibl, ki je bil sicer nadvse odličen risar, je s točno in vprav lepopisno jasno ter čedno risbo združeval ubrano in žlahtno barvitost. Niso mu po krivem dejali, da je novodobni Dürer in Holbein in da je kakor od mrtvih vstali stari mojster. Njegov izrek: slikar mora slikati, je znan. Sam se je točno ravnal po njem: dokaz so njegova dela, tudi naša slika. Sožitje blesteče modro križaste obleke dekleta, sivo progaste temne obleke srednje žene in pa črnina glavnih rut in topla rujava barva skrbno izdelanih lesenih okraskov na končnicah klopi — vse se zliva z vestno risbo podrobnosti v umetnino, ki je povzdignjena in pomnožena, obogatena življenje. Navzlic do skrajne resničnosti in naturalistične vernosti pritrirane obnove prirode, je vendar skupina vse več, nego le fotografija: brez osladne sentimentalnosti je topla, je čustvena. Vestnost in poštenost v podrobnostih ustvarja krepko svežost in vzvišenost celote, ki se zdi, da je iz enega liva. Kakor je mogočnost in lepota v prirodi sami, tako in še bolj slikar, ki večje odstrani vse nebitveno in moteče in ki pošteno obnavlja prirodo, t. j. presnavlja in tako nanovo ustvarja, gradi nove, še mogočnejše vrednote, novo, še nevideno lepoto in veličastnost. Zato nam postane ob pogledu na našo sliko (oglej si roke, podrobnosti v gubah obleke, obraze, rezbarije na klopeh itd.) precej laže umljiv Leiblov izrek: »Pristna umetnost lahko zida samo na tleh rokodelstva. Samo znati je treba slikati.« — Naša slika je iz leta 1881 in visi v hamburški galeriji Kunsthalle. Opozarjamo, da smo od Leibla priobčili v 2. številki letnika 1927 Mladike znamenito sliko »Huda zadeva«.

Tone Kralj: **Rojstvo in Vstajenje Gospodovo.** Znan prizor: v betlehemskega hlevcu, komaj naznačenem z nizkim lesenim stropom, z nerodnimi vrati in z jasli v ozadju, je Sveta družina sama. Na tleh, s prtom pregrnjenih leži Jezušček, ob njem vdano kleči Marija in ga ljubeče opazuje. Na dolgo romarsko palico oprt stoji za njo sveti rednik in skrbno gleda Dete in Mater. Vrč na tleh in popotna cula — to je vse. Dovolj je, da pove, da so to popotni, revni ljudje, ki se jim je v tem revnem hlevcu rodilo dete, ki bo odrešilo svet. Nič drugega ni umetnik dodal, ne pastirjev, ne živali: da bi bile te glavne osebe tembolj os in središče prizora, da bi se v njih in iz njih gledalec navzel nežnega čustvenega vonja, ki veje iz podobe. — Prizor Kristusovega vstajenja je predmetu primerno bolj veličastno pojmovan. Zato je vse, kar je na listu vidnega, še bolj poenostavljeno, še bolj varčno uporabljeno. Prizor je razumljiv: angelj je odvalil kamnitni pokrov in Izveličar vstaja iz grobnice. Vojaka je jarka svetloba, ki izhaja iz poveličanega telesa, oslepila: prestrašena sta se vrgla na tla. Skozi vhod grobne votline se vidi gora Kalvarija in na njej trije križi. — Obe podobi spadata med naj-

boljša Kraljeva nabožna dela. Oblikovno se bosta zdeli morda komu še neobičajni, pretirani. Res je, v prirodi ne vidimo takih telesnih oblik, ne srečujemo ljudi s takimi obrazy, postavami, rokami. Ampak, mar poznamo iz življenja človeška telesa, kakršna vidimo na starih cerkvenih slikah in kakršna so upodabljali kiparji v kipih, ki stojijo po naših starodavnih, recimo gotskih, pa tudi baročnih cerkvah? Tudi tam bi pogrešili naravno sličnost, če ne bi bili že tako zelo navajeni teh slik in starih kipov. Saj umetnina ni in ne more pa tudi noče biti le točen, brezoseben odliv modela, le nekaka fotografija resničnosti. Umetnik poudarja, kar mu je važno in potrebno, da doseže zaželjeni učinek (tu n. pr. ljubkost oziroma veličastvenost), opušča nebitveno in po svoje, pa dosledno in globoko smotreno in namenu primerno presnavlja in preoblikuje prirodne oblike. Odtod sploh izvira osebni značaj vsakega pristnega umetnika, odtod njegov značilni, njegov edinstveni svojski slog. — Obe litografiji sta prav za prav le osnutka za stenski sliki za cerkev na Katinari pri Trstu. Oba lista in še tretji, ki predstavlja »Kristusa, ki ozdravlja bolnike« sta odtisnjena v malo izvodih. Dobe se vse tri originalne litografije, ki so po svoji čustveni globini resničen umetniški okras vsakemu stanovanju, pri Novi založbi v Ljubljani na Kongresnem trgu. Cena 100 Din, za list je spričo umetnostne vrednosti teh listov izredno nizka. Zato je pričakovati, da si bodo te litografije nabavili ne le vsi zbiralci originalne grafike, temveč tudi vsi, ki hočejo v svojem domu imeti lepe umetnine domačih umetnikov. — Listi so zdaj razstavljeni na mednarodni razstavi cerkvene umetnosti v Anversu (Antwerpen) in na jugoslovanski umetnostni razstavi v Londonu.

Po okrogli zemlji.

Domovina mandeljev je Maroko in Alžirija v Severni Afriki, kakor tudi v Palestini.

Ognjenik Krakatov, vzhodno od Indije, divja in besni, da nikoli tega. Pred kratkim so v enem samem dnevu šteli in našeli, da je v 24 urah bruhal 425krat.

Kruta Kalahari je puščava v Južni Afriki. Neka družba se je peljala čez te peščene in skalne ravni, pa na 700 km dolgi poti ni izsledila ne kaplje vode.

Dežela Ontario v Kanadi ima površine za dve dobri Jugoslaviji, pa vendar je vsa njena živina vredna nad 15 milijard dinarjev. V enem letu pridelala do 50 milijonov kilogramov (5000 vagonov) sira in 30 milijonov kilogramov sirovega masla.

Zaželene podgane so takozvane muškatne podgane. Rusija jih želi gojiti radi dragocenega kožuščka in jih je v ta namen v državi Ontario v Združenih ameriških državah naročila 10.000 parov na neki farmi za podgane.

Koruzna in les. V Združenih državah Severne Amerike porabijo les za papir. Da pa bi lesa dosti imeli tudi za pohištvo in druge lesene predmete, se je sestavila posebna družba, ki bo koruzna stebela lepila in stiskala v posebno snov, ki bo nadomeščala les. Za vsako tona (1000 kg) koruznih stebel bodo farmerju plačali 3 dolarje (170 Din).

Evropski sladkor se je nekoliko pocenil. Ni čuda, saj je pridelala preteklo leto sladkorne repe Nemčija skoraj 2 milijona ton (200.000 vagonov) in Poljska okoli 900.000 ton!

Mila zima nemila. Če je zima brez snega, niso povsod veseli. Republika Finska n. pr. šteje med svoje poglavitne dohodke, lesno trgovino. Ker ni bilo snega, je prevoz hlodov skoraj docela zastal in ni kupčije.

Kitajskega čaja res manj pridelajo kot v Indiji, vendar pa ga je Kina lani samo za izvoz pripravila 55 milijonov kilogramov in bo zanj dobila okoli 1600 milijonov dinarjev.

Indijski lan je za deželo važen pridelek. Žanjejo ga, ko se nam bliža pomlad. Lanenega semena so lani izvozili nad četrt milijona ton.

Grozdje v februarju in marcu zori v Južni Afriki, pa tudi drugo sadje, kot nektarine (zvrst breskve), mango (vrsta nešpelj) in melone.

Več ko tisočeren sad. Na Francoskem je neki kmetijski list razpisal nagrado za najobilnejši sad iz žitnega semena, repe in krompirja. Razdelil je nagrade takole: Za žito tistemu, ki je iz enega zrna pridelal 72 klasov z 2504 zrni; za repo kmetu, ki je vzgojil 15½ kg težko repo; za krompir pa onemu, ki se je postavil z 1 kg težkim sadom.

Malajski kavčuk po količini pridelka stalno in silno napreduje. Leta 1923 ga je Malaka dala 170.000 ton, l. 1928 410.000 ton, lani pa celo 577.000 ton.

Ruske železnice bodo z junijem letos dobile novo progo, ki bo vozila skozi pustinje ali stepe in vezala mesto Taškent v Turkestanu z mestom Semipalatinsk ob Irlišu, že na meji Sibirije. Dolga bo skoraj 1500 km.

Strašne povodnji so divjale to zimo ob Misisipiju (tudi že poleti), na Francoskem (v marcu), pa tudi na Španskem. V Andaluziji, na južnem Španskem, je deževje povzročilo, da so kar plazovi zemlje zdrknili z gora in zasuli ceste in železniške proge in je bil Gibraltar deset dni odrezan od notranjščine.

Med najbolj žilave konje sveta spadajo brez dvoma konjiči Jakutov v Sibiriji. Utrjeni so tako zelo, da ostanejo vso zimo zunaj v snegu in ledu in to celo ob Severnem Ledenem morju.

»**Jaz edini sem ostal živ.**« Kralj Česer ali Zoser, faraon tretje dinastije v Egiptu, si je zgradil kame-nito hišo, ki naj bi bila njegov grob in ki jo danes poznamo kot stopničasto piramido v Sahari. V tej najstarejši izmed vseh znanih piramid so našli kip Česerja iz apnenca. Česer je bil mogočen osvajalec, ki je kraljestvo razširil tja do Dolenje Nubije. Bolj ko vsi najdeni predmeti pa je zanimiv napis, ki ga je vrazil v kamen neki egiptovski vojak, ki je znal pisati s hieroglifi; glasi se: »Od moje čete, ki se je vojskovala v Puntu, sem jaz edini ostal živ in prišel sem molit k svetišču svojih očetov.« Punt je bila pokrajina še celo južno od Nubije, blizu današnje Ugande ob jezeru Viktorija. Prav tam so pa našli še drug napis, ki si ga pa niso nič težko raztolmačili, ker je bil vrazen v angleščini in ga je napisal Avstralec, ki je v svetovni vojni prišel na afriške bojne poljane. Glasi se: »Od moje čete, ki se je borila na Gallipoliju, sem jaz edini ostal živ. John Smith 1917.« Ali ni to žalostno, da mora vojak, ki je deset tisoč milj daleč prišel iz svoje domovine na tuje poljane prelivati kri, skoraj z istimi besedami obsoditi žrtve vojne, kakor jo je obsodil njegov tovariš pred 4000 leti, in to danes, ko si domišljamo, da smo na višku kulture in je polno mirovnih in razorožitvenih konferenc!

Lovec brez puške. Anglež Kearton je veliko let hodil po Osrednji Afriki, pa ni bil nikoli drugače oborožen kot s svojim fotografskim aparatom, to pa

zato, ker ljubi živo naravo, sovraži klanje in se neoborožen čuti bolj varnega. Iz svojega opazovanja pripoveduje prav zanimive doživljaje, ki nam prikazujejo razne živali drugačne, kakršne smo gledali doslej. Tako na primer pravi, da je povodni konj, ki tehta dve toni, vendar kaj dobrodušna in boječa žival. Nekoč je opazoval tri take konje, kako so se lovili okoli luže kakor otroci, bil je pa tudi priča prizoru, ko je kužek podil dva konja pet milj daleč in jima bevskal za petami. Ranjen slon sovražnika napade, zgrabi človeka z rilcem in ga trešči ob drevo. Vendar je pa Kearton tudi prepodil celo čredo slonov s tem, da je trikrat plosknil z rokami. On in žena sta bila nekaj metrov proč od črede 40 slonov, pa so se vsi velikani kljub svoji ogromnosti neslišno izmuznili v gozd! Leopard napada in mori, če se mu le ponudi prilika, ker ima poleg človeka edini to lastnost, da ubija tudi za zabavo. Vedno pa ostane uganka lev, ker je časih boječ ko zajček, časih pa tudi krvoločan ko leopard. Človeka se redkokdaj loti, vendar pa nikoli ne moreš biti uverjen, da bo napadal zgolj štirinožna bitja. Nekoč je našel Kearton ostanke zamorca, ki ga je očitvidno pred pol dneva ubil in pojedel lev. Še isto popoldne pa je prišel okoli nekega grička in nenadoma skoraj trčil na skupino petih levov, ki so se gostili z ubito gazelo. Bil je komaj 200 m oddaljen in ni imel drugega kritja ko čevelj visoko travo. Brž pošlje svojega strežaja nazaj v tabor, naj prinese kamero in privede s seboj njegove prijatelje, sam pa se zlekne v travo in opazuje leve. Menil je namreč, da ga levi niso opazili, pa se je zmotil. Čez nekaj časa namreč široko zazeha velika levinja, nato pa se obrne proti njemu ter se mu začne počasi bližati. Za njo pa jo uberejo še drugi levi. Keartonu ni kazalo bežati, ker bi s tem zvalil zveri v dirko; njen izid pa seveda ni bil kar nič dvomljiv. Ako se ne umakne, pa bo tudi lahko zavj usodno. Zato se začne čim hitreje in čim nižje zleknenj plaziti proti taboru. Čez hip pa plane pokonci in vsi levi začudeni obstanejo. Potem pa zopet leže in se plazijo dalje. Zopet skoči pokonci in zopet se zlekne, a zdaj so se iste igre naučili tudi že levi, kajti tudi oni se potuhnejo v travo in se plazijo proti njemu, da jih ni nikjer več videti. Seveda prodirajo hitreje in skoraj mu bodo za petami. Tedaj pa že zasliši šum živahnih glasov in si globoko oddahne: njegovi prijatelji so prihajali, in ko jih levi zagledajo, se brž umaknejo.

Angleška biblična družba je v nekem oziru najbolj širokopotezno tiskarsko podjetje sveta; tiska namreč sv. pismo (protestantsko, katoličanom prepovedano izdajo) v nič manj ko 621 jezikih!

Vergilova 2000letnica. Leta 1950 bo dne 15. oktobra poteklo 2000 let, odkar je bil blizu Mantue v severni Italiji rojen veliki pesnik Publius Vergilius Maro, ali nakratko Vergil, dijakova ljubezen in bojazen. V njegov trajen spomin je Italija sklenila prirediti obsežne proslave. Med najlepše pa lahko štejemo načrt, da se blizu pesnikovega rojstnega kraja Pietole zasadi gozd, v katerem bodo rastle sama tista in vsa tista drevesa in cvetlice, ki jih kjerkoli omenjajo Vergilove nesmrtnne pesmi. Zemljišče, v ta namen odločeno, ima lepo lego nad reko Mincio in meri 10 oralov ali nad 4 hektarje.

Odkod ime »Paša«. Ko je predsednik turške republike Kemal paša odpravil sultana, kalifa, harem in fes, je odpravil tudi pridevek »paša«. Ime paša izhaja iz Per-

zije in je sestavljeno iz dveh delov: »pa«, to je noga, in »ša«, kar je kralj. Torej pomeni ime paša: kraljeva noga. Že Grk Ksenofon je poročal, da je bila davna Perzija tako urejena, da so njeni državniki tvorili ude perzijskega kralja. Tako so bili eni njegove noge, roke, drugi oči, ušesa in jezik. Oči so bili tisti, ki so državo upravljali; ušesa in jezik, ki so vodili notranje (tajne) posle, torej policija; davkarji so bili roke, vojniki noge in sodniki jezik kralja. — Nekateri pa trdijo, da pomeni ime paša — sultanova noga, torej: namestnik sultana. — Turški jezikoslovci pa oporekajo tej razlagi in pravijo, da je beseda paša turškega izvora, da izhaja iz besede »baš«, to je glava, in »aga«, kar je starešina. »Baš-aga« je bil pa predstojnik agov in begov. Naziv »paša« so prejemale spočetka le veliki vezirji in šele kesneje tudi vezirji, višji častniki in učenjaki. Kdor je bil paša, je bil tudi »ekscelenca«. — Prvi turški paša je bil Aladin, veliki vezir sultana Orkana. Drugi pa Aladinov sin Sulejman (ali Soliman), ki je privedel turške čete iz Azije v Evropo in zavzel Carigrad. — Že leta 1911 so hoteli Mladoturki, ko jim je uspela revolucija, odpraviti pridevek paša in vse druge pridevke, kakor tudi uniforme civilnih uradnikov, čemur se je pa-sultan Abdul Hamid uprl. A sedemnajst let kesneje se je to vendarle izvršilo.

Kobilica Medaljita v bikoborbi. Nekoč pridejo k hlevarju za bikoborbe v Madridu cigani s kobilico, ki je bila na eno oko slepa. Prodali bi jo radi, a hlevar ni hotel o kupčiji nič slišati, ker je bila žival videti tako strašno zanikrna. Cigani pa le in le silijo vanj, kako pogumna in ubogljiva da je kobilica Medaljita, no in končno jim že zavoljo nadležnosti dá zanjo 700 Din. Konji, ki nastopajo v španskih bikoborbah, so navadno borna kljuseta, ker hlevar ne more drago plačati konja, ki bo skoraj gotovo poginil že pri prvem spopadu z bikom. Diktator Primo de Rivera je sicer odredil, da morajo konji v bikoborbi biti zastrti s podloženimi ogrinjali in od tedaj v bitki res ne dobijo tako strašnih ran, pa jih vendar vkljub še tolikemu pretepanju ne spravijo v areno več ko trikrat; tako zelo se namreč bojijo novega spopada z besnim bikom. Zato za borbo ne uporabljajo težkih in krepkih konj, ki bi se lahko z bikom čvrsto borili ali pa mu morda ušli, ampak le stare, smrti zapisane krevsače. Tudi Medaljita je prišla na vrsto, da stopi v areno. Pikador jo zajaha in požene biku nasproti. Bika so razdražili do besnosti in napade ju nemudoma ter podre Medaljito kar zviška na tla. Navadno ob taki priliki priteko hlapci ter spravijo trepetajočega konja z biči zopet na noge. Medaljita pa se dvigne sama od sebe ter se zopet postavi biku nasproti, ne da bi pokazala tudi najmanjši strah. Kmalu je po svojem pogumu daleč zaslovela in ob sklepu krvavih predstav so jo navdušeni gledalci občudovali kot nenavadno žival, in po pravici, saj je stala 38 bikom nasproti! Seveda pa je Medaljita v borbi zletela nešteto krat na tla. Ni čuda, da je imela šest smrtnonevarnih ran. Pa dobili so se dobri ljudje, ki so srčni kobilici privoščili zaslužen pokoj bolj kot mučno smrt v areni. Pridejo torej k hlevarju, naj jim živalco proda. »Take izvrstne živali ne morem prodati. Rajši vam jo podarim.« Tudi trdo srce hlevarjevo je ganila kobilica s svojim pogumom in danes uživa mirno življenje pri nekem španskem plemiču.

O sodobnem stanovanju.

Štefanija Humek, Ljubljana.

Deli stanovanja.

Če imamo priliko, da si s a m i izbiramo stanovanje, tedaj tega ne delamo kar tja v en dan, ampak se oziramo strogo na rodbinske razmere. Upoštevati moramo število družinskih članov, njih spol, starost, poklic (delo) in njihovo zdravstveno stanje. Šele tedaj, ko smo upoštevali vse te činitelje, se odločimo za kraj, kjer želimo stanovati, ter za število, obsežnost in lego posameznih stanovanjskih prostorov. Dandanes je malokdo tako srečen, da bi si mogel stanovanje izbirati. Toda navzlic temu, da se moramo ob sedanji stanovanjski stiski večinoma zadovoljiti s stanovanjem, ki ga po težkih skrbih in pre mnogih potih končno dobimo, nam bo koristilo, če se natančneje seznanimo s posameznimi deli stanovanja. Koristno utegne biti to razmišljanje še zlasti vsem tistim, ki si sami zidajo hiše in hišice, da dobijo streho. Pomniti je namreč treba, da pogreški, ki jih naredimo pri izbiri stanovanja, delajo pozneje dokaj preglavic, ki jih le težko odpravimo. Pri vsakem stanovanjskem prostoru se hočemo ozirati pred vsem na namen, ki ga ima, na način, kako ga najbolj uporabljamo in na potrebno opremo. Seveda so to le splošna navodila, ki si jih mora vsak posameznik, preden jih hoče uporabljati, preurediti po svoje — prilagoditi samemu sebi in svojim razmeram.

V minulem desetletju (često pa tudi še danes), takrat, ko je bila reprezentativnost ali bahavost z lepo opremo na višku, je bil smoter gospodinje le tisto stanovanje, ki so ga vsi vprek hvalili in na vso moč občudovali. Dostikrat je bil v teh domovih prvi in najvažnejši del stanovanja »salon«, bolj ponižni so jo imenovali »soba za goste«. V njej je bilo postavljeno in obešeno vse tisto, kar je bilo v stanovanju najlepše in najbolj dragoceno, torej — najlepše in najboljše, četudi je bila zaradi tega spalnica ali družinska soba borna luknja. Razen salona je hotela imeti vsaka gospodinja tudi čim večjo kuhinjo, ki ji je bila pa v precejšnjo nadlogo, ne da bi se bila tega zavedala; kajti begala je po njej po nepotrebnem dan za dnem, leto za letom, skoro brez odmora in oddiha.

Pametna gospodinja pa ve, da salon ni potreben in da je tudi kuhinja lahko manjša, celo zelo majhna.

Morda se bo zdela komu ta trditve čudna in začetkoma neverjetna, vendar bo s pomočjo natančnejših razmotrivanj vsakdo lahko spoznal, da imamo v vseh ozirih prav. To, kar smo omenili o kuhinji in salonu, naj služi le kot nekak primer, ki nam kaže, da so nekatere sobe sploh nepotrebne — oziroma, da jih nismo znali dobro in pravilno uporabiti v pravi namen. Iz tega torej sledi, da moramo pred vsem vedeti, kako so v stanovanju prostori običajno razdeljeni in kako si jih za našo rabo najboljše uredimo. (Seveda vse le v prid gospodinji in ostalim, na kar pa vsi radi pozabijo.)

Navadno se deli vsaka hiša ali stanovanje v dva dela, v stanovanjske in v gospodarske prostore. Prvem delu pripadajo vsi prostori, v katerih jemo, počivamo, spimo, a tudi delamo, to so: družinska in delavna soba, spalnica, obednica in otroška soba. Gospodarski prostori so pa kuhinja, shramba, klet, kopalnica, pralnica, podstrešje itd. Ta razdelitev je važna zato, ker morajo dobiti prostori stanovanjskega dela čim več solnca in naj bodo torej na južni in vzhodni strani; gospodarski prostori pa ne potrebujejo solnca, ker jim je dostikrat bolj v kvar nego v korist. Zaradi tega naj bodo obrnjeni proti severu in zahodu. Namesto izrazov stanovanjski in gospodarski prostori, slišimo včasih besede glavni in stranski prostori. Ti izrazi pa niso primerni, ker je vsak prostor v hiši važen in ker pomenja izraz »stranski« nekaj, kar ni neobhodno potrebno. Izmed naštetih prostorov obeh stanovanjskih delov so pa vsi prostori važni in potrebni in je torej delitev v stanovanjske in gospodarske prostore bolj opravičena.

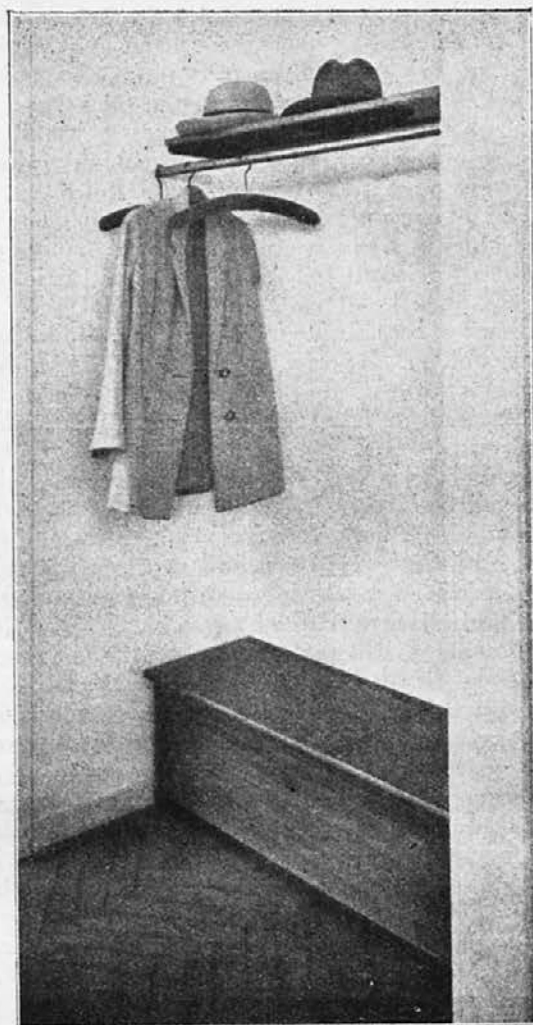
Glede števila sob in njih velikosti bi bilo pomniti tole: vzorno bi stanovanje imenovali takrat, kadar bi imel vsak rodbinski član svojo sobo. To je pa mogoče le v izjemnih slučajih in pri imovitih rodbinah; zato o takem stanovanju ne bomo razpravljali. Čim manj je sob, tem težja je dobra ureditev, ki bi ustrezala vsem članom družine v enakem ugodju. V splošnem pa lahko rečemo, da je vedno bolje, kadar si najamemo pri izbiri stanovanja več sob, pa manjših, nego eno ali dve veliki. Potrebno bi bilo namreč, da so v stanovanju po možnosti ločeni otroci po starosti in spolu, da ima ne samo mož ampak tudi žena svoj lastni kotiček, kjer lahko prebije mirno urico sama zase, si ureja gospodinjsko knjigovodstvo, čita ali opravlja razna

dela. — Če pa nam stanovanje glede števila prostorov in njih velikosti nikakor ne ustreza, si vendar še lahko pomagamo na mnogo načinov. S pomočjo omar, zastorov itd. razdelimo velike sobe prav hitro v več manjših. Tudi v enem samem prostoru stanujemo vsestransko praktično in udobno, če razporedimo pohištvo tako, da dobimo posebni spalni del, poleg njega pa udoben kotiček, kjer delamo, počivamo itd.

Predsoba.

Prostor, kamor pridemo, ko prestopimo prag stanovanja, je v mnogih slučajih veža, običajno pa je to predsoba. Njen namen je dvojen: prvič, da ne stopimo s ceste naravnost v kuhinjo ali sobo, temveč, da odložimo v njej vse, kar ne spada v sobe, in s tem varujemo snago stanovanja; drugi važen njen namen pa je, da tvori nekako vez med posameznimi stanovanjskimi prostori in da omogoča lahek pristop v vse prostore dóma. Ta prostor je spričevalo in ogledalo gospodinje. Ne mislite, da presojava gospodinjo le po lepih, snažnih sobah, kamor stopi le malokdaj kdo, zlasti če poteka domače življenje vseh sostanovalcev v kuhinji. Stranišče, kopalnica ali shramba za živila, predvsem pa predsoba, so prostori, ki pričajo o gospodinji: po čistoči in praktičnosti v teh prostorih skoraj vedno pravično sodimo gospodinjo. Čim bolj snažna je predsoba, čim manj je natrpana z razno navlakom, tem lepši vtisk napravi na vsakogar, ki vstopi. Seveda nas razmere zaradi premajhnega stanovanja ali pa zaradi obilice raznega nepotrebne pohištva primorajo, da shranjujemo v predsobi vse mogoče stvari, ki pa naj ne bodo, če že ni zanje drugod prostora, nakopičene in zmetane vse vprek, temveč spravljene v omarah, ki so baš v tem prostoru na mestu in ne kvarijo namena predsobe. V modernih hišah vidimo v predsobi pogosto celo vrsto vzdanih omar, ki imajo pa isti namen in le nekoliko drugačno zunanost, ki daje tudi prostoru samemu lepše lice. V omarah, pa tudi v skrinjah hranimo obleko, čevlje in druge stvari, za katere v ostalih prostorih stanovanja ni prostora. S tem pa zopet ni mišljeno, da mora biti predsoba, kakor smo omenili že prej, nekaka odlagalnica za nerabno robo. Take nimamo niti na podstrešju, še manj pa v predsobi, ko imamo komaj prostor za to, kar rabimo.

V vsaki predsobi naj bo obešalnik za obleko in klobuke, stojalo za dežnike in pripravna klop ali stol, kjer se lahko sezujemo in obujemo; ti opravili sta zelo važni, zlasti v zimskem času in ob slabem vremenu sploh. Preobuvanje v predsobi ni važno samo zato, da ne zamazamo tal v ostalih stanovanjskih prostorih, ampak tudi iz zdravstvenih razlogov (za negovanje nog) je priporočljivo, da se preobujemo, ako ostanemo dlje časa doma. Zato morajo biti domači čevlji spravljani na primernem prostoru v predsobi, da jih imamo takoj pri roki, ne pa, da pridrsamo, kot je še marsikje navada, z vso nečistočo, ki se drži čevljev, v spalnico, da šele tam obujemo domače čevlje, ki so običajno spravljani v nočni omarici in prenašamo umazane čevlje iz spalnice zopet v predsobo. Koliko nepotrebne dela! Kako enostavno pa je vse to, če imamo v predsobi klop, prirejeno kot skrinjo, ki se zgoraj odpira in ki ima v svoji notranjščini dno iz mreže, da je zračna. V to skrinjo polagamo blatne čevlje

Obešalnik, pod njim skrinja za klop.

(do tedaj, da jih snažimo) in shranjujemo domače obuvale, obenem pa imamo prijetno udobnost pri preobuvanju. Vsaka gospodinja, ki bo vpeljala v svojem stanovanju tak način preobuvanja v predsobi, bo zadovoljna, ker se bodo stanovalci laže in rajše navadili preobuvanja, ker jih delo ne bo težilo, ker ga bodo opravili sede, brez nepotrebne potov in iskanja domačega obuvala.

Kar se tiče obešalnikov za obleko, moramo pripomniti, da bi bil najbolj priporočljiv obešalnik, kakršnega vidimo na naši sliki; zlasti bi bilo tak obešalnik vpoštovati za premočeno obleko (delavsko stanovanje), ki jo lahko takoj razprostremo v tako lego, da ima zrak dostop do vseh strani, da se lepo posuši in ne zmečka. Predvsem pa moramo paziti, da je vedno dovolj obešalnikov ali kljuk. Kako neprijetno je, kadar imamo malo več gostov, pa morajo odlagati obleko zaradi pomanjkanja obešalnikov po stolih in vseh mogočih kotih. In na koncu, ko odhajajo, je baš zaradi te pomanjkljivosti toliko nepotrebne iskanja, včasih tudi zamenjave posameznih predmetov. Obešalniki za obleko s kljukami za klobuke so zelo nepripravni, razen če so posamezni kavljji precej oddaljeni drug od drugega in od kavljev za obleko (v širini moškega klobuka). Sicer se zgodi, da padajo klobuki na tla, posebno, če so kljuge preobložene s plašči. Za odlaganje klobukov se

obnese najbolje polica (deska iz lesa, stekla ali mreže), nameščena nad običajnimi obešalniki za obleke. Na to desko ali mrežo polagamo pokrivalo poleg pokrivala, obleko pa obešamo na kljuge ali na drog z obešalniki, kakršne imamo v vsaki omari. Obleka se ne mečka, poleg tega je pa lahko odložimo mnogo več, nego na navadnih obešalnikih.

Stojalo za dežnike in palice naj ne bo tik pod obleko. Kako težko je postaviti moker dežnik v stojalo ali ga vzeti iz njega, če visi nad njim obleka in je ves gornji del zadelan z njo. Bolje je, če ga namestimo na en ali drugi konec obešalnika, kamor ne sega obleka. Stojalo mora biti široko in nizko, da stoje v njem tudi najkrajši ženski dežniki in da ne padajo iz njega drugi dežniki, kadar potegnemo enega ven.

Zrcalo je v predsobi skoraj potrebno. Lahko je vdelano v lesen okvir, ki ga obesimo na steno v bližini garderobe ali pa neposredno z vijaki pritrjeno na zid. Tudi majhna polička pod zrcalom dobro služi. Iz higijenskih ozirov bi bil v količkaj prostorni predsobi priporočljiv tudi umivalnik. Z njim je vsakemu domačinu ali gostu dana prilika, da si umije roke, ne da bi mu bilo treba hoditi v kuhinjo, v kopalnico ali celo v spalnico. Vse to so vendar intimni, nekam skrivnostni prostori, namenjeni le stanovalcem. Gotovo je lep umivalnik v predsobi sreča in ponos vsake gospodinje, toda so še redki. Ni potrebno, da bi bil tak umivalnik priključen na vodovod, zadostuje že, da ima majhen rezervar, ki ga po potrebi napolnimo z vodo. Izdelani so lahko iz marmorja, toda tudi navadni iz fajanse (boljši izdelek iz gline) so pravlični. Če pa ne premore gospodinja izdatka za tak umivalnik, pa priporočamo običajno umivalno skledo na stojalu. Če pride kdo od daleč in nas obiše, je naša dolžnost, da mu damo priložnost, da se umije, posebno pred jedjo.

Luč v predsobi naj bo enostavna in ne preveč močna. Mehka stropna razsvetljava je najboljša. Glede tal pa mislim, da ne rečem preveč, če svetujem linolej v svetli barvi, ki je najbolj praktična prevleka tal. Na njej se zaradi svetle barve ne poznajo stopinje, prah in blato.

(Dalje prihodnjič.)

Iz duhovnega življenja družine.

Milica Grafenauerjeva.

4. Brez ljubezni — propast in smrt.

Ljubezen, dejanska in požrtvovalna, je tisto, kar družji zakonca in družino v trdno, nerazrušno enoto in gradi srečo zakona in družine.

Taka ljubezen pa nam ne zraste vselej že izprva vsa čista in lepa. Spoznavanje in pravo umevanje božjih namenov nam zori šele počasi, z leti, s samoodpovedjo, z žrtvami, po katerih se v medsebojnem trenju brusita značaja.

Kadar pa se sklepajo zakoni lehkomišlno, zgolj zaradi navideznih, materialnih ali drugih postranskih dobrin; kadar poročenca nimata v očeh volje božje in ne nosita v srcih postave božje, takrat se prava ljubezen često niti ne rodi. Namesto ljubezni ju vodijo le vnanji oziri (od ljubezni bolj kakor dan od noči različni), oziri na čutne mize, oziri na materialno

korist, ki jo pričakujeta drug od drugega. Namesto v ljubezen ju vodijo ti oziri v sebičnost in po njej vedno dalje proč od Boga.

Kako revni in šibki so taki domovi brez Boga, ki je Njegovo bistvo ljubezen! Brez zadostne trdnosti so. Njegovi temelji, zvestoba do dolžnosti, niso postavljeni na trdno skalo zvestobe do Boga, ampak na sipki pesek človeške omahljivosti, in jim vedno grozi nevarnost, da se porušijo.

Boje se celo najdražjega daru, ki jim ga more nakloniti življenje: otroka. Nočejo se preroditi v nove ljudi z močno požrtvovalno ljubeznijo, z vero v božjo pomoč in v napredek človeštva.

Lačni odhajajo z gostije življenja, saj ni v življenju nič slajšega kakor je lepota otroške duše, ki se kaže tudi v vsem vnanjem otroškem bitju, govorjenju in gibanju.

Kakor zveza ni bila sklenjena iz višjih, lepih nagibov, tako tudi ne rodi — večinoma vsaj ne — lepe ljubezni. Nikdar pa lepa, duhovna, resnična ljubezen ni mogoča, dokler se opira medsebojna zveza samo na vsakdanjo korist, na neduhovno, čutno ljubezen ali celo samo na spolni nagon. Ta kruti nagon ne prizna odgovornosti, ne spoštuje človeškega dostojanstva; še več, pogreza se celo pod tisto stopnjo, na katero je Bog v prirodi postavil živali. — Saj te, ko gredo za nagonom, ne preprečujejo postanka svojih mladičev in jih razen nekaterih redkih izjem tudi ne ubijajo, kakor ubijajo le prečesto današnje človeške »matere« svoje še nerocene otroke.

Nasprotno, gotovejša in stalnejša je nagonaska skrb živali v prirodi za mladiče, kakor pa je skrb mnogih očetov in mater za človeško deco.

Herodezevske matere.

Pred seboj imam poročilo o novi nemški knjigi Lisbethe Burger »Vierzig Jahre Storchentante« (Štiri-deset let štorceljska teta). To je dnevnik babice Lisbethe Burger, ki je vršila 40 let svoj samaritanski poklic. To je stvarno poročilo iz krvi, solza in trpljenja, a tudi ne brez prijaznega nasmehljaja. Naslov knjige sicer ni primeren njeni resni vsebini, a se poročevalki v Hochlandu Ruthi Schaumann vendarle ne zdi slab. Radi tega naslova bo bral knjigo marsikdo, ki bi je ne vzel v roke, če bi vedel za njeno resno vsebino, in morda vzbudi komu izmed njih tudi vest. Knjiga bi se pa bolj prav imenovala Bergab (Navzdol). Zakaj navzdol gre svet, ker otroka, božjo stvar, ki so ga nekoč tako želeli in ljubili, zdaj tako često pred časom odpravijo iz časnosti.

V prvih poglavjih poroča ta dnevnik o prijaznem rodbinskem življenju, a tudi o trpljenju, ki se dviga v junaštvo, ki mu niti smrt ne pomeni konca, ampak pot pred Sodnika ljubezni, ki je pravičen in usmiljen hkrati. Preprosti ljudje so to, ubožne žene, imovitejše žene, a bogatih malo; kajti bogatinke so bile prve preravnane, da bi imele otroke. Iz njihovih vrst so proniknile v nezavedne množice prve strupene kaplje, ki zdaj ugašajo uboge svetiljke in svečke, male lučke božje — deco. Možata lica pobožnih, hvaležnih ali vsaj pravičnih očetov izginjajo. Izginjajo tudi sklonjena čela blagoslovljenih žena in dvigajo se ošabno in ošabneje taka, ki se upirajo blagoslovu rodovitnosti. Gluha so njih ušesa za pregovor, da od Boga dobi vsak kozliček svoj grmiček. Seveda, čemu

bi potem tudi molili, da bi grmiček zelenel, če ni kozlička, da bi ga obiral. In kakor si upodablja človek Boga zmeraj po sebi, si ga predstavlja današnji svet tako ubožnega in trdega srca, kakršnega je sam.

Mrak se zgrinja nad Lisbetho Burger, ko je bilo krog nje pravkar še tako solučno. Babice komaj da imajo še kaj dela; ena pač, ta ima naročnic, a ta ni več prijazna babica, pomočnica življenja, ampak morilka, pomočnica smrti. Ker od usihajočega vira otrok ne more več živeti, živi pa iz mnogoterne smrti. Prava betlehemska moritev otrok! A betlehemske matere so se jokale, današnje pa se veselo oddahnejo, gredo na ples, na izlete, tekat in plavat in si tesno opašejo vitko telo. Sedem in trideset splavov se je dokazalo taki nesrečnici babici, ki je bila sama mati štirih otrok; »sestre naročnice so jo k temu preprosile«. A to še ni najhujša groza tega pekla. Vse strašnejša je groza, ki jo doživlja iz strašnega spoznanja same sebe žena-krčmarica, ker jo preganjajo duše trinajstih nerojenih, ki jih je kakor z biči izgnala iz bivališča pod svojim materinskim srcem.

Pretežko je stremeti za vzori, teže kakor plavati čez Angleški Kanal, leteti v še ne dosežene višave, okrožiti z letalom svet. Zato si olajšajmo življenje, postavimo si vzore nekoliko bliže, danes tako nizko, jutri še nižje! In lestev, Jakobova lestev, prislonjena na božji prestol, se nagne naposled v peklenko brezno. In tega ni kriva vojna, tudi ne samo gospodarska stiska: človek je kriv, ki lestev tako prislanja. Človek, ki obožuje le samega sebe, ta je, ki goni otroke s sveta, ta je, ki izganja Boga iz družin. Saj »kdor sprejme katerega teh malih, mene sprejme.« (Hochland, november 1929.)

In pri nas? Tudi pri nas vemo le preveč o tem žalostnem poglavju. Kako bi o nas govoril tak dnevnik?!

Bela kuga.

Res, da število rojenih po mnogih krajih še po štirikrat, po petkrat presega število poročenih parov; tam je še zdravje doma v pravno krepkih rodbinah, v pravih krščanskih zakonih. Vendar pa se ponekod število porok že nevarno bliža številu rojstev. Tu se je začel že pomor nerojenih, s katerim se okrvavlja več in več herodeževskih mater, tu se udomačuje v rodbinah tudi blodnja, da store vse, kar si izmisli človeška zlost, da bi bila zakonca brez družine, ali pa milostno dovolita po enega ali dva otroka: »bela kuga« steza svoje kremplje tudi že po našem narodu in mu preti s smrtjo. Razširja se celo blodna zmeta, in to povsem resno, da je braniti se otrok dovoljeno, da pa v zakonu ni dovoljeno zdržno življenje.

Niti od daleč ne pomislijo taki zakonci, da je umor umor, in naj se izvrši tudi na nerojenem; saj je to nerojeno cel človek z dušo in telesom. Niti ne menijo se za to, da je težek greh, če delajo kakorkoli zoper namen, ki ga je zakonu postavil Bog Stvarnik sam. »Kdo bi bil še tako nazadnjaški! Saj žene nismo zgolj stroji za zarod, saj možje nismo zgolj detorejci. Imeti hočemo tudi sami kaj od življenja. Otroci so tako samo v nadlego in sitnost! Čemu bi izpodkopavali z zastarelo neumnostjo svojo srečo, čemu bi jo tudi otrokom! En sam, dva, no, tako za igračo, to naj že bo!« Slepci, ki prav nič ne vidijo, kakšna je ta sreča, ki si jo žele!

Lisbeth Burger pripoveduje v svoji knjigi o taki materi, o takem očetu. »Sinček edinček, to ti je najino vse. Naj li tudi moji otroci tekajo zakrpani in zašiti kakor nas osem, ko sem imela tako neumnega očeta in mater! Kajne, mož, kar s tem enim sva zadovoljna.« Pa ti štiriletni edinček nalahko zboli, nekoliko vnetja v grlu. Slezov čaj naj bi grgal in v postelji naj bi se potil. »Kaj, grgra naj tak otrok? Saj je pretežko! In v postelji naj bi ostal in se potil? Ko pa ne vzdrži, da ne bi tekel k oknu, na dvorišče in v hlev in na cesto!« In ko je bil edinček v prvem razredu, je prišla v gosti otroška morilka škrlatinka. Šole so zaprli, a neugnanec, ki se nikjer ni naučil pokorščine, ali ti ni šel iz gole objestne radovednosti k obolelemu sošolcu! »Saj nič hudega ni, nekoliko rdeč je po koži.« Seveda zboli. In kako naj bi miroval in se pokoril zdravniškimi odredbam? Bil je eden prvih mrličev. Mati zdaj vsa iz sebe od žalosti in obupa. V zdravilišče za živčno bolne jo je bilo treba dati, da so jo rešili melanholije in samomora. In ko je ozdravela, kako rada bi bila dobila oba zakonca zopet otroka. A ni ga bilo. Toliko let sta delala prirodi silo s kemičnimi in tehničnimi sredstvi, zdaj se je uprla. Ne zdravniki ne vseučilišni profesorji, nihče ni mogel pomagati. »Prej vidva nista hotela,« je dejal tast, ki je vzgojil osem otrok, »zdaj pa Bog noče več.«

To je le en primer izmed mnogih, premnogih, kakršnih poznaš tudi ti in jaz. »Otrok in črepij ni nikoli dosti pri hiši,« pravi stari naš pregovor.

In kaj, če bi tak otrok tudi živel? »Edini otrok, skrbi otrok!« To ne velja samo za smrt, velja tudi za življenje. Ni je težje naloge, kot je vzgoja edinega otroka. Kje naj si obrusi edinec tako lahko svojo prirodno samovoljnost, kje naj se vzgoji tako igraje k ljubezni in obzirnosti, kakor otrok v družbi bratcev in sestric? Kako naj starši tako neopaženo nadzorujejo njegovo početje v »letih norosti«, kakor to lahko store starši z več otroki po bratih in sestrah, tovariših pri igrah, v šoli in pri delu? Kje naj se utrdi edinec za nezgode življenja, ko mu dom brez bratov in sester ne more biti že izmlada tako dobra šola za obvladanje samega sebe in za odpoved iz ljubezni? In kako samotna in nevesela je mladost takega edinca skorajda brez tovarišev vrstnikov! In vse to, tudi ne da bi otroka tako brezumno razvajali, kakor to le prečesto delajo z edinci. Kako pa naj šele taki starši, ki sami žive le sebi in svoji udobnosti, ki ne poznajo prave, svete ljubezni, ne do sebe ne do otroka ne do bližnjega, kako naj taki vzgoje otroka k lepi ljubezni, ki je ključ tudi otroku za življensko srečo? To se bo poznalo najprej v razmerju odraslega otroka do roditeljev. Kakšna je potemtakem tista toliko zaželena sreča takih staršev? Samotna starost, zavest zgrešenega življenja, življenja, ki ni bilo vredno življenja! In kaj smrt, kaj sodba, kaj večnost?*

(Dalje prihodnjič.)

* Pripominjam: Varujmo se prenagle sodbe! Ni vsaka rodbina z enim samim otrokom taka, da bi se otrok branila! Koliko jih je, ki si z vsem srcem žele še otrok, a jih Bog ne da. Niso vsi zakonci poklicani, da bi bili roditelji mnogih otrok! In če so taki starši tudi še dobri in modri, so z božjo pomočjo tudi kos težavam, ki ogražajo vzgojo edinih otrok: skrbno jim izberejo tovarišev, zgled jim dajejo z dobrimi deli telesnega in duhovnega usmiljenja in navajajo k takim delom tudi otroka.

Kuharica.

Črni koren.

Prav malo je znana ta rastlina pri nas. Nanjo nas je opozorila lanska Mladika v 12. številki. Črni koren priporočamo zlasti podeželskim gospodinjam, ki jim manjka pozimi prikuh, zlasti ker zahteva zelo malo dela. Seje se v zgodnji pomladi, od marca do maja, v vrste kakor grah; goji se enoletno. Kadar zraste za dlan visoko, ga okopljemo, med letom tu in tam oplevemo in ga tako pustimo do zime, ko ga lahko začnemo uporabljati. Izkopavamo ga lahko tja do pomladi, ako zemlja ne zamrzne. Da koren ne pozebe, pokrijmo zemljo z listjem. Ako ostane kaka korenina v zemlji, se drugo leto koren razcvete in napravi seme; korenina je pa kljub temu še porabna. Mladika (inž. Jeglič) priporoča predvsem sledeča semena: ruski orjaški, enoletni orjaški in vulkan. Črni koren je zelo zdravilen, posebno za revmatične bolezni, redilnih snovi pa nima.

Kako pripraviti črni koren za okusne jedi:

Črni koren zabeljen. Osnažen koren kuhaj v zavreti, slani vodi pičlo uro. Skuhanega odcedi, stresi na krožnik, potresi s krušnimi drobtinami in zabeli s sirovim maslom.

Črni koren ocvrt. Skuhaj v slani vodi osnažen koren, nato ga deni na rešeto, da se odteče. Še toplega povaljaj v moki, v raztepenem jajcu in drobtinah ter ga rumeno ocvrti.

Narastek iz črnega korena. Črni koren osnaži in zreži na prst dolge kose. Nato ga skuhaj do mehkega v slani vodi; še bolje je, če ga kuhaš v vodi, ki je zmešana z mlekom. Nato ga stresi na cedilko, da se odteče, deni v pomazano skledo in polij z omako iz sirovega masla, ki si ji primešala 1—2 jajca. Po vrhu položi še tu in tam košček sirovega masla in postavi v srednje vročo pečico, da se nekoliko zapeče.

Čorba iz jagnjetine. (Srbska jed.)

Pol kilograma pleč ali reber (ali kakega drugega kosa jagnjetine) razreži kakor za obaro, deni kosce v lonec in zalij z 1 l mrzle vode. Ko se je četrta ure kuhalo, osoli, prideni nekaj zrn popra in 1—2 drobno zrezani čebuli. Ko se meso zmehča, napravi svetlorumeno prežganje, dodaj za noževico konico paprike ter zalij s precejeno juho (potem ko si vzela meso iz juhe). Ko čorba zavre, deni vanjo zopet meso, pol žlice drobno zrezanega, zelenega peteršilja in prav malo zelene. Vse skupaj kuhaj še četrta ure.

Goveje meso v pikantni omaki.

Kuhaj v juhi pol kilograma govejega mesa kakor navadno. Kuhano meso zreži na kose, zloži na krožnik in oblij s tole omako: V kozi razgrej 6 dkg sirovega masla ali masti, prideni žlico moke ter mešaj, da se nekoliko zarumeni; nato prilij nekaj žlic mrzle vode in mešaj, da se prežganje razpusti. Prilij še veliko zajemalko juhe, dodaj nekoliko soli, velik ščep popra, žlico kisa, majhno čez pol prerezano čebulo, nageljnovo žbico, korenino peteršilja, storžek karfijole, por ali ohrovt (kar si kuhala v juhi), žličico gorčice ter kuhaj omako pol ure. Nato prideni majhno, zrezano kisovo kumarico ter nekaj kaper. Vse skupaj kuhaj še deset minut, nato pretlači skozi penovko, zlij nazaj v kozo in postavi na kraj štedilnika do uporabe. (Ako imaš vodo od karfijole, prilij to namesto juhe.)

Pomarančni olupki (arancini).

Pomaranče olupki, olupke stehčaj, stresi jih v lonec in nalij nanje čiste vode, da so pokrite. Tako jih pusti do drugega dne. Medtem vodo enkrat premenjaj, nakar jih v drugi, čisti, zavreti vodi kuhaj, da se zmehčajo. Skuhane stresi na rešeto, da se odteko, nato jih zreži v poljubne kosce. Na 1 kg olupkov skuhaj (razpredi) 60 dkg sladkorja s $\frac{1}{4}$ l vode. V ta skuhani sladkor stresi zrezane olupke in jih kuhaj in mešaj toliko časa, da popijejo vodo. Nato jih stresi na čisto desko ali velik krožnik, potresi s sladkorjem in postavi na gorak prostor, da se osušijo. Tako pripravljene shrani v zavezanih kozarcih ali kaki drugi posodi na suhem. (Zelo cenen nadomestek kupljenega arancinija.)

Mezga iz pomarančnih olupkov in jabolk.

Četrta kilograma pomarančnih olupkov čez noč namakaj v mrzli vodi, katero enkrat premenjaj, potem jih skuhaj v drugi, čisti, zavreti vodi do mehkega in kuhane stresi na rešeto. Ko se voda od njih odteče, jih zreži s strojčkom za rezanje mesa, nato kuhaj 50 dkg sladkorja z osminko litra vode, da se potegne, stresi v kuhani sladkor zrezane olupke, dodaj sok ene limone ter kuhaj med večkratnim mešanjem četrta ure. Posebej pa zmehčaj v loncu 1 kg neolupljenih, očiščenih jabolk z zajemalko vode (seveda pokrito). Zmehčana jabolka pretlači skozi sito in jih stresi k pomarančnim olupkom ter kuhaj vse skupaj med večkratnim mešanjem eno uro. Kuhano mezgo stresi v kozarec, ki ga zaveži in shrani. (Ako se ti zdi potrebno, daš lahko nekoliko več sladkorja.)

Kuhano goveje meso v paradižnikovi omaki.

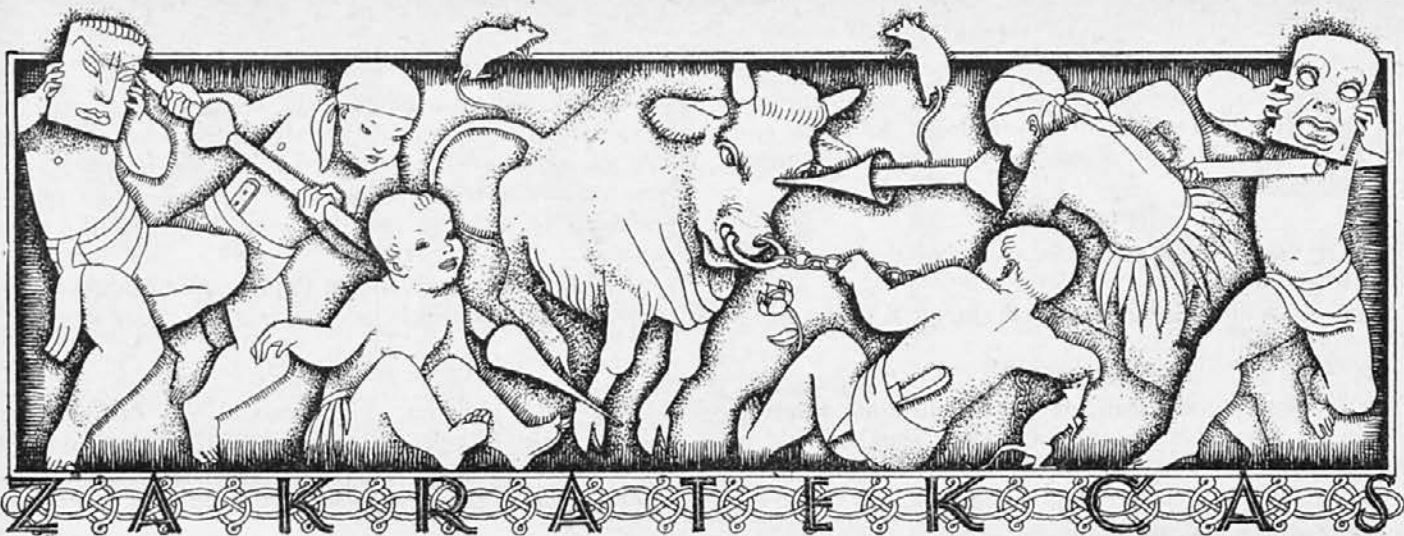
Kuhaj pol kilograma govejega mesa v juhi (kakor navadno). Pol ure prej, preden ga postaviš na mizo, ga vzemi iz juhe, položi v kozo, v kateri si blede zarumenila nekaj koscev čebule, potresi nekoliko s poprom, prideni peresce lavorjevega listka in timijana. Ko se 10 minut praži, ga potresi z majhno žlico moke in še nekoliko praži, prideni žlico pretlačenih paradižnikov (ali pa celega iz slane vode ali kisa) in zajemalko juhe. Ko vse še nekaj minut vre, zreži meso, ga naloži na krožnik in oblij s pretlačeno omako. Zraven pa daj krušne cmoke ali kaj enakega.

Kuhano goveje meso dušeno.

Skuhaj pol kilograma govejega mesa kakor navadno v juhi. Pol ure, preden daš meso na mizo, ga položi v takole omako: duši v žlici masti na koleščke zrezano čebulo; ko čebula zarumeni, prideni žlico kisa, noževico špico paprike in pol žlice moke, premešaj in prilij četrta litra goveje juhe, osoli in v tej omaki duši meso. Nato meso razreži; naloži na krožnik in precedi nanj omako. Obloži meso s krompirjevim pirejem, cmoki ali z makaroni. (Če se ti zdi omaka pregosta, pa prilij nekoliko več juhe.)

Žemljev hren, mrzel.

Obribaj dvema en dan starima žemljama skorjo, deni v lonec in polij z osminko litra vrele goveje juhe; ko se žemlji napojita, ju pretlači skozi penovko, prideni 1 do 2 žlici nastrganega hrena in kisa po okusu. Vse dobro premešaj in postavi hren z mrzlo pečenko na mizo.

Smešnice.

Umetnost sklepanja.

Gospod Hieronim Kavelj je bil tajni policist v glavnem mestu. Bil je na glasu, da zna iz najmanjših podrobnosti in neznatnosti izredno spretno in pravilno sklepati. Tako se mu je bilo večkrat posrečilo, da je prišel na sled zločinom in izginolim osebam, kadar je bila odnehala že vsa bistrournost detektivskega zbora.

Tudi danes je dobil nujno pismo od osrednjega policijskega urada. Na bregu mestnega prekopa so našli v jutranjem mraku moški klobuk prav pri vodi. Naj poskusi dognati, čigav je klobuk in ali gre za zločin, samomor ali nesrečo.

Brž ko je prečital uradno pismo, se je lotil dela. Na pisalni mizi je ležal klobuk, navaden klobuk, črn, ponošen in običajne okrogle oblike. Trdemu, zapraščenemu klobuku je manjkalo podloge.

Kavelj prime klobuk, ga opazuje od znotraj in zunaj, vzame na pomoč povečalno steklo in začne po stari navadi govoriti sam s seboj. Njegova žena, ki je sedela v sosednji sobi, je slišala sicer vsako besedo, vendar moža ni motila ne z besedo ne s šumom, ker je vedela, da vsaka taka stvar ovira njenega moža v bistrournem razmišljanju.

Kavelj je začel na glas sklepati:

»Klobuk je bil nekdanj boljši modni klobuk. To dokazuje izbornost klobučevine in oblika. Take so nosili pred tremi leti. Potemtakem je moral biti lastnik tega pokrivala pred tremi leti v dobrih gmotnih razmerah. Ker je pa klobuk zvežen in umazan, dokazuje, da so se lastniku premoženjske razmere poslabšale, ker si od takrat ni kupil nobenega novega. Mož pa mora biti tudi oženjen, ker je bil trak kmalu po kupu znova prišit. Mali ubodi kažejo na žensko roko. Sukanec je že nekoliko obledel, kar dokazuje, da je žena prej skrbela za svojega moža; pozneje pa se ni brigala zanj, kajti sicer bi klobuk ne bil tako prašen in poln madežev.«

Kavelj je potegnil iz pipe in govoril dalje:

»Torej mož je imel ženo, ki je sprva skrbela zanj, pozneje pa ga je zanemarila. Potemtakem se je poročil z njo pred tremi leti in sta živela spočetka v slogi, pozneje pa so nastali najbrže prepiri. Iz prvostnosti klobuka se da sklepati, da je lastnik držal nase, pozneje pa se je zapustil. Kriva mora biti torej žena. Bila je zapravljiva in je moža gmotno uničila.«

Kavelj je vzel mero, izmeril klobuk in nadaljeval: »Klobuk kaže, da je imel lastnik debelo glavo. To daje dve možnosti. Ali da je mož silno nadarjen in močne volje ali neumen slabič. Za zadnjo okolnost govori zanemarjenost radi domačih preprirov. Kajti da je bil odločen mož, bi se ne bil dal od žene gmotno uničiti, temveč bi jo bil nagnal, od koder je prišla.«

V tem hipu zapoje hišni zvonec, mož utihne.

Kaveljnova žena steče urno skozi sobo svojega moža, se čez nekaj časa vrne in se začne krčevito smejati, ko vidi svojega moža s povečalnim steklom v roki še vedno globokoumno sedeti pred klobukom.

In smejala se je in smejala, dokler ni mogla svojemu osuplemu možu slednjič reči: »Ampak, ljubi mož, saj ta klobuk je tvoj klobuk, ki sem ga pred dvema letoma vrgla med staro šaro. Danes sem ga poiskala, da bi ga dala beraču, ki me je prosil, če imam kakšen ponošen klobuk. Klobuk, ki ga je poslala policija, leži na stolu za teboj v zapečateni škatli.«

Cvičkarska modrost.

»Bi še enega, ali ne bi? — Glava pravi: ne! Trebuh pa pravi: še! — Glava je bolj pametna ko trebuh. Kdor je pameten, pa odneha: Micka, še enega!«

Izpodbuda.

Trgovec (sinu, ki je že več časa samostojen):
»Če ti že teh tristo tisoč dinarjev dolga, ki si ga napravil, dela skrbi, potem ne bo nikoli nič poštenega iz tebe!«

Izpremema.

»Ali Vam še tisti odvetnik vodi pravde, ki je stanoval v Vaši hiši?«
»Še — ampak zdaj stanujem jaz v njegovi!«

Saj je vseeno!

»...Mene ste nalagali, da ste bili to zimo v zdravilišču za pijance, bili ste pa, kakor sem zvedel, v kaznilnici!«
»Saj tam tudi nisem smel nič piti!«

Iz šole.

V tržki šoli so prišli do črke »s« in učitelj sprašuje učence, kdo ve kak samostalni s »s«. Vsak je vedel kakega, samo gostilničarjevemu Pepčku ne pride noben na misel. Zato mu hoče učitelj pomagati in ga vpraša: »No, kako se pravi tistemu, ki gre toliko vina vanj?«

»Aha, že vem!« odgovori Pepček resno in zavestno, »to so gospod svétnik!«

Prvič in zadnjič.

Gospod Pohleven, ki je moral ves čas svojega dolgega zakonskega življenja plesati, kakor mu je žena godla, je umrl in odprli so njegovo oporoko. Oporoka se je začela z naslovom: »Moja prva volja!«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič - Domen, Sgonico, p. Prosecco, Trieste, Italia.

Zlogovnica »Levstik«.

(M. R., Stari trg. — 14 točk.)

čev	so	se	vi	kel	je,	sr	sve	ler	se
mu	ne	je,	zi	na	il	ri	vi	ve	Brez
tik.	Bo	er	dne	se	va	tv	har	va	zi
svef.	no	člo	har	pa	Od	ce	ti,	og	ne
Levs	či.	vek,	vsi	ve	pe	se	Vi	re	da
hu	mir	Bo	le	smel	ce	ste	so	ti,	bo
di	ne	ri	kri,	Pe	po	boj	na	Dok	ja

Konjiček.

(France, Središče. — 7 točk.)

	K	S					
	E	B	N	O			
V	I	A	P	I	S	E	N
D	E	E	T	E!	O	L	
E	S	S	L	V	E	R	E
	N	V	D	T			
	N	Č	A	M			
	A	I					

Številnica.

(Edi, Celje. — 12 točk.)

K, 25, 13, r, 20, 22, r, 9, 25, o, 21, 12, p,
15, 11, e, 8, 6, n, 25, 23, l, 17, 8, p, 2, 25,
h, 2, 16, i, 12, 12, k, 24, 22, s, 13, 21, r,
14, 18, u, 19, i.

Zajec.

(Čeh Emil, Maribor. — 15 točk.)

Velikonočna.

(Ksaver, Kočevje. — 20 točk.)

Skrit napis.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 10 točk.)

	S	R	E	N	T	I	C	I	E	
E	•		B	A	L	U	O		•	E
P		•		G	A	D		•		E
O	U		•		P		•			E
V	O	N	S	I	•	•	•	I	A	V
Ž	B	H	K	•	×		•	I	C	T
P		•		G		•				D
N		•		V	R	R		•		S
O	•		A	V	I	V			•	A
	Q	U	J	L	K	V	A	D	O	T

Književna tombola.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 9 točk.)

Lastnik srečk B 02025, C 00212, E 02113 in 04000 književne tombole »Jugoslav. Matic« je na zadnjo srečko tudi zadel. Kaj je dobil?

Stročnica.

(Vinko, Tolmin. — 15 točk.)

Izluči iz vsake naslednjih besed po dve zaporedni črki, da dobiš narodni pregovor:

Starši robantijo vedno svoje male:
»Šolo pohajajte pridneje!«

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano.

Rešitev ugank v marčni številki.

Črkovnica. Vzemi prvo, srednji dve in zadnjo črko; dobiš: **Mož zmaga, kadar govori, žena zmaga, kadar molči!**

Križ. Pivovarna, pločevina, zavetišče, pravilnik, norišnica.

Črkovna podobnica. Visoki gospodi, veliki obeti.

Križanica. Vodoravno: 1. krog, 4. čoln, 7. Solun, 9. on, 11. sok, 12. ar, 13. kit, 15. krt, 16. pek, 17. voz, 18. lok, 20. lev, 22. in, 23. lek, 25. ni, 26. galeb, 28. Alah, 29. Riga. — Navpično: 1. Krok, 2. os, 3. gos, 4. čuk, 5. on, 6. nart, 8. los, 10. Nipon, 12. arzen, 14. tek, 15. kol, 18. Lika, 19. Del, 21. Vida, 23. Lah, 24. ker, 26. ga, 27. bi.

Izločevalnica. Začni pri zadnji besedi, izločene črke jemlji obratno! Dobiš: **Pot resnice vodi skozi točo psov in laži.**

Sejalec. Vzame se vsaka peta črka (pet gumbov) ali: izpuščajo se po štiri črke (štirje ptiči): **Kakršna setev — takšna žetev.**